

CCI: 2007CB163PO056

INTERREG IV A

**Operationelt program
for Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.**

2007-2013

**under Målet
Europæisk Territorialt Samarbejde
Grænseoverskridende Samarbejde**

November 2007

Indholdsfortegnelse

1. Grænseoverskridende INTERREG-samarbejde.....	5
2. Analyse af den nuværende situation	6
2.1 Nyere socioøkonomiske tendenser.....	6
2.2 Tværgående udviklingspotentialer i programområdet	8
2.3 SWOT-analyse: stærke og svage sider, trusler og muligheder	9
2.4. SEA-Analyse	29
2.5 Ex-ante evaluering.....	30
3. Indplacering af programmets strategi	31
3.1 Overordnet ramme og regionale mål	31
3.2 Europæisk samhørighedspolitik.....	34
3.3 Sammenhæng med andre strategier, planer og programmer	34
3.3.1 Nationale strategier	34
3.3.2 Regionale strategier	34
3.3.3 Andre programmer	35
4. Støtteberettigede områder	37
5. Prioriteter	39
5.1 Overordnede mål, regionale prioriteter og tildeling af midler	39
5.2 Prioritet 1: Styrkelse og konsolidering af den regionale videnbaserede økonomi	40
5.2.1 Indsatsområde 1.1: Vækst igennem iværksætteri og erhvervsamarbejde	41
5.2.2 Indsatsområde 1.2: Anvendelse og udvikling af ny teknologi	42
5.2.3 Indsatsområde 1.3: Udvikling gennem forskning og uddannelse	43
5.2.4 Indsatsområde 1.4: Udvikling gennem turisme og oplevelsesbaseret økonomi.....	44
5.2.5 Indsatsområde 1.5: Sundhedsudvikling	45
5.3 Prioritet 2: Udvikling af områdets rammebetingelser.....	46
5.3.1 Indsatsområde 2.1: Udvikling af menneskelige ressourcer	47
5.3.2 Indsatsområde 2.2: Bæredygtig natur og miljøudvikling.....	48
5.3.3 Indsatsområde 2.3: Bæredygtig energiudvikling	49
5.3.4 Indsatsområde 2.4: Transport og logistikudvikling	50
5.3.5 Indsatsområde 2.5: Bæredygtig udvikling af bosætningen og styrkelse af den lokale identitet	51
5.4 Prioritet 3: Samarbejde i hverdagen og funktionel integration i den nære grænseregion	53
5.4.1 Indsatsområde 3.1: Kultur, sprog og gensidig forståelse.....	54
5.4.2 Indsatsområde 3.2: Arbejdsmarked, grænsependling og skolesamarbejde	55
5.4.3 Indsatsområde 3.3: Offentlig transport og mobilitet.....	56
5.4.4 Indsatsområde 3.4: Aktør- og myndighedssamarbejde.....	56
5.5 Prioritet 4: Gennemførelse og administration af programmet.....	57
5.5.1 Indsatsområde 4.1: Forberedelse, administration, kontrol og opfølgning	58
5.5.2 Indsatsområde 4.2: Undersøgelser, information, erfaringsudveksling og eval.....	59
6. Organisering og gennemførelse af det operationelle program.....	60
6.1 INTERREG-aftale	62
6.2 Fælles forvaltningsmyndighed og attesteringsmyndighed/ betalingsmyndighed	62
6.2.1 Forvaltningsmyndighed.....	62
6.2.2 Attesteringsmyndighed	63
6.3 INTERREG-udvalget	64
6.4 Fælles teknisk sekretariat	65
6.5 Revisionsmyndighed, revisionsgruppe og kontrol	66
6.6 Elektronisk dataudveksling	67
7. Ansøgningsprocedure og finansiel administration	68
8. Overvågnings- og evalueringssystemer	69
8.1. Indikatorer	69

8.1.1. Målbarhed	69
8.1.2 Indikatorernes formål	69
8.1.3 Indikator typer.....	69
8.1.4 Oversigt over indikatorsystemet.....	71
8.1.5. Oversigt over kvantitative mål.....	72
8.1.6 Kvantificerede mål – fordeling på år.....	74
8.2 Evaluering	77
8.2.1 Overvågningsudvalg.....	77
8.2.2 Ex ante evaluering.....	77
8.2.3 Evaluering af erfaringer fra INTERREG III A-programmet.....	77
8.2.4 Løbende målinger og evalueringer under INTERREG IV A	77
8.2.5 Særlige målinger og evalueringer	78
8.2.6 Hensyntagen til initiativet ”Regions for Change”	78
9. Kommunikation	78
9.1. Målet med kommunikationsindsatsen	78
9.2 Målgrupper	78
9.3 Formidlingsformer.....	78
9.4 Opfølgning og evaluering.....	79
9.5 INTERACT	79
10. National medfinansiering og indikativ finansieringsplan.....	79

Figuroversigt

Figur 1 Strategier, prioriteter og indsatsområder for INTERREG IV A – programmet 2007 – 2013 Syddanmark – Schleswig – K.E.R.N.	31
Figur 2 Kort over programområdet	36
Figur 3 Tematiske programprioriteter	38
Figur 4 Indsatsområder under prioritet 1	39
Figur 5 Indsatsområder under prioritet 2	45
Figur 6 Indsatsområder under prioritet 3	51
Figur 7 Gennemførelse og forvaltning af programmet - prioritet 4	56
Figur 8 Organisationsdiagram over programgennemførelsen	58

Indledning

Dette INTERREG IV A program for strukturfondsperioden 2007–2013 bygger videre på erfaringerne med grænseoverskridende samarbejde og udvikling fra tidligere INTERREG-programmer i regionerne Fyn-K.E.R.N. og Sønderjylland-Schleswig. Programmet skal ses som en videreudvikling af disse erfaringer med baggrund i de særlige forhold der gør sig gældende i det nye samlede programområde Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.

Programmet vil med videreførelse af aktiviteter bygge oven på allerede bestående velfungerende netværk og samarbejder og konkret bidrage til, at integrationen mellem de grænsenære områder kan fortsættes og videreudvikles. Sigtet er at udnytte en bred palette af grænseoverskridende aktiviteter på alle samfundslivets områder med henblik på at udvikle og udnytte fælles potentialer. Det er yderligere programmets opgave at bidrage til at øge bevidstheden om det at leve i en fælles region og understøtte og realisere de særlige muligheder og chancer, som dette medfører.

Et første vigtigt skridt i udarbejdelsen af dette program har været en analyse af den aktuelle situation i den nye programregion. Under hensyntagen til den socioøkonomiske udgangsposition har det i særlig grad drejet sig om at identificere såvel styrker og muligheder som svagheder og risici (SWOT-analyse). De gennemførte analyser og de potentialer, disse viser, har dannet grundlaget for udviklingen af dette operationelle programs strategier. I den sammenhæng har det især været vigtigt at identificere områder med støttebehov og – muligheder.

Processen forbundet med den indholdsmæssige udarbejdelse af programmet har været kendetegnet ved en aktiv involvering af talrige aktører og eksperter på forskellige niveauer inden for rammerne af en lang række workshops, følge- og arbejdsgruppemøder inden for de forskellige områder af den regionale udvikling. Processen er blevet understøttet kritisk og konstruktivt af ex ante evaluaterne.

Programudkastet har fra midten af januar til begyndelse af februar været fremlagt til høring hos de tyske kredse og kredsfrige byer, alle kommuner i Syddanmark, erhvervs- og arbejdsmarkedets parter (erhvervsorganisationer, arbejdsgiverforeninger, arbejdsmarkedsaktører, fagforeninger samt de tyske Industri- og handelskamre), miljømyndigheder, miljøforvaltninger, det danske statslige miljøcenter, universiteter og andre uddannelsesinstitutioner, kulturaktører, ligestillingsinstitutioner samt de ansvarlige ministerier i delstatsregeringen i Schleswig-Holstein og på dansk side. Kommentarer og forslag blev herefter indarbejdet i programmet efter drøftelse og afvejning i den politisk nedsatte INTERREG-følgegruppe.

1. Grænseoverskridende INTERREG-samarbejde

Sammenfatning af det grænseoverskridende arbejde under INTERREG siden 1991

I de tidligere støtteperioder fra 1991 hhv. 1994 har partnerne i de to hidtidige programområder Sønderjylland-Schleswig og Fyn-K.E.R.N. gennemført et succesfuldt grænseoverskridende samarbejde på en række områder.

I region Sønderjylland-Schleswig opstod der i 1987 med "Udkast til et fælles program" de første konkrete relationer mellem delstatsregeringen Schleswig-Holstein og Sønderjyllands Amt, som afledte de første pilotprojekter i det dansk-tyske grænseområde.

På baggrund af et udviklingskoncept blev der i 1991 ansøgt om støttemidler hos EF-Kommissionen med henblik på fælles projekter i grænseregionen Sønderjylland/Landesteil Schleswig. Fra fællesskabsinitiativet **INTERREG I 1990-1993** blev der bevilget i alt 4,9 mio. euro med henblik på at udbygge det projektorienterede grænseoverskridende samarbejde. Inden for indsatsområderne „Erhvervsudvikling“, „Rådgivning, forskning og udvikling“, „Uddannelse og videreuddannelse“, „Miljø og energi“ samt „Turisme“ lykkedes det at gennemføre 14 grænseoverskridende projekter.

I den efterfølgende støtteperiode **INTERREG II A (1994-1999)** stillede EU yderligere 11,1 mio. euro til rådighed. Der blev ydet støtte til i alt 28 projekter med henblik på grænseregionens udvikling inden for fokusområderne „Erhvervsudvikling“, „Energi og miljø“, „Forskning og udvikling, uddannelse og erhvervsuddannelse“ samt „Etablering af grænseoverskridende strukturer“.

Desuden etablerede de danske og tyske amter og kommuner i 1997 euroregionen Sønderjylland-Schleswig. Den forestås af Regionalforsamlingen som fælles diskussions- og koordineringsforum for grænseoverskridende anliggender, hvor repræsentanter for kommuner og samfundsorganisationer fra begge sider mødes. Selv om dette samarbejde er organisatorisk og administrativt uafhængigt af INTERREG programadministrationen, er der tale om løbende indbyrdes information og koordinering af tiltag.

Programregionen Fyn/K.E.R.N. blev for første gang tilgodeset under INTERREG II A-programmet med støttemidler fra Europa-Kommissionen på i alt 2,5 mio. euro. Med disse midler kunne der ydes støtte til i alt 13 projekter inden for indsatsområderne „Erhvervsamarbejde“, „Turisme“, „Samarbejde inden videnskab og forskning“, „Uddannelse og videreuddannelse“ samt „Kultur“. Dette udgjorde fundamentet for det videre samarbejde under INTERREG III A-programmet.

Under **INTERREG III A (2001-2006)** blev flere vigtige aktører for den regionale udvikling inddraget. I forhold til tidligere perioder opstod der nye kvaliteter for det grænseoverskridende samarbejde. I regionen Sønderjylland-Schleswig blev der gennemført over 45 projekter med et støttevolumen på ca. 14 mio. euro inden for prioriterede indsatsområder med hovedvægten på "Uddannelse", "Arbejdsmarked" og "Erhvervsudvikling".

For region Fyn/K.E.R.N.'s vedkommende blev INTERREG's støttevolumen firedoblet under III A-programmet til ca. 10 mio. euro. Følgelig kunne der ydes støtte til dobbelt så mange projekter med hver især større tilskud end under INTERREG II A. Det lykkedes at give mangfoldige impulser til den regionale udvikling, især inden for områderne "Forskning" og "Erhverv". Det grænseoverskridende samarbejde omfattede de tre prioriteter „Erhvervsudvikling“, „Miljø og energi“ samt "Menneskelige ressourcer".

Sammenfattende kan det siges, at den hidtidige støtte har gjort, at det grænseoverskridende samarbejde i løbet af kort tid har udviklet sig fra det konstituerende stade til et målrettet samarbejde med konkrete strukturforbedrende resultater. De efterfølgende evalueringer af programmerne dokumenterer, at regionernes udviklingsmål blev opnået, og at programmerne kunne implementeres effektivt. Et vigtigt positivt resultat er, at der blev opnået praktiske erfaringer med et struktureret

grænseoverskridende dansk-tysk samarbejde, der ikke hidtil havde eksisteret i denne form. Der blev inddraget nye områder for samarbejdet, og INTERREG-projekter har i mange tilfælde vist deres værdi som motor for udviklingen af nye samarbejdsprojekter i den efterfølgende periode.

De mange forskellige projekter betød, at parter på forskellige niveauer kom i kontakt med hinanden - for nogles vedkommende for første gang - og blev opmærksomme på muligheder og potentialer i det grænseoverskridende samarbejde. Således kunne programmernes formål: at nedbryde barrierer på grund af grænsen, i vidt omfang opfyldes. Projekterne havde i høj grad en forbedrende virkning for regionen som lokalisering, og nogle projekter har vundet stor international anerkendelse. Engageret information af offentligheden fra projektparternes og sekretariaternes side har udvirket, at der er et godt kendskab til INTERREG i regionen.

EU's medfinansiering har gjort det muligt at realisere en lang række projekter – som ellers ikke havde kunnet gennemføres – inden for det grænseoverskridende samarbejde og på den måde at opnå strukturelle forbedringer i regionen. Samtidig havde den gode kommunikation mellem administration, politik, erhvervslivet og institutioner samt samarbejdet i forbindelse med tilrettelæggelse og koordinering af projekterne positive virkninger på andre grænseoverskridende arbejdsområder.

Videreførelse og udvikling af INTERREG-samarbejdet i perioden 2007-2013

Med udgangspunkt i erfaringerne med det grænseoverskridende samarbejde siden 1991 skal INTERREG IV A-programmet sikre at de hidtidige, vellykkede samarbejdsrelationer videreføres. Det er programparternes mål at igangsætte en udvikling af det grænseoverskridende samarbejde, der går videre end det hidtil opnåede. Det udvidede programområde og sammensmeltningen af to hidtidige programområder til ét stort INTERREG IV A-program, åbner nye samarbejdsmuligheder. Programparterne forventer, at der herigennem gives nye impulser til såvel den erhvervsmæssige som den sociale og kulturelle udvikling i den samlede grænseregion.

2. Analyse af den nuværende situation

2.1 Nyere socioøkonomiske tendenser

Den efterfølgende fremstilling bygger på forskellige tilgængelige kilder og rapporter, herunder analyser foretaget i tilknytning til tidligere INTERREG -programmer, diverse tilgængelig statistik samt materiale fra Institut for Grænseregionsforskning mv. Senest har Institut for Grænseregionsforskning udgivet en analyse der sammenligner dette programs danske område med de syv nærmest liggende regioner.¹

Det samlede befolkningstal for INTERREG -området: Region Syddanmark, Region Schleswig og Region K.E.R.N. udgør knapt 2.3 millioner med en stort set lige fordeling af danske og tyske borgere.² Alle de større byer, Kiel, Neumünster, Flensburg, Aabenraa, Haderslev, Kolding, Esbjerg, Vejle og Odense er forbundet med motorvejsnet. Heraf ligger hovedparten på det centrale motorvejsnet, som samtidigt forbinder de store kraftcentre Hamburg og København. Der er internationale lufthavne i Kiel, Esbjerg og Billund.

Den såvel geografiske som transportmæssige placering af programområdet mellem de to store metropoler og hovedkraftcentre, Hamborg og København, spiller en afgørende rolle for de fremtidige udfordringer. Disse hovedkraftcentre er således både dynamoer og grundlag for INTERREG-områdets videre udviklingsmuligheder.

¹ Jørgensen, H.D. & Schmidt, T.D.: Syddanmark som grænseregion, Institut for Grænseregionsforskning, SDU 2006. De 7 regioner er de 4 øvrige danske regioner, Region Schleswig og Region K.E.R.N. og Region Ostholstein-Lübeck.

² De samme i 2005. Region Syddanmark: 1.183.823, Schleswig: 452.371, K.E.R.N: 600.000.

Befolkningsudvikling og fornyelse

Syddanmark oplever en svag befolkningstilvækst med store forskelle i forskellige dele af regionen, således at dele af Sønderjylland og de sydfynske øer oplever tilbagegang, mens især Trekantområdet (Kolding-Vejle-Fredericia) og til en vis grad Odense-området oplever tilvækst.

Med hensyn til befolkningsstruktur – andelen af den yngre befolkning i forhold til den ældre befolkning – ligger Region Syddanmark samlet set under middel, Region Schleswig på middel og Region K.E.R.N. lidt over middel. Der er i dag en mindre andel af de over 65-årige i Syddanmark (ca. 16 %) end i Region Schleswig og Region K.E.R.N. (ca. 19 %, heraf ca. 56 % kvinder). Årgangene 80+ udgør alene 4,5 % (i Region Syddanmark ca. 5 %), heraf er ca. 70 % kvinder³.

Koncentrationen af yngre årgange er udtalt i de stærkeste danske centre hvilket f.eks. ikke er tilfældet i Kiel. Både nord og syd for grænsen forventes der udtalte ændringer i aldersstrukturen.

Arbejdsforhold og uddannelse

I 1970'erne var arbejdsløsheden tydeligt større i Danmark end i Schleswig-Holstein. I de sidste 10 år har der været lav arbejdsløshed i Syddanmark (medio 2007 ca. 4 %) og i relation hertil høj arbejdsløshed i Schleswig og K.E.R.N. (medio 2007 ca. 10 %). Den arbejdsmarkedsmæssige erstatningsrate – andele af arbejdsmarkedsparete unge i forhold arbejdsmarkedsparete ældre - i Syddanmark ligger desuden under erstatningsraten i Schleswig og K.E.R.N. Behovet for tysk arbejdskraft i Syddanmark vil således være til stede, selv om de økonomiske konjunkturer bliver ens nord og syd for grænsen.

I Region Syddanmark har 22 % af befolkningen en videregående uddannelse. Det er under landsgennemsnittet og problemet forstærkes af, at andelen med en videregående uddannelse syd for grænsen er endnu lavere - godt 20 %. Med hensyn til efter- og videreuddannelse står hele området overfor en udfordring, som desuden forstærkes af, at der er en negativ erstatningsrate for uddannelseslængden i de yngre generationer såvel i den danske som i den tyske del. På trods af at de yngre generationer har en længere uddannelse end de ældre, ligger erstatningsraten under landsgennemsnittet⁴.

Kønsmæssig vurdering af uddannelsesniveaue

Også i sammenligningen mellem kvinder og mænd kan der fastslås nogle forskelle. Nogle få flere kvinder end mænd (4 procentpoint) har en højere folkeskoleeksamen eller studentereksamen som højeste gennemførte uddannelsesniveau, hvorimod mændene oftere end kvinderne har en erhvervsuddannelse – her er forskellen på 8 procentpoint. Ser man samlet på de videregående uddannelser, så har 22 % af kvinderne nået dette niveau, mens den tilsvarende værdi for mændene er på 18 %. Derimod har 4 % af mændene en lang videregående uddannelse mens det kun gør sig gældende for 2,5 % af kvinder. Med andre ord er kvinderne med korte og mellemlange uddannelser overrepræsenterede i forhold til gennemsnittet⁵.

Erhvervsstruktur og beskæftigelse

Hvis man ser bort fra de allermindste virksomheder er andelen af virksomheder med mere end 50 ansatte nord for grænsen omkring 10-15 %, mens andelen i de tyske regioner er hele 35-40 %.

Fremstillingserhvervene beskæftiger en markant højere andel af befolkningen i Region Syddanmark (knap 30 %) end i Schleswig og K.E.R.N. (knap 20 %). Private serviceerhverv beskæftiger en tilsvarende højere andel i Schleswig og K.E.R.N. På længere sigt må det ventes, at omstillingen til

³ Stat. Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein, Statistische Berichte, Bevölkerung nach Alter 12.2005. Danmarks Statistik, Statistikbanken, folketal efter alder og køn 01.2006.

⁴ Kilde: Danmarksstatistik, Statistikbanken. Statistikamt Nord. Det statistiske grundlag for tysk side omfatter antallet af dimittender fra 2005 fra hele Schleswig-Holstein. Dermed er en grænseoverskridende statistisk sammenligning kun i begrænset omfang mulig.

⁵ Ebenda

serviceerhverv på den danske side vil komme på niveau med forholdene syd for grænsen. Blandt de store brancher er forskellene især, at finansiel service er stor i Schleswig-Holstein, mens fødevarerproduktion vejer tungt i Syddanmark.

Landbruget har efterhånden fået en beskeden beskæftigelsesmæssig betydning i hele programområdet. Men Syddanmark er mere præget af landbrug end Schleswig og K.E.R.N.. Der er desuden strukturelle forskelle hen over grænsen omkring produktionsteknologi, størrelse og priser i landbruget.

Turisme er - målt i antal hotelsenge pr. km² - et mange gange større erhverv i Region Schleswig end i Syddanmark. Men også i K.E.R.N. er der større hotelkapacitet end nord for grænsen. Belægningsprocenten er højere i Schleswig end i de to andre regioner. Syd for grænsen er der endvidere tale om 'high-end' turisme.

Tyske og danske turismeerfaringer om eksempelvis investeringer, viden om organisering og markedsføring kan således med fordel udveksles og kombineres.

Beskæftigelsesforholdene udtrykkes desuden ved, at lønmodtagerkulturen - defineret som lønmodtagernes andel af de beskæftigede - er større i Syddanmark (ca. 9,5 ud af 10) sammenlignet med Schleswig og K.E.R.N. (ca. 8,5 ud af 10). Det tyske område har således en relativt højere andel af selverhvervende. En forskel der muligvis kan forklares med, at de konjunkturelle forhold (ledighed) i højere grad tilskynder til selverhvervende initiativer på den tyske side.

Værdi- og produktivitetstilvækst

Målt som bruttoværditilvækst⁶ pr. indbygger, er der samlet set en markant højere værditilvækst i erhvervene i Syddanmark end i Schleswig og K.E.R.N. I f.eks. K.E.R.N.-området udgør værditilvæksten 77 % af værditilvæksten pr. person i Syddanmark. Produktiviteten⁷ stiger klart mere nord for grænsen end syd for, hvilket gælder for både landbrug industri og serviceerhverv. Optimisme kan dog findes i industriens produktivitetstilvækst i K.E.R.N., som ligger på højde med stigningen i Syddanmark.

Grænsependling

Samhandel mellem Danmark og Tyskland er ikke noget nyt fænomen og heller ikke ansættelsesforhold på tværs af grænsen og nye tal peger på en tiltagende stigning. I disse år går arbejdspendlingen især fra tysk side til det danske arbejdsmarked.

Grænsependlingen fra Tyskland til Sønderjylland er nu blevet nærmere analyseret med hjælp af den nationale registerbaserede statistik og på sigt vil der være mulighed for løbende sammenligninger med f.eks. pendling over Øresund, hvilket muliggør sammenligninger af pendlerantallet. I 2004 var der ca. 1900 netto-grænsependlere (heraf 1049 mænd og 833 kvinder) med bopæl i Tyskland, som tjente over 50.000 kr. (6.700 €) i Danmark. Desuden var der ca. 950 grænsependlere, som tjente under 50.000 kr. ved arbejdspendling. Tallet har været markant stigende siden 1998. De seneste opgørelser fra det danske skattevæsen tyder på at denne stigning er fortsat og måske endda forstærket frem til 2006.

Grænsependling varer i gennemsnit 1½ år og sker især til de grænsenære danske kommuner. I 2004 pendlede 2693 personer (med en indkomst på over 50.000 dk.kr.) til Danmark i en kortere periode eller hele året.

Konklusion: Ikke kun arbejdsmarkedet i Sønderjylland kan profitere af en øget grænsependling. Der er potentiale til en yderligere udvikling af grænsependling.

2.2 Tværgående udviklingspotentialer i programområdet

⁶ Produktionsværdien fratrukket forbruget af rå og hjælpestoffer samt direkte skatter minus eventuelle subsidier.

⁷ Bruttoværditilvæksten per beskæftiget i perioden 1996-2001

I dette afsnit præsenteres en række tværgående temaer, der er af betydning for programområdet, men ikke specifikt nævnt i den SWOT-analyse af indsatsområderne, som beskrives i det efterfølgende afsnit 2.3. De tværgående hensyn vil indgå i stillingtagen til indkomne ansøgninger.

Innovation har stadig større betydning på alle samfundslivets områder. Det drejer sig om offensivt at udvikle og udnytte de fordele og muligheder, som globaliseringen giver. Med en geografisk placering mellem de to metropoler København og Hamborg bliver det afgørende at fokusere ressourcerne på de potentialer, hvor programområdet har en komparativ fordel sammenlignet med metropolernes vækstområder.

Som vist i den socioøkonomiske gennemgang er programområdet ligesom andre randområder karakteriseret ved en høj andel af ældre. En situation der givet vil blive forstærket med de gældende betingelser. Et af formålene med dette program er derfor at understøtte bestræbelserne på at modvirke den demografiske udvikling med de samme midler som Kommissionen anbefaler:

- borgerne skal have mulighed for at forene arbejds-, familie- og privatliv, så det bliver attraktivt for potentielle forældre at få det antal børn de gerne vil have
- de ældre skal have bedre jobmuligheder
- produktivitet og konkurrenceevne skal forbedres ved at udnytte det bidrag, som både ældre og unge ansatte kan yde
- den positive virkning af indvandring for arbejdsmarkedet skal udnyttes bedre.

Umiddelbart synlige komparative fordele for programområdet findes inden for så forskellige områder som: det maritime, en oplevelsesrig natur, transport, fødevarer/landbrug, turisme, billige huspriser, liv på landet.

Landegrænsen er en meget klar informationsbarriere. Medierne er udpræget nationalt organiseret og befolkningens kendskab til forhold og muligheder på den anden side af grænsen er begrænset. Før dette kendskab bliver en naturlig del af hverdagen vil der næppe komme et reelt fælles arbejdsmarked, som ellers kan blive det mest betydende element, der sikrer at de fælles potentialer bliver udnyttet i det grænseoverskridende samarbejde. Det er i dette lys, at den funktionelle integration - forstået som borgernes kendskab til og brug af mulighederne på den anden side af grænsen - har så stor betydning. Med dette program vil der blive gjort forsøg på at opstille løbende målinger af ændringerne i denne integration.

Programmet skal bidrage til, at bevidstheden om at leve i en grænseregion og de særlige muligheder, som det indebærer, udbredes langt mere. Hvis denne ændring i befolkningens opfattelser lykkes vil mange andre problemer være lettere at løse og engagement og innovation vil være lettere. Det er således vigtigt helt tydeligt at kommunikere fordele og succes'er ved det grænseoverskridende samtidig med at befolkningens følelsesmæssige opfattelse af den nære nabo bliver mere positiv. Hermed vil der også være taget et skridt ud i den videre verden. Etsådant forståelsesniveau anses for at være et væsentligt strategielement i programmet.

2.3 SWOT-analyse: stærke og svage sider, trusler og muligheder

SWOT-analysen beskriver såvel regionale styrker og svagheder som muligheder og risici inden for de indsatsområder, der er fastsat for det kommende program. I analysen er der inddraget foreliggende undersøgelser i delregionerne (evalueringer, regionale/kommunale udviklingskoncepter, klyngeanalyser, m.v.) samt oplysninger og vurderinger fra et stort antal aktører og eksperter.

Sammenlægningen af de to tidligere INTERREG-programområder til ét er i programmeringen udnyttet til at lave SWOT-analyser med inddragelse af et betydeligt antal eksterne eksperter (se nedenfor) på hvert af de indsatsområder, der indgår i dette program. Fra starten har der været markant fokus på at integrere delområderne. Denne proces er tilrettelagt således, at de enkelte dele af

SWOT-analysen hver især er gennemført i fællesskab for hele det grænseoverskridende programområde. Processen har dermed sat fokus på både ligheder og forskelle på begge sider af grænsen. Ekspertterne har også haft mulighed for at give bidrag til væsentlige projektområder og strategielementer.

SWOT-analysen bidrager til at der kan afledes støtteværdige og prioriterede handlingsforslag til den fremtidige udviklingsstrategi (kapitel 3). Resultaterne er stærkt sammenfattet og præsenteres i den følgende oversigt.

Repræsentanter fra følgende institutioner har bidraget til SWOT-analysen:

- Universität Flensburg: Internat. Institut für Management
- Syddansk Universitet: Innovation og forskning. Internationale universitetsuddannelser, Institut for Grænseregionsforskning
- Fachhochschule Flensburg: technologiområdet, økonomi, sygehusmanagement e-health
- Universität Kassel: bæredygtig regional udvikling
- Vækstforum, Region Syddanmark, Innovation og analysegruppe
- IHK Schleswig-Holstein (Flensburg, Kiel) – Telekommunikation, lokaliseringspolitik, modulopbygget iværksætterrådgivning, teknologi og innovation, turisme
- Erhvervsskoler
- Untere Naturschutzbehörde der Kreise (de tyske underordnede naturbeskyttelsesmyndigheder)
- WFG – Wirtschaftsförderung Nordfriesland: sundhedsøkonomi
- WiREG – Wirtschaftsförderung: Transport og logistik
- Wirtschaftsministerium S-H: videreuddannelse
- Wirtschaftsförderung und Technologietransfer Schleswig-Holstein GmbH, WTSH – Innovationsrådgivning, I&K Cluster
- Wirtschaftsagentur Neumünster GmbH: Erhvervsfremme
- Kulturbüro Stadt Flensburg: Kultur, sprog, gensidig forståelse
- Region Syddanmark: Sundhedsområdet, kultur, sprog og gensidig forståelse, bæredygtighed, forskning og uddannelse, arbejdsmarked
- K.E.R.N. e.V., regional rådgivning, turisme
- Turist Marketing Sønderjylland & RST: Turismeerhvervene
- InfoCenter Grænsen: Pendlerrådgivning
- Wirtschaftsakademie S-H: Efter- og videreuddannelse
- Region Sønderjylland–Schleswig, Regionskontoret
- Bundesvereinigung Logistik
- Institut for Transportstudier, Transporterhvervene
- Verband Güterkraftverkehr: Logistik og og transport
- Naturschutzbeauftragte in den Gebietskörperschaften / de miljøkommitterede hos de lokale myndigheder
Ribe Amt / Miljøcenter Ribe: miljøforvaltning
- Landesamt für Natur und Umwelt S-H: Miljøministeriet i Kiel: Styrelsen for natur og miljø
- Sønderjyllands Amt, Miljøforvaltning
- Stiftung Naturschutz S-H: Naturbeskyttelse
- Statslige miljøstyrelser
- Naturbeskyttelsesmyndigheder i lokalområderne
- DSN Studien, Ex Ante/SWOT Koordinator
- Planungsgruppe Plewa, By- og regionplanlægning
- Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, By- og landdistriktudvikling, Bygningskultur
- Verein für Baukultur
- Kulturstiftung Schleswig-Holstein, Kultur, Sprog og gensidig forståelse
- Zentrum für Energie und Technik

- Stadt Flensburg: projektplanlægning og trafik
- Naturschutzbeauftragte der kreise. Kredsene naturbeskyttelseskommitterede
- Energieagentur S-H
- Untere Naturschutzbehörden: underordnede tyske naturbeskyttelsesmyndigheder
- LandesverkehrsService Gesellschaft S-H
- Arbeitsagentur / Arbejdsformidlinger (jobcentre)
- Fachämter der Gebietskörperschaften: lokale offentlige myndigheders fagforvaltninger
- Ämter für die Ländlichen Räume: landdistriktkontorer

Overzicht: Sammenfattende resultater af SWOT-analysen

	STYRKER	SVAGHEDER	TRUSLER	MULIGHEDER
1.1 Vækst igennem iværksætteri og virksomhedssamarbejde	<p>Antal nyetablerede virksomheder ligger i programregionerne over de nationale gennemsnit</p> <p>Rådgivningsstrukturer med mangeårige erfaringer</p> <p>Positive erfaringer hos rådgiverne med iværksætttermesser</p> <p>Mangartede støttemidler til rådighed for iværksættere</p> <p>Første erfaringer med rådgivning af grænseoverskridende iværksætteri</p>	<p>Det store antal nystartede virksomheder må ses i sammenhæng med at mange er "nødstartere" (D: 70 % kommer fra arbejdsløshed)</p> <p>Tilbuddene fra rådgivningsinstitutioner og støttemuligheder er godt kendt på dansk side, men utilstrækkeligt kendt på tysk side i programregionen</p> <p>Høj nedlukningsfrekvens inden 5 år (D: 50 % især pga. dårlig finansiering, forkert markedsvurdering, dårligt købmandskab)</p> <p>Endnu hyppigere lukning af "nødstartere"</p> <p>Bankfinansiering har forbedringsbehov</p>	<p>Høje barrierer for adgang til markedet for grænseoverskridende iværksættere (skat, socialforsikring, sygeforsikring) betyder stort rådgivningsbehov</p> <p>Geografisk afstand til storbyer/metropoler og deres markeder indskrænker antallet af lovende brancher for iværksætteri betydeligt</p> <p>Identificering af rådgivnings- og samarbejdspartnere besværliggjort af den danske strukturreform</p> <p>Nye virksomheder opstår for sjældent i innovative vækstområder</p> <p>Kortvarige rådgivningsprojekter</p>	<p>Udpræget iværksættermentalitet netop i yderområderne i Syddanmark</p> <p>Potentialet for iværksætteri i Syddanmark er ikke udtømt</p> <p>Universiteterne i syddanmark, flensburg, Kiel og det danske vækstforum er gode udgangspunkter for innovative iværksættere fra universiteterne</p> <p>Forskellige grænseoverskridende universitetsprojekter er allerede realiseret eller under udvikling</p> <p>Rådgivningsinstitutionerne har 1/2 med succes gennemført flere INTERREG III A-projekter</p>

	STYRKER	SVAGHEDER	TRUSLER	MULIGHEDER
1.2 Anvendelse og udvikling af ny teknologi	<p>Geografisk fordeling af teknologicentre svarer til efterspørgslen</p> <p>Høj og anerkendt rådgivningskompetence hos FoU/teknologi- og servicecentre</p> <p>Decentral struktur på Syddansk Universitet og fire universiteter med høj IT-kompetence på tysk side</p> <p>Positiv begyndelse og projekterfaring i det dansk-tyske universitets-samarbejde</p> <p>God brugerdrevet innovation på dansk side og vilje til netværkssamarbejde med virksomhederne</p>	<p>Utilstrækkelig bevidsthed om de mange anvendelsesmuligheder i IT-teknologien</p> <p>Ringe parathed hos mindre virksomheder til at anvende ny teknologi</p> <p>Antal ansatte i rådgivningscentre er meget lavt (D)</p> <p>Innovationsevnen hos mindre virksomheder er kun gennemsnitlig (DK) eller under gennemsnittet (D)</p> <p>Ingen fuldstændig forsyning med infrastruktur til at udnytte bredbåndsteknologi (D)</p> <p>Få højtuddannede i erhvervene og beskeden tradition for samarbejde med forskningsmiljøer</p> <p>Manglende strukturer og ressourcer til videndeling mellem virksomheder og læreanstalter</p>	<p>Mangel på kvalificeret arbejdskraft</p> <p>Stor efterspørgsel efter IT-eksperter - også i metropolregionerne</p> <p>For få IT-eksperter ansat i virksomhederne</p> <p>Utilstrækkelig prioritering af højt uddannede og forskning.</p>	<p>Beskæftigelsesandelen i FoU og IT-brancher er under de nationale gennemsnit – mulighed for nye stillinger</p> <p>Politisk er bredbåndsteknologiens betydning erkendt og de første tiltag iværksat</p> <p>Virksomhederne i T.I.M.E.S.⁸-branchen forventer kraftig vækst i beskæftigelsen (D)</p> <p>Nye og forpligtende samarbejder (partnerskaber) mellem videninstitutioner og regionens private og offentlige virksomheder</p> <p>Stærk klyngedannelse og videnopbygning hos regionens private og offentlige virksomheder, som inddrager og forpligter regionens videncentre</p>

⁸ TIMES: telekommunikation, informationsteknologi, medier, entertainment, sikkerhed

	STYRKER	SVAGHEDER	TRUSLER	MULIGHEDER
1.3. Udvikling gennem forskning og uddannelse	<p>Fælles interesse hos universiteterne nord og syd for grænsen i en udbygning af samarbejdet</p> <p>Pragmatisk holdning til samarbejde på alle niveauer i universiteterne. Syddansk Universitets decentrale struktur og vilje til satsning afstemt efter klynger og behov i regionen</p> <p>Etablerede grænseoverskridende uddannelser - herunder tværfaglige uddannelser - byggende på unik erfaring i udvikling og drift af egentlige fælles uddannelser (ikke kun merit-overførsel) mellem de grænsenære universiteter</p> <p>Fra egne universiteter, andre højere læreanstalter og regionens store virksomheder eksisterer der gode kontakter til de førende internationale videncentre</p> <p>Forskellige profiler for universiteterne i programområdet letter et tværfagligt samarbejde</p>	<p>For meget projektorienteret samarbejde som ikke giver spillerum for langsigtet udvikling</p> <p>Manglende strukturer og ressourcer til netværksdannelse med virksomheder og klynger</p> <p>Manglende institutionelt samarbejde om at rekruttere og uddanne forskere og kommende generationer af videnskabsfolk</p> <p>Manglende samarbejde om fælles deltagelse i større europæiske og internationale forskningsprojekter</p> <p>Ret traditionel industrikultur med ringe fokus på at afprøve nye samarbejdsformer med regionens højere læreanstalter</p> <p>Uafklaret struktur og strategi på universitetsområdet i S-H</p> <p>Begrænsede muligheder for relevant erhvervs erfaring for studerende</p> <p>Lav forskningsfinansiering både privat og offentligt</p> <p>Uskarpe profiler og for lille autonomi til de decentrale universitetsenheder</p>	<p>Udtørring af "hjemmemarkedet" for talent (lav gymnasiefrekvens, lavt videnindhold hos private og offentlige virksomheder, lav efterspørgsel efter viden og talent)</p> <p>Manglende eksponering af, og deraf følgende manglende forståelse for, hvad der driver udviklingen</p> <p>Afkobling fra nationale og internationale forsknings- og udviklingsaktiviteter</p> <p>For lille FoU-aktivitet i de private og offentlige virksomheder</p> <p>For kortfristede løsningsforslag</p>	<p>Udnyttet potentiale i forskningssamarbejde mellem universiteterne over landegrænsen (såvel grundforskning som anvendt forskning)</p> <p>Udbygning af Syddansk Universitets (DK) decentrale struktur, skærpelse af enhedernes profil og udbygning af deres forskning</p> <p>Opfat i højere grad regionen mellem Århus og Hamborg som én enhed</p> <p>Synliggør regionens attraktivitet</p> <p>Fælles uddannelse og hvervning af forskere</p> <p>Øget villighed til at ansætte højt uddannede i private og offentlige stillinger</p>

	STYRKER	SVAGHEDER	TRUSLER	MULIGHEDER
A. turisme 1.4 Udvikling gennem turisme og oplevelsesbaseret økonomi	<p>Forskellige oplevelsestilbud indenfor kort afstand. Giver anledning til udvikling af turismeklynger (helårs, tematiseret)</p> <p>Stort og varieret udbud af forskellige naturoplevelser (natur/vand) i den afvekslende natur</p> <p>Der findes mange vel-etablerede og velbesøgte attraktioner i området</p> <p>God kendskabsgrad og positiv holdning til området – specielt Vestkysten er et 'brand'</p> <p>Stort antal forskellige typer af overnatningsmuligheder; (feriehuse og -centre, vandrerhjem, camping, kro, hotel, B&B, bondegårdsferie)</p> <p>Regionen har et stort helårsudbud inden for sundhed (kur/wellness), kunst og kultur, gastronomisamt shoppingmuligheder i byer og købstæder</p> <p>Regionen har en gunstig beliggenhed i forhold til ferieturismestrømmen fra f.eks. Danmark og Tyskland</p> <p>Området har mange attraktioner der er interessante ift. 'short-breaks'</p>	<p>Det grænseoverskridende turismesamarbejde er ustruktureret og præget af store forskelle i organisation og struktur inden for den operative del af turismeerhvervet (f.eks. forskellige klassificeringssystemer)</p> <p>Regionen er kendetegnet ved mange små, ofte familiedrevne turistvirksomheder med begrænset økonomi og tidshorisont</p> <p>Manglende tilgængelighed til grænseoverskridende informationer om f.eks. overnatning, bespisning og attraktioner</p> <p>Kendskabet til nabolandets seværdigheder, attraktioner samt udbud er gensidigt for lavt</p> <p>Ingen grænseoverskridende trendanalyser og fælles datagrundlag til udvikling af fælles analysemateriale og produktudvikling</p> <p>Ringe parathed hos turismeerhvervet til at henvende sig til nye turistgrupper (f.eks. +45/50 på short-break)?</p> <p>.</p>	<p>Der er begrænset politisk forståelse for turismesektorens vilkår</p> <p>Der er begrænset erhvervsdeltagelse i den fælles koordinerede turismemarkedsføring</p> <p>Mange store attraktioner i regionen er kun halvårsåbne. Dette besværliggør en sæsonudvidelse og en bedre udnyttelse af overnatningskapaciteten</p> <p>Den manglende tilstedeværelse – såvel fysisk som forretningsmæssigt - af incoming turoperatører i området betyder, at afsætningen på markederne ikke er optimal</p> <p>Manglende opmærksomhed om det varierede udbud af oplevelsesmuligheder i regionen</p> <p>En profildannelse som 'oplevelsesregion' finder ikke sted</p>	<p>Skabe et klart image, satse på det originale og autentiske, det unikke, specialiseringen, kvalitet, åbenhed og tolerance</p> <p>Grænseoverskridende produktudvikling; pakketilbud, events, tilbud med afsæt i den fælles dansk-tyske kultur, aktivitetskalender</p> <p>Struktureret fælles markedsføring på det danske og tyske marked</p> <p>Udvikling af turismen med fokus på; helårsturisme, endagsturisme/-kortferie, tematurisme (sundhed/wellness/kur), gastronomi, kunst og kultur, golf</p> <p>Udnyttelse af de maritime muligheder</p> <p>Udarbejdelse af brugbart datamateriale samt trendanalyser</p> <p>Forbedre det regionale sammenhold igennem arrangementer og videndeling</p> <p>Fælles fokus på nye markeder (f.eks. Italien)</p> <p>Struktureret informations- og erfaringsudveksling mellem turismeaktørerne på begge sider af grænsen</p> <p>Udvikling af fælles krav og kriterier for certificering/mærkningsordning/kvalifikationsforøgelse</p>

	STYRKER	SVAGHEDER	TRUSLER	MULIGHEDER
1.4 Udvikling gennem turisme og oplevelsesbaseret økonomi B: Kultur, kunst og underholdning	<p>God kombination af kommercielle oplevelses-tilbud og frit tilgængelige attraktioner</p> <p>Flere museer og kulturhistoriske attraktioner af høj autentisk kvalitet, og så slotte og herregårde</p> <p>Gastronomi i topklasse – et stort antal spisesteder af høj kvalitet samt egns-specifikke produkter</p> <p>Byerne har et mangfoldigt tilbud</p> <p>Stort udbud af specialbutikker i regionen (kunst-håndværk, gårdbutikker, antik og kurioser)</p>	<p>Manglende tilgængelighed til grænseoverskridende informationer om f.eks. underholdning og events</p> <p>Ingen fælles markedsføring af seværdigheder og tilbud, samt svag reklame i udlandet</p> <p>Ringe muligheder for grænseoverskridende bookingmuligheder</p> <p>Manglende interaktion mellem de danske og de tyske kulturorganisationer</p>	<p>Manglende fælles produktudvikling skader konkurrenceevnen</p> <p>Begrænsede finansielle muligheder forhindrer nytænkning på området</p> <p>Konkurrence: Mange andre regioner satser på fx de større arrangementer</p>	<p>Produktudvikling inden for fælles temaer (kultur, slotte, kunst)</p> <p>En fælles grænseoverskridende kulturindsats muliggør større arrangementer i regionen</p> <p>Især indenfor kunst, sport og kultur udgør det grænseoverskridende samarbejde et attraktivt kendetegn for regionen</p>

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);"> C Teknik 1.4 Udvikling gennem turisme og oplevelsesbaseret økonomi </p>	<p>Efterhånden udnyttes elektroniske formidlingskanaler</p> <p>Ensartede udviklingstendenser på begge sider af grænsen</p> <p>Informationer f.eks. elektroniske medier kan opdateres hurtigere end brochurer o.l.</p>	<p>I stigende grad udnyttes elektroniske medier for booking, betaling og information (IT, GPS, mobiltelefoner), men her halter regionen bagefter når det gælder at udvikle og udnytte disse medier indenfor turisme</p>	<p>Regionen taber i konkurrencen om kvalitetskendetegn mod andre regioner</p>	<p>Mobiltelefonen bruges til at betale på en nem måde og SMS udvikler sig til en vigtig formidlingskanal for turistinformationer, som supplerer de gængse kommunikationsveje. I fremtiden kunne en indsats på området bidrage til et moderne image for regionen</p> <p>I løbet af de sidste år har selvbetjening bredt sig indenfor rejsebranchen (f.eks. flybilletter) og ikke mindst Internet. Byer er i gang med at indføre mobiltelefonen som betalingssystem (p-pladser m.m.). Tilgængeligheden af videnbaserede tjenester kommer til at udgøre et væsentligt kvalitetskendetegn indenfor turisme</p> <p>Nye muligheder for grænseoverskridende markedsføring</p> <p>Udbygning af internetbaseret informationstilbud i et grænseoverskridende perspektiv</p>
--	---	---	---	---

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">1.5 Sundhedsudvikling</p>	<p>Schleswig-Holstein er en stærk sundhedsregion med meget aktive universiteter og fremragende position med erfaringer i internationale projekter og studiemuligheder</p> <p>En ydedygtig sundhedsforsyning med en veludbygget primærsektor</p> <p>En stærk position i wellness-hotelområdet, (især D)</p> <p>Stort netværk af frivillige foreninger og interesseorganisationer med aktiviteter af betydning for effektivt samspil med borgerne</p> <p>Stærke muligheder for kommerciel udnyttelse af kombinationen sundhed og områdernes natur</p> <p>Allerede gode erfaringer med grænseoverskridende samarbejde på flere felter</p> <p>Én enhed, Region Syddanmark, har afgørende indflydelse på udviklingen i hele sektoren (DK)</p> <p>Med strukturreformen har danske kommuner fået en aktiv rolle i forebyggelse og efterbehandling</p> <p>Telemedicin og informatik er relative styrkepositioner på begge sider af grænsen</p>	<p>En vis provinsialitet</p> <p>Forsigtig politik hos beta-lerne</p> <p>Endnu for ringe samspil mellem yderne (især på tysk side)</p> <p>Endnu for ringe videnbasis for vurdering af effektivitet i sundhedssektoren</p> <p>Mere potentiale for OPP</p> <p>Stærkt stigende ældrebefolkning</p> <p>En betydelig del af befolkningen er præget af kronisk sygdom, især blandt de socialt dårligt stillede</p> <p>Dele af befolkningen har sundhedsskadelige adfærd, overvægtige</p>	<p>Svækkelse af positionen i konkurrence med andre sundhedsregioner</p> <p>Samlet set negative effekter af samfundsudviklingen for sundhedssektoren</p> <p>Det offentlige trækker sig tilbage (kan også vurderes som en fordel)</p> <p>Rammebetingelserne hæmmer innovationen</p> <p>Finansieringssystemet fremmer en opdeling af sundhedsvæsenet</p> <p>Manglende forståelse for situationen i sundhedsvæsenet</p> <p>Undervurdering af sprogbarrierer</p> <p>Stadig ringe sundhedsforståelse hos en del af befolkningen</p>	<p>Voksende marked for wellness og sundhedsturisme - også i kraft af de store bynære naturværdier</p> <p>Øgede private udgifter til sundhed</p> <p>Yderligere åbning mod Skandinavien og Baltikum</p> <p>Generelt positiv udvikling af sundhedsmarkedet. Fremskrevet andel af BNP op til måske 15 %</p> <p>Øget beskæftigelse i den allerede i dag største branche (D)</p> <p>Stigende interesse for sundhed på arbejdspladsen og mange virksomheder, bl.a. med henblik på at begrænse sygefravær og tidlig afgang fra arbejdsmarkedet</p> <p>Den aldrende befolkning får øget købekraft og der er en nødvendighed for at udvikle nye tilbud til denne gruppe</p> <p>Livslang læring er også en udfordring i sundhedsvæsenet, videreføre erfaringer med "blended learning"</p> <p>Mulighed for partnerskab med stærke landsdækkende patientforeninger om fælles initiativer</p> <p>Sundhedssektoren på vej til IT-samarbejde (eHealth)</p>
---	--	---	---	--

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">2.1 Udvikling af menneskelige ressourcer</p>	<p>Uddannelsesinstitutioner på alle niveauer er til stede. Villighed og tilløb til grænseoverskridende netværksdannelse er til stede</p> <p>Alt i alt er der et bredt udbud af uddannelsesmuligheder</p> <p>Flere universitetsområder i regionen</p> <p>Universiteterne og erhvervsuddannelsesinstitutionerne har erfaring med grænseoverskridende samarbejde</p> <p>Der er aktuelt grænseoverskridende universitetsstudier i regionen</p> <p>Aktørerne i institutionerne er bevidste om regionens svagheder som grænseregion og er parate til at medvirke i innovative tiltag</p>	<p>Antal uddannelsespladser pr. indbygger er lavt i sammenligning med andre regioner</p> <p>Mange i Syddanmark får ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse</p> <p>Kvalifikationsniveauet hos arbejdstagerne er tydeligt lavere end i vækstregioner, herunder er der specielt relativt færre med en lang videregående uddannelse</p> <p>Ikke stor attraktivitet på arbejdsmarkedet for højt kvalificerede. Efterspørgselen efter højtuddannede er for lav</p> <p>Antal indbyggere i den erhvervsdygtige alder vil i de kommende år aftage yderligere</p> <p>Samarbejdet mellem universiteterne er hovedsageligt på projektniveau. For tiden er der ikke tiltag til styrkelse af universiteternes lokaliseringsfaktorer i en grænseoverskridende sammenhæng</p> <p>Netværksdannelsen mellem universiteter og virksomheder er endnu ikke tilstrækkelige til at danne erhvervs-klynger</p> <p>Trods geografisk nærhed er integration på uddannelses- og arbejdsmarkedsområderne vanskeliggjort af retlige og sproglige barrierer (Sønderjylland-Schleswig) og af fysisk afstand (Fyn-K.E.R.N.)</p> <p>Der mangler store virksomheder, der vil være motor for mere dynamik på områderne vedr. menneskelige ressourcer og arbejdsmarkedet.</p>	<p>Fremtidig mangel på kvalificeret arbejdskraft og dermed negative lokaliseringsbetingelser for virksomheder</p> <p>Mis-match mellem de nødvendige og forhåndenværende kvalifikationer</p> <p>Afvandring af unge uddannelsessøgende, der ikke efterfølgende vender tilbage, sætter grænser for vækst pga. manglende kvalificerede arbejdstagere</p> <p>Fremtidsrettede arbejdspladser skabes uden for regionen</p> <p>Der er forholdsvis få fremadrettede og innovative virksomheder i regionen og dermed mindre efterspørgsel efter personer med højt uddannelsesniveau</p> <p>Begrænsninger i udviklingsmulighederne for universiteterne pga. deres beliggenhed. F.eks. er Syddansk Universitet blevet et relativt meget lille universitet i dansk sammenhæng, hvilket kan give tab af attraktivitet som universitetsområde</p> <p>Videnbaseret produktudvikling foregår uden for regionen</p> <p>Det manglende grænseoverskridende samarbejde mellem uddannelses- og videreuddannelsesinstitutionerne kan give øgede barrierer mellem arbejdsmarkedene på hver side af grænsen</p>	<p>Bedre udnyttelse af eksisterende kapacitet og udvikling af innovative tilløb i uddannelse og videreuddannelsesområdet. Derved kan de unge bedre fastholdes i regionen, og den regionale konkurrenceevne forbedres på vej til en transnational videnregion</p> <p>Realisering af det bestående potentiale i uddannelsessektoren og nedbrydning af informationsbarrierer ved vurderingen af regionens attraktivitet</p> <p>Øget attraktivitet for universiteterne ved opbygning af et dansk-tysk universitetscentrum</p> <p>Anvendelse af erfaringerne i de hidtidige samarbejdsprojekter til en europæisk profilering med 'nordisk' karakter</p> <p>Øget forpligtende samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner på samme niveau samt mellem niveauerne</p> <p>Større fokus på vejledning og information både for at få flere gennem uddannelsessystemet og for at nedbringe frafaldet</p> <p>Tæt samarbejde og åbenhed hos virksomheder og universiteter hen over grænsen og fælles udnyttelse af eksisterende kompetencer</p> <p>Etablering af netværk mellem mindre og mellemstore virksomheder sammen med uddannelsesinstitutioner på begge sider af grænsen</p> <p>Større satsning på efter- og videreuddannelsesaktiviteter.</p>
--	--	---	--	--

<p>2.2 Bæredygtig natur- og miljøudvikling</p>	<p>Stor og varieret forekomst af naturtyper med et højt naturindhold – samt enestående kulturlandskaber</p> <p>Mange internationalt beskyttede – og sammenhængende - naturområder</p> <p>Lang kystlinie i forhold til regionens areal, hvilket bl.a. fremmer de rekreative muligheder</p> <p>Store og tilgængelige grundvandsressourcer især i Danmark</p> <p>Bortset fra knudepunkterne generelt tyndt befolkning</p> <p>Stor erfaring med genopretning af forskelligartede naturområder</p> <p>Stor økologisk landbrugsproduktion</p> <p>Mangeårig erfaring i grænseoverskridende (regerings)samarbejder om beskyttelse af internationale naturområder</p> <p>Høj grad af inddragelse af lokalbefolkning og virksomheder i den politiske beslutningsproces om miljøforbedring (Lokal Agenda 21, øko-certificeringsordninger, Grønne Netværk)</p> <p>Etablering af kommunale fællesskaber i bæredygtig udnyttelse i større nationale og internationale naturområder</p>	<p>Lang kystlinie – f. eks sårbar over for olieforureninger og havspejlsstigning</p> <p>Manglende bevidsthed i befolkningen om de regionale værdier</p> <p>Den internationale natur- og miljølovgivning skaber konflikter med erhvervsinteresserne</p> <p>Manglende integration mellem en samlet forvaltning og planlægning i f.eks. kystområderne (hav/land)</p> <p>Forskellig national fortolkning og udmøntning af EU-regler – medvirker til konkurrenceforvridende forhold</p> <p>Bæredygtighed savner konkrete udtryk</p> <p>Grænseoverskridende natur- og miljøproblemer løses kun i begrænset omfang i fællesskab</p> <p>Manglende viden om den menneskelige påvirkning af visse naturområder og typer</p>	<p>Forurening af kystområderne (landbrug og tankskibe) samt nedrivning af forurenende stoffer til grundvandet</p> <p>Naturindhold og kulturlandskaber ruens ved sammenlægning af landbrug</p> <p>Foringelse af i forvejen sjældne og sårbare naturtyper – f.eks. næringsfattige lynchheder og højmoser</p> <p>Turismeudviklingen er ikke bæredygtig i visse områder</p>	<p>Regionen som rekreativ vækstområde mellem to metropoler</p> <p>Attraktiv natur (bynær) vil tiltrække børnefamilier og seniorer</p> <p>Kystregioner med høj levestandard og gode muligheder for friluftsliv er attraktive steder</p> <p>EU lovgivningen (miljødirektiver og landbrugsreform) – samt decentralisering af natur- og miljøforvaltningen - vil styrke beskyttelses- og udviklingspotentialet i det grænseoverskridende</p> <p>Udpegning af områder - f.eks. Vadehavet - som nationalpark eller verdensarvsområde vil øge mulighederne for en samlet grænseoverskridende markedsføring på internationalt plan – og medvirke til udvikling af nye, fælles turisme-produkter</p> <p>Den varierede natur er basis for bæredygtige udviklinger. Giver et positivt image og en stærk profil for regionen</p> <p>Områdets store nedbør vil i sammenhæng med afvikling af forurening udvikle en forbedret grundvandsressource</p> <p>Udveksling af viden og undervisning om natur og miljøforhold – etablering af netværk mellem attraktioner</p>
---	--	---	---	---

<p>2.3 Bæredygtig energiudvikling</p>	<p>Vind- og solrigt område</p> <p>Områdets udvikling af vedvarende (vind)energi demonstrerer afkobling af den økonomiske vækst fra stigning i energiforbruget</p> <p>Regionen har oparbejdet førerposition på verdensplan i konstruktion, drift og vedligeholdelse af offshore vindmølleparkeer</p> <p>Nye perspektiver for offshore installationer</p> <p>Kombinationen af kystlokaliteter og havnekapaciteter medfører en lokaliseringsfordel for nye investeringer inden for energisektoren</p> <p>God basis for virksomhedsudvikling baseret på naturlige ressourcer</p> <p>Området indgår allerede i internationale udviklingsprojekter vedr. klimaeffekter</p>	<p>De mange lavtliggende kyststrækninger (øer) er sårbare overfor havspejlsstigningen</p> <p>Den kommunale bevidsthed og planlægning angående effekter af havspejlsstigning er mangelfuld</p> <p>De fossile ressourcer – naturgas og olie – vil aftage, og muligheden for at udvide produktionen af fossile ressourcer er begrænsede</p>	<p>Det stigende havspejl vil påvirke udviklingen i mange lavtliggende kyststrækninger (bysamfund) og i sårbare naturområder</p> <p>Klimaeffekter som følge af "drivhuseffekten" øger stormfrekvensen og dermed risikoen for oversvømmelser i de lavtliggende kystområder/byer</p>	<p>Potentielt ideelle forhold til udvikling og anvendelse af bølge- og tidevandsenergi. Kan skabe regional førerposition svarende til vindenergi</p> <p>Især vindenergien vil opnå betydelige markedsandele i de kommende år, og dermed nye perspektiver for offshore industrien</p> <p>Optimale betingelser for virksomhedsudvikling baseret på naturlige ressourcer</p> <p>Fremme "energiklynger" for at gøre brug af synergieffekter</p> <p>Udvikling af vedvarende energikilder bidrager til landenes opfyldelse af Kyotoaftalen</p> <p>Udvikle og udnytte integration af vedvarende energikilder – erhvervsliv, universiteter, forskningsinstitutioner</p>
--	--	--	---	---

<p>2.4 Transport og logistikudvikling</p>	<p>Stor kritisk masse og knowhow i regionens virksomheder og videninstitutioner</p> <p>Fleksibelt arbejdsmarked</p> <p>Fordelagtig geografi i forhold til Skandinavien og den nordlige del af Centraleuropa</p> <p>Betydelig kompetence i de eksisterende virksomheder</p> <p>Spirende regionalt samarbejde inden for Region Syddanmark og på tværs af den dansk-tyske landegrænse</p> <p>Tilstrækkelig kritisk masse for samarbejde om uddannelse og forskning</p>	<p>Usynlig i europæisk sammenhæng</p> <p>Uddannelsesniveaulet generelt for lavt</p> <p>Decentral videnstruktur</p> <p>Ikke en synlig trafikpolitik – vores region er som udkantsregion særlig sårbar over for dette</p> <p>Rammebetingelserne for godstransport er utilstrækkelige</p> <p>Begrænset interesse i samarbejde</p> <p>Kombiterminalerne i Region Syddanmark er nedslidte, og ejerforholdene udgør en barriere for udvikling</p>	<p>Infrastrukturen udvikles ikke efter behov</p> <p>Rammebetingelser for banetrafik og vognmandsvirksomheder</p> <p>Forskydning af balancepunkt for transportknude-punkter ud af regionen</p> <p>Mangel på fleksibilitet hos aktørerne</p> <p>Trafikpolitisk fokus på fast forbindelse over Femern Bælt kan betyde, at investeringer i infrastruktur ikke sker i vores transportkorridor</p>	<p>Byggestenene til et markant korridorbyggeri er til stede</p> <p>Globalisering giver nye markedsmuligheder</p> <p>Uddannelse: Der er noget at bygge på</p> <p>Udvikling af samarbejdet hen over landegrænsen, især på universitetsområdet og med inddragelse af andre partnere</p> <p>Nye samarbejdsmuligheder inden for maritim logistik og den tilhørende baglandstrafik</p> <p>Nye samarbejdsmuligheder i den informatoriske understøtning af logistikken</p> <p>Beslutning om Femern Bælt kan give mulighed for investering her i vort programområde, f.eks. med udgangspunkt i en masterplan</p> <p>Fælles markedsføring som international transportkorridor</p>
--	---	---	--	---

<p>2.5 Bæredygtig udvikling af bosætningen og styrkelse af den lokale identitet</p>	<p>Regionen har en række attraktive byer og landsbyer samt kulturlandskaber med en enestående fælles kulturarv</p> <p>Bosætningsstrukturen udviser store variationer og yder på forskellige områder potentiale for udvikling</p> <p>Generelt god lokal interesse i udvikling (udbygning, etablering). Der er forandringsparathed</p> <p>Den lokale kultur formidler identitet og de fælles faciliteter er velorganiserede</p> <p>Kulturlandskaber og byer er i deres egenart attraktive for turister, kunsthåndværk og gastronomi</p>	<p>Den demografiske ændring (aldring og tilbagegang) medfører tilpasningsproblemer i byerne og på landet</p> <p>Indkomsttab medfører vandringer og segregationsprocesser</p> <p>Strukturændringerne i erhverv og landbrug øger vandringsbevægelserne</p> <p>Svindende lokale socio-økonomiske ressourcer spores i forladte lokaliteter, arealer og bygningsmæssigt forfald.</p> <p>Den småskårne struktur har ofte medført meget små projekter. Forsøg er ofte gennemført spredt og i det små, oftest baseret på få ressourcer</p> <p>Lokale politikere, erhvervs- og arbejdsmarkedsparter samt andre aktører i landdistriktudviklingen er ofte i for ringe grad forbundet i netværk. Medfører problemer i gennemførelsen.</p>	<p>Forskelle i nationale politikker og regler</p> <p>Utilstrækkelig økonomisk basis. Den grundlæggende infrastruktur kan ikke opretholdes</p> <p>Attraktive arbejdspladser for unge kan ikke skabes i alle dele af regionen. Truende segregation</p> <p>Globaliseringstendenser udviser den kulturelle og bygningskulturelle arv</p> <p>Forskellig vidensniveau og arbejdstempo mellem de frivillige ulønnede og fagfolk samt mellem politikere og erhvervs- og arbejdsmarkedsparter</p>	<p>I byerne og på landet findes der lokale aktører</p> <p>Mange lokale kræfter er allerede mobiliseret (bydelsmanagement, regionalt management) og kan mobiliseres til at medvirke i yderligere udvikling, hvis der gives rammer og incitamenter hertil</p> <p>Den regionale identitet og attraktive boligmiljøer modvirker afvandring</p> <p>De forskellige behov og forskellig viden i forb. med organiseringen af bosætningen på begge sider af grænsen øger mulighederne for at finde en løsning på nødvendige strategier for tilpasning</p> <p>Den fælles kulturarv og byggekulturarv giver mulighed for at profilere regionen i international sammenhæng ved at skabe en ny regional byggekultur</p> <p>En mere markant profil for regionen er samtidig imagedannende for turismen</p> <p>Mange lediggjorte bygninger rummer spændende muligheder for genanvendelse til nye formål (bosætning, erhverv) og nedsætter arealforbruget</p>
--	---	--	--	---

<p>3.1 Kultur, sprog og gensidig forståelse</p>	<p>Righoldigt fælles kulturliv i grænselandet</p> <p>Støtteordning for kultur, sprog og sportsarrangementer</p> <p>Regionen har et veludviklet museumsvesen af national betydning inden for kunst, arkæologi og historie</p> <p>Grænseoverskridende arkivsam arbejde og mange historiske forskningsprojekter</p> <p>Mange kunstnere har slået sig ned i regionen</p> <p>Kulturaktørerne kender hinanden, er samarbejdsvillige</p> <p>Musikliv af høj kvalitet med to symfoniorkestre. Desuden flere kommunale musikskoler</p> <p>Grænseoverskridende festivaler: orgelfestival, børneteater og FolkBaltica</p> <p>Veludviklet biblioteksvesen, der samarbejder grænseoverskridende også om en grænselandsportal</p> <p>Markant maritime kulturarv</p> <p>Mange spillesteder og sociokulturelle institutioner</p> <p>Mindretallene spiller en aktiv rolle for grænseoverskridende kulturformidling og for den lokale identitet</p> <p>Der findes en dansk avis i Tyskland og en tysk avis i Danmark</p>	<p>Som yderområde skal der gøres en særlig indsats for at blive bemærket – også fordi man ofte selv ser mod eget land dvs. væk fra grænsen</p> <p>Manglende opmærksomhed fra hovedstæderne</p> <p>Byerne er små</p> <p>Konflikt mellem at sprede kunsten til alle og samtidig skabe kunstnermiljøer</p> <p>Få tilbud til unge</p> <p>Sproget er en barriere</p> <p>Svært for flertalsbefolkningerne at få information om tilbud på den anden side</p> <p>Landegrænsen er en informationsbarriere</p> <p>Der er ingen fælles platform for kulturområdet</p> <p>Manglende samarbejde mellem spillesteder m.v.</p> <p>Der mangler en konsekvent tosproget skiltning på museer og andre kulturinstitutioner</p> <p>Manglende netværk mellem kultur og turisme og mellem kultur og universiteter</p>	<p>Den demografiske udvikling</p> <p>Lige gyldighed som følge af manglende information</p> <p>At sprogbarrieren ikke kan overvindes.</p> <p>Globaliseringen og internettet styrer fokus i retning mod metropolerne</p> <p>Afvandring hos den unge generation</p> <p>Medier fokuserer for meget på events og glemmer regionstypiske småtilbud</p>	<p>Samarbejde mellem de regionale flertalsaviser og de regionale elektroniske medier</p> <p>Langvarig støtte til udvikling af kunstnermiljøer</p> <p>Øge bevidstheden om nabolandets spændende kultur</p> <p>Øget institutions- og arrangementsamarbejde – også med arrangører udefra</p> <p>Forbedret netværk mellem kultur og turisme og mellem kultur og universiteter</p> <p>Oprettelse af en fælles PR-platform og udarbejdelse af fælles materialer</p> <p>Fælles markedsføring af kulturinstitutioner</p> <p>Udvikling af fælles børne- og ungdomsprojekter</p> <p>Øget samarbejde mellem kulturfagfolk fra kommuner, regioner og byer</p> <p>Øget fagligt miljø i Regionskontoret for Sønderjylland-Schleswig</p>
--	--	---	--	---

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">3.2 Arbejdsmarked, grænsependling og skolesamarbejde</p>	<p>Rigelig arbejdskraft i Nordtyskland i brancher, som i Syddanmark lider under tydelig arbejdskraftmangel</p> <p>Stor attraktivitet ved bopæl- og levevilkår på landet</p> <p>Relativ god trafikinfrastruktur</p> <p>Mobilitet og fleksibilitet er tiltagende hos arbejdstagerne</p> <p>Der er regionale rådgivningsfunktioner for potentielle grænsependlere og de benyttes</p> <p>Mange aktører/ institutioner, herunder erhvervsuddannelsesinstitutionerne, har været inddraget i grænseoverskridende samarbejde</p>	<p>Antal indbyggere i den erhvervsdygtige alder vil de kommende år aftage yderligere</p> <p>Arbejdsmarkedet i regionen mister attraktivitet i sammenligning med metropolerne og andre regioner i Danmark og Tyskland</p> <p>Arbejdspladsudbuddet i fremtidsbrancher stiger først og fremmest i byerne;</p> <p>Der er høje transportomkostninger ved pendling til og fra arbejde i regionens overvejende landlige områder</p> <p>Servicesektoren er meget afhængig af konjunktoren (f.eks. i turisme og detailhandel som begge er stærke brancher i regionen)</p> <p>Kun få fremadrettede innovative projekter og tiløb der aktivt stiler mod et grænseoverskridende arbejdsmarked</p> <p>Arbejdsledeshedsprocenten er høj på tysk side, men grænsen mellem arbejdsmarkedene er ikke gennemtrængelig nok</p> <p>For lille andel højt kvalificerede blandt de ansatte i videnerhvervene</p> <p>For lavt erhvervsmæssigt uddannelsesniveau, for stivnede og grænseoverskridende ukoordinerede uddannelser hindrer fleksibilitet.</p>	<p>Arbejdsmarkeder udvikler sig ikke homogent, men branchespecifikt og punktuelt; uden sikre informationer om det regionale arbejdsmarked kommer målrettede tiltag for sent (der bliver reageret i stedet for ageret)</p> <p>I den internationale konkurrence vil mange arbejdspladser i de producerende erhverv forsvinde ud af regionen</p> <p>Virksomheder som har brug for et bredt udbud af højt kvalificerede forsvinder ud af regionen</p> <p>Der er en særlig risiko ved at regionen for sent og i tilstrækkeligt omfang får del i et nationalt opsving</p> <p>Systemgrænserne i uddannelsessystemerne indskrænker de mulige karriereforløb for arbejdstagerne i regionen</p> <p>Unge udvandring pga. manglende uddannelses- eller arbejdsmuligheder fører til et tab af menneskelige ressourcer og sætter dermed grænser for vækst</p> <p>Fremtidig mangel på kvalificeret arbejdskraft og dermed negative lokaliseringsforhold for virksomheder</p>	<p>Asymmetrisk arbejdsmarkedsudvikling nord og syd for grænsen kan på sigt give en win-win situation; udbud og efterspørgsel efter arbejdskraft kan på kort sigt udlignes grænseoverskridende uden at arbejdstagerne flytter ud af regionen</p> <p>Et innovationspræget erhvervsliv vil lægge mere vægt på kvalifikationer og fleksibilitet. Det drejer sig om at føre potentialerne sammen</p> <p>Etablering af netværk mellem mindre og mellemstore virksomheder sammen med uddannelsesinstitutioner på begge sider af grænsen.</p> <p>Åbning af nye markeder ved at udnytte videnskabelig kapacitet og erkendelse (klynge dannelse) og derved skaffe fremadrettede arbejdspladser til regionen</p> <p>Investering i menneskelig kapital forbedrer kvalifikationer og åbner også beskæftigelsesmuligheder på den anden side af grænsen</p> <p>Forskning og udvikling i regionen sikrer varige arbejdspladser og klynge dannelse</p> <p>Et højt informationsniveau om udviklingen af arbejdsmarkedet på begge sider af grænsen sikrer muligheden for mere målrettede tiltag</p>
--	--	---	---	--

Sprogbarrieren er på mange områder stadig aktuel; manglende integration af sprogundervisningen i skolerne

Nabolandet bliver endnu kun tøvende set som et sted for en mulig karriere.

Potentielle grænsependlere står over for problemer i begge lande pga. forskellige skatte- og socialsystemer.

Grænsependling er pga. afstanden kun relevant for indbyggere i de grænsenære byer og kommuner

Ulemper ved forringede skattefradrag for transportomkostninger indskrænker mobiliteten.

Grænsependling for at forbedre arbejdspladssituationen har pga. de høje transportomkostninger størst udsigt til succes i det umiddelbare grænseområde.

Pakkeløsninger med afhjælpning af sprogvanskeligheder eller sociale problemer (integration på arbejdspladsen) ville hjælpe til at overvinde barrierer

<p>3.3 Offentlig transport og mobilitet</p>	<p>Trafikkøbet for offentlig regional og lokal transport varetages nord og syd for grænsen af trafik-selskaber, forankret i regionen</p> <p>Den overordnede vej- og baneinfrastruktur går gennem regionen</p>	<p>De forskellige mobilitetsformer og systemer er utilstrækkeligt sammenhængende</p> <p>Forskellige systemer på hver sin side af grænsen og manglende koordinationssteder</p> <p>Manglende sammenhæng i jernbanetrafikken over landegrænsen (f.eks. køreplaner)</p> <p>Flaskehalse på banenet-tet i regionen (manglende dobbeltspor på hele strækningen Lunderskov – Padborg, og jernbanebroen over Kieler-Kanalen)</p>	<p>Forskellige strukturer nord og syd for grænsen betyder, at det grænseoverskridende transportudbud forbliver som i dag eller forringes</p> <p>Politisk fokus på Femern Bælt forbindelsen kan betyde, at de internationale transportforbindelser på tværs af den dansk / tyske landegrænse ikke forbedres</p>	<p>Udvikling af sammenhængende offentligt transport-system på tværs af landegrænsen (trafikudbud, billetkøb og informations-system)</p> <p>Et forbedret kollektiv trafiksystem hen over landegrænsen kan understøtte udviklingen af et sammenhængende arbejdsmarked og kultursamarbejde</p> <p>Regionens lufthavne udvikles som HUB for virksomheder og borgere, når der skal rejses internationalt</p> <p>Et forbedret regionalt og internationalt kollektivt trafiksystem understøtter regionens opkobling til storbyregionerne som vækstlokomotiver</p>
--	---	---	--	--

<p>3.4 administrativt - og myndighedssamarbejde</p>	<p>Politisk vilje til at fremme myndigheders og institutioners samarbejde</p> <p>Nysgerrighed om forholdene på den anden side af grænsen</p> <p>Der findes grænseoverskridende organer, som Region Sønderjylland-Schleswig, der har en interesse for området</p> <p>Kort fysisk afstand gør personlig deltagelse mulig</p> <p>Tydelig fokus på hensigtsmæssig opgavevaretagelse i den offentlige sektor</p>	<p>For lille fælles ressourcenudnyttelse</p> <p>Manglende sprogkundskaber</p> <p>Informationsbarrierer</p> <p>Manglende prioritering fra ledelse</p> <p>Ingen personalepolitiske fælles instrumenter er i kraft</p> <p>De mest motiverede er ofte bundet af deres familiesituation</p> <p>Offentlig transport er svagt udviklet</p>	<p>Fortsat manglende interesse fra nationale myndigheder til at ændre systemerne af hensyn til grænseregioner og pendlere</p> <p>Opbygning af ny nationale systemer, som er forskellige</p> <p>Den offentlige mentalitet bliver hængende i for 'små tankegange'</p> <p>Det lykkes ikke at få forklaret at der er store uudnyttede potentialer</p> <p>Institutionerne begrænser sig til snæver forståelse af deres kerneopgaver</p>	<p>Forbinde administrativt samarbejde med globale udviklingstendenser og udnyttelse af potentialerne og ressourcerne i fællesskab med nabolandet. Potentialer er stort</p> <p>Fremme erkendelsen af styrkerne ved flerkulturelle samfund</p> <p>Fremme ensartede løsninger i de to lande</p> <p>Inspirationen fra nabolandet giver et skærpet behov for serviceudvikling</p> <p>Indse egne fordele ved grænseoverskridende udveksling</p> <p>De store danske storkommuner som dynamo på området</p> <p>Borgerne som drivende kraft i serviceudviklingen</p> <p>Samarbejdet føres videre i varige netværker og aftaler</p>
--	---	---	--	---

2.4. SEA-Analyse

I forbindelse med programmeringen er der udført en strategisk miljøvurdering, der oversendes til Europa-Kommissionen som separat dokument sammen med det operationelle program.

Non-technical summary af analysen

I analysen konkluderes det bl.a.:

Programforslaget harmonerer med EU's miljømålsætninger og de væsentligste miljøpolitikker hos samarbejdspartnerne. Programmet prioriterer miljøet højt, f.eks. er det et kriterium, at projekterne så vidt muligt har varige positive virkninger på miljøet.

Programmets 14 indsatsområder forventes overvejende at have positive miljøeffekter eller ikke at hindre sådanne. Programmet fastlægger ikke rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter, der er omfattet af dansk og tysk lovgivning vedrørende miljøvurdering af planer og programmer. Sådanne anlæg vil højst kunne fremmes indirekte ved støtte til profilering og kampagner eller udvikling af metoder, modeller, værktøjer, netværk, strategier, kompetencer, rådgivning, produkter m.v.

I indsatsområderne "2.4 Transport og logistikudvikling" samt "3.3 Offentlig transport og mobilitet" er der et stort potentiale for negative miljøeffekter hvis programmets projekter udvikler sig og betyder realisering af et øget trafikpres i regionen – enten godstrafik eller pga. pendling. Det vil derfor være ekstra vigtigt ved vurdering af projektansøgninger under disse to indsatsområder, at ansøgningerne klart beskriver den varige positive miljøpåvirkning.

Udarbejdelse og høringsfase

Analysen er udarbejdet i et gensidigt samarbejde mellem danske og tyske regionale og statslige miljømyndigheder:

- Indledningsvis blev det af den statslige danske myndighed – Skov- og Naturstyrelsen – og den tyske delstats miljømyndighed – Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und Ländliche Räume - konstateret, at udarbejdelse af en SEA-analyse er påkrævet og samtidig skitserede disse de nødvendige indholdsmæssige rammer.
- Herefter blev analysen udført af den regionale danske miljømyndighed i region Syddanmark i samarbejde med det statslige miljøcenter på dansk side og den ansvarlige delstatsmyndighed på tysk side og under hensyntagen til EU's og nationalstaternes gældende lovreger på miljøområdet.
- Første høring blev foretaget hos Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und Ländliche Räume, Landesamt für Natur und Umwelt i Slesvig-Holsten samt de underordnede naturbeskyttelsesmyndigheder på tysk side. På dansk side er Skov- og Naturstyrelsen og Miljøcenter Ribe hørt. Disses forslag og suppleringer er optaget i SEA-dokumentet.
- Programmet er tilpasset indholdsmæssigt i overensstemmelse med tilbagemeldingerne fra den første høring (naturbeskyttelsesinteresser, klimafaktorer, overvågningsprogram)
- Anden høring blev gennemført som bredt anlagt formel national høring i Tyskland og Danmark i tidsrummet fra 16. marts til 21. maj 2007 (8 uger). Høringen gennemføres som en mailudsendelse til ca. 100 parter (ministerier, kommuner, uddannelses- og forskningsinstitutioner, organisationer), en annonce i et ugeblad for at inddrage borgerne samt offentliggørelse på programparternes hjemmesider. Høringen resulterede i 6 tilbagemeldinger, der alle gav udtryk for tilfredshed med analysen. Fem svar indeholdt ingen ændringsforslag. 1 svar foreslog at der udarbejdes en standardiseret tabel for resultaterne af gennemgangen. SEA-

analysen ændres ikke, men tabellen med resultaterne af gennemgangen inddrages i programmets gennemførelsesfase. I tilbagemeldingen fra et dansk universitet henvises der til forhåndenværende kompetencer hos institutionen og der nævnes konkrete temaer hvor institutionen kan understøtte programmets gennemførelse på miljøområdet.

Miljøovervågning af programmet

Programmet beskriver i kapitel 8 de overvågnings- og evalueringssystemer, der skal anvendes. Supplerende hertil anvendes følgende overvågningsystem til miljøvurderingen af projekterne:

Hvert projekt skal i ansøgningsfasen og i den afsluttende rapportering tage stilling til de miljømæssige virkninger af de i nedenstående tabel anførte faktorer. Vurderingskriterierne for miljøfaktorerne er nævnt i SEA-dokumentet:

Faktor	Virkning			
	Positiv	Negativ	Uvæsentlig	Begrundelse
Biologisk mangfoldighed, flora og fauna				
Befolkning				
Menneskers sundhed				
Jord/arealanvendelse				
Vand				
Luft				
Klimatiske faktorer				
Ressourcer og energi				
Materielle goder				
Landskab				
Kulturarv				

Heraf udledes følgende miljøindikatorer:

- Antal miljøfaktorer, der i ansøgningsfasen vurderes positivt
- Antal miljøfaktorer, der i ansøgningsfasen vurderes negativt
- Antal miljøfaktorer, der i slutrapporteringen vurderes positivt
- Antal miljøfaktorer, der i slutrapporteringen vurderes negativt

Indikatorerne bearbejdes i forbindelse med afrapporteringerne af programmet.

Under gennemførelsen af programmet sikres det gennem egnede ledelsesmæssige forholdsregler på de forskellige niveauer, at mulige skadelige virkninger på miljøet, specielt mht. klimaforandringer og ressourcekrævende processer, undgås eller minimeres, således at miljøbelastningen forårsaget af programmet mindst bliver klima- og ressourceneutral, og at programmets positive effekter og synergimuligheder udnyttes til at skabe og om muligt styrke en miljøforligelig og bæredygtig udvikling.

2.5 Ex-ante evaluering

I forbindelse med programmeringen blev der i henhold til artikel 45 ff. i Rådets forordning (EF) 1083/2006 udført en ex-ante evaluering ved et uafhængigt dansk-tysk konsulentkonsortium⁹. Dette bestod af "dsn Projekte und Studien für Wirtschaft und Gesellschaft" (Kiel), "Advance/1 Århus) og "Epinion AS" (Århus). Beretningen om ex-ante evalueringen forelægges Europa-Kommissionen som separat dokument sammen med det operationelle program.

Ex-ante konsulenterne fulgte i en iterativ og interaktiv proces de enkelte dele af det operationelle program (SWOT, programmets mål og strategi, prioriteter, opbygningen af organisationen og gennemførelsessystemer, indikatorer samt SEA) og vurderede disse løbende. Konsulenterne når i ex-ante vurderingen frem til det resultat, at

- prioriteterne er konsekvent afledt af SWOT-analysen
- programmets mål falder sammen med regionens behov og potentialer
- at strategien er kohærent og understøtter Lissabon og Göteborg-målsætningerne og de nationale målsætninger
- at de i gennemførelsessystemet beskrevne administrative strukturer og kontrollerende strukturer er egnet til at gennemføre programmet kundeorienteret og effektivt
- at indikatorerne er klart definerede og kan bruges til den indholdsmæssige styring af programmet
- at programmet via INTERREG -udvalget og dets integrerede beslutningsprocesser sikrer, at nytten for regionen (merværdien) maksimeres.

3. Indplacering af programmets strategi

3.1 Overordnet ramme og regionale mål

Strategien for programmet "Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.", der gennemføres under målet - "Europæisk Territorialt Samarbejde"- bygger stringent på erfaringerne fra det hidtidige grænseoverskridende samarbejde i de dansk-tyske delregioner. Strategien er især baseret på resultaterne af den gennemførte SWOT- og socioøkonomiske analyse, idet der er taget hensyn til de potentialer og støttebehov, der er identificeret i analysen.

Den overordnede **ramme** for udviklingen af programmets regionale strategi udgøres af den europæiske samhørighedspolitik (se afsnit 3.2) med Lissabon- og Göteborg-målsætningerne, der sigter på at gøre EU til den mest konkurrencedygtige, dynamiske og videnbaserede økonomi, der samtidig sikrer økonomisk, social og miljømæssig bæredygtighed. Strategien støtter sig på EFRU-forordningens¹⁰ mål og støttegrundlag samt fællesskabets strategiske retningslinier for perioden 2007-2013¹¹. Den operationelle ramme for regionens programudkast er EU Forordningerne for Strukturfondsperioden 2007-2013¹².

Sammen med de nationale og regionale udviklingsstrategier (jf. kapitel 3.3) fører dette til de strategiske mål for dette INTERREG IV A program:

- at gøre programområdet til et kraftcenter gennem udnyttelse af regionale forskelle og ressourcer
- at profilere programområdet som en aktiv medspiller i globaliseringen
- at øge programområdets attraktivitet
- at styrke det grænseoverskridende samarbejde.

⁹ I forbindelse med udbud af ex ante evalueringen blev et antal konsulentfirmaer anmodet om at afgive tilbud og der indkom tilbud fra 4 firmaer. 3 af disse sluttede sig sammen til et dansk-tysk konsortium, således at der i alt har foreligget 2 tilbud til udvælgelse

¹⁰ Det Europæiske Parlament og Råds Forordning (EU) nr. 1080/2006 af 5.7.2006

¹¹ Rådets beslutning (EU) 2006/702

¹² Rådets Forordning (EU) nr. 1083/2006, (EU) nr. 1080/2006 samt gennemførelsesforordningen

Hertil kommer de **tværgående mål** vedrørende lige muligheder for mænd og kvinder samt miljø og bæredygtighed, der er relevante på alle programniveauer.

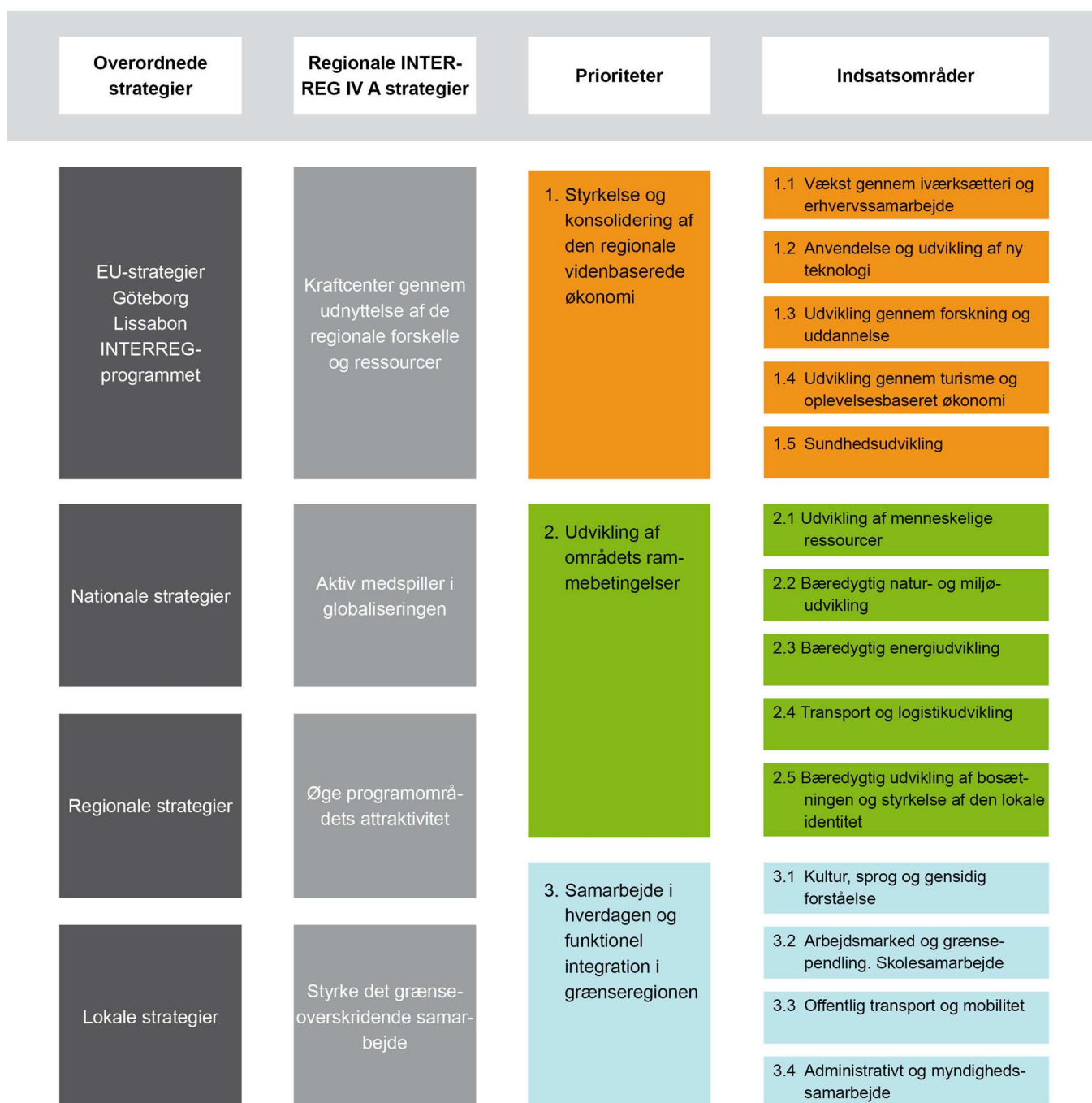
Programmets strategiske mål omsættes via programmets 3 **prioriteter** (kapitel 5):

1. Styrkelse og konsolidering af den regionale videnbaserede økonomi
2. Udvikling af områdets rammebetingelser
3. Samarbejde i hverdagen og funktionel integration i grænseregionen

De enkelte prioriteters specifikke mål skal nås via de enkelte **indsatsområder** – dvs. i overensstemmelse med det konkrete sigte for de temaer, muligheder og behov, der er påvist i SWOT-analysen. Her findes de støtteberettigede foranstaltninger og projekter, der genspejler det output der tilstræbes med programmet.

Den efterfølgende figur viser sammenhængen mellem strategier, prioriteter og indsatsområder.

Figur 1 Strategier, prioriteter og indsatsområder for INTERREG IV A – Programmet 2007-2013 Syddanmark–Schleswig–K.E.R.N.

3.2 Europæisk samhørighedspolitik

Lissabon-målsætningen, som også inkorporerer elementer fra Gøteborg-erklæringen, udgør baggrunden for de strategiske retningslinier og anvendelsen af de ressourcer, som findes i EU's strukturfonde. Hensigten med det nye mål "Europæisk territorielt samarbejde" er at fremme øget integration af unionens territorium i alle dets aspekter. Samhørighedspolitikken understøtter bl.a. via det grænseoverskridende samarbejde en balanceret og bæredygtig udvikling af unionens territorium på makroregionalt niveau bidrager via det grænseoverskridende samarbejde til at eliminere barriererne herfor. Sammenhængen mellem EU's strategiske retningslinier, de nationale strategier og de regionale foranstaltninger, som midlerne i det territoriale samarbejde anvendes til, udgør en national prioritetsakse.

3.3 Sammenhæng med andre strategier, planer og programmer

3.3.1 Nationale strategier

Tyskland

Den tyske forbundsregering har i sin koalitionsaftale besluttet en lang række tiltag til realisering af Lissabon og Gøteborg-målsætningerne¹³. For at styrke erhvervsudviklingen skal bl.a. virksomhedsbeskatningen og de indirekte lønudgifter nedsættes og der skal udarbejdes en handlingsplan „High-Tech Strategie Deutschland“. Inden for de videregående uddannelser vil udvalgte fagområder på universiteterne blive understøttet som såkaldte „Excellence-Cluster“. Flere forbundsministrier har iværksat særlige støtteprogrammer eksempelvis inden for vedvarende energi, demografiske ændringer, kvalificering af unge og ældre arbejdstagere, forbedring af børnepasningen i hel-dagsskoler og børnehaver samt en særlig iværksætteroffensiv „Mere mod til selvstændighed“. På delstatsniveau er der besluttet yderligere strategier og tiltag til realisering af Lissabon- og Gøteborg-målsætningerne (se nedenfor).

Danmark

Den danske regerings globaliseringsstrategi "Fremgang, fornyelse og tryghed" udgør rammen for omstillingen af Danmark til globaliseringens udfordringer. De regionale aktører spiller en vigtig rolle i implementeringen af strategien. Det gælder først og fremmest forsknings- og uddannelsesområdet og fremme af innovation og iværksætteri, hvor de overordnede rammer skal tilpasses og målrettes til de regionale udfordringer. I Danmarks strategiske referenceramme for 2007-2013 "Regional konkurrenceevne og beskæftigelse i Danmark" anføres, at større miljøprojekter også kan blive en del af de grænseoverskridende programmer, der kommer til at omfatte hele Danmark.

Med kommunalreformen og de nye regionale Vækstfora er der skabt en stærk platform for regionale og lokale indsats på erhvervsudviklingsområdet som medfinansieres af EU's strukturfonde. Regeringen målretter EU's strukturfonde i programperioden 2007-2013, så disse understøtter konkurrenceevne, vækst og beskæftigelse.

3.3.2 Regionale strategier

I begge lande er der udarbejdet eller udarbejdes der på regionalt niveau et antal strategier og planer vedrørende regional udvikling.

I Danmark udarbejdes der regionale udviklingsplaner i løbet af 2007. Det regionale værksforum har december 2006 vedtaget en regional erhvervsudviklingsstrategi.

Den regionale erhvervsudviklingsstrategi for Region Syddanmark fokuserer indsatsen inden for seks områder med stort potentiale: Klyngeudvikling, oplevelsesøkonomi, det sunde liv, menneskelige ressourcer, forskning, innovation og nye teknologier samt iværksætteri. Erhvervsudviklings-

¹³ Cf. kapitel 6, side 86, i "Nationaler Strategischer Rahmenplan für den Einsatz der EU-Strukturfonds in der Bundesrepublik Deutschland 2007"

strategien skal være bindeled mellem den lokale, den regionale og den nationale erhvervsfremme og den indgår som en del af den regionale udviklingsplan. Der er lagt op til, at erhvervsudviklingsstrategien i et tværgående samarbejde skal medvirke til at indfri ambitionerne i regeringens nationale globaliseringsstrategi.

Den slesvig-holstenske delstatsregering har med programmet "Zukunftprogramm Wirtschaft" fastlagt milepæle for den erhvervsmæssige udvikling. Programmet samler de vigtigste erhvervs- og regionalpolitiske tilskudsforanstaltninger i delstaten. Dette skal styrke konkurrenceevnen i erhvervsregionen Schleswig-Holstein og dennes virksomheder. Programmet finansieres af midler fra den Europæiske Fond for Regional Udvikling (EFRU), det fælles program mellem Forbundsstaten og delstaterne til forbedring af den regionale erhvervsstruktur samt midler fra delstaten. Der kan gives tilskud inden for 3 indsatsområder:

1. Innovation og videnbaseret økonomi
Udvikling og formidling af viden fra de videregående uddannelsesinstitutioner ud i virksomhederne skal styrkes. Dertil hører blandt andet støtte til netværker og kombinationsprojekter, innovative investeringer i virksomhederne, kompetencecentre på universiteterne, uddannelsessteder og videreuddannelsesinstitutioner.
2. Virksomhedernes konkurrenceevne
Udover den klassiske investeringsstøtte til finansiering i små og mellemstore virksomheder skal disse virksomheders adgang til kapitalmarkedet forbedres, eksempelvis ved hjælp af en fond for risikovillig kapital. Initiativet skal bl.a. understøtte moderniseringen af virksomhederne i Schleswig-Holstein.
3. Erhvervsrettet infrastruktur og specifikke regionale potentialer
For at kunne udnytte deres stærke sider effektivt, skal specielt de struktursvage regioner understøttes. Således skal opbygningen af en regional infrastruktur, bæredygtig byudvikling samt nøgleprojekter inden for kultur- og turismeøkonomien i særlig grad støttes.

Initiativet „Zukunftprogramm Wirtschaft“ dækker hele Schleswig-Holstein.

Programmeringsprocessen er koordineret med foranstående planer og strategier og tager hensyn til disses indhold.

3.3.3 Andre programmer

Regional konkurrenceevne og beskæftigelse (ERDF/ESF)

De to danske EU-programmer for **Regional konkurrenceevne og beskæftigelse** omfatter hele Danmark og således også den danske del af programområdet.

I Schleswig-Holstein skal programmet "**Zukunftprogramm Arbeit**" bidrage til at øge arbejdsstyrkens konkurrenceevne på arbejdsmarkedet. Til dette formål stiller Den Europæiske Socialfond (ESF) godt 100 mio. Euro til rådighed i perioden 2007–2013. Programmet omfatter følgende indsatsområder:

4. Unge
Forhindring af ungdomsarbejdsløshed har størst prioritet. Til dette formål skal de unges uddannelse og faglige forberedelse til arbejdsmarkedet forbedres allerede i skolen. Ligeledes skal virksomhederne understøttes i at skaffe flere uddannelsespladser.
5. Udvikling af beskæftigelsen
Med denne indsats skal de ansattes og virksomhedernes innovations- og konkurrenceevne styrkes. Det drejer sig om at skaffe mere vækst og beskæftigelse i Schleswig-Holstein. Her

vil delstaten støtte både den enkeltes videreuddannelse og rådgivning af små og mellemstore virksomheder om deres potentiale.

6. Integration på arbejdsmarkedet

På arbejdsmarkedet skal udsatte grupper (langtidsarbejdsløse, ældre) fremover sikres muligheder for beskæftigelse. Innovative projekter, der bidrager til at integrere disse mennesker på arbejdsmarkedet skal derfor i særlig grad understøttes.

Europæisk territorielt samarbejde (EFRU)

Programområdet Region Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N. omfattes også af det transnationale program for Nordsøen og Østersøen. Et øget samspil mellem de forskellige programformer inden for målet for territorielt samarbejde tillige med øvrige dele af EU's strukturfonde er ønskeligt og nødvendigt.

Den europæiske Landbrugsfond og Fiskerifonden

Hele Danmark omfattes af Landbrugsfondens program for landdistriktsudvikling (ELFUL) og den nationale strategiske plan for fiskerisektoren (EFF).

På tysk side støtter landdistriktprogrammet **"Zukunftprogramm ländlicher Raum"** i Schleswig-Holstein nye modeller for udviklingen i landdistrikterne. Blandt andet skal der finde en målrettet indsats sted for at forbedre befolkningens livskvalitet i landområderne. Til dette formål er der afsat ca. 239 mio. euro fra den Europæiske Landbrugsfond (ELFUL). Programmet har følgende indsatsområder: Konkurrenceevne, kulturlandskabet, livskvalitet, AktivRegion. Støtteområdet omfatter hele Schleswig-Holstein.

Fiskeriprogrammet **"Zukunftprogramm Fischerei"** råder i Schleswig-Holstein over en samlet støtteramme på 16 mio. euro, der er knyttet til følgende indsatsområder:

1. Foranstaltninger til administration af fiskebestanden
2. Støtte til fangstflåden
3. Foranstaltninger inden for aquakultur og fiskeri i de indre farvande
4. Investeringer i fiskerihavne
5. Beskyttelse af vandressourcer
6. Forbedret forarbejdning og markedsføring af fiskeriprodukter
7. Bæredygtig udvikling af fiskeriområder
8. Innovative tiltag og pilotprojekter

3.3.4 Samarbejde og afgrænsning

Det foreslåede program for Region Syddanmark, Schleswig og K.E.R.N. sigter på at spille sammen med og forstærke de lokale, regionale og nationale strategier og udviklingsplaner, som findes i programområdet. Konkrete initiativer og projekter i programmet har de bedste muligheder for at virke effektivt, når de samtidig ligger på linie med eksisterende udviklingsplaner. Som beskrevet ovenstående er der i programområdet geografiske overlap i forhold til et antal øvrige EU-programmer. Disse programmer har i mange tilfælde lignende prioriteter. Erfaringerne fra tidligere programperioder viser, at det i reglen er uproblematisk at adskille indsatsen i det grænseoverskridende samarbejde fra de nationale programmer. Alligevel er det vigtigt at identificere koblingsmulighederne på program- og projektniveau, som både kan bidrage til at fordybe det grænseoverskridende samarbejde og give udviklingseffekter i programområdet.

Når det gælder potentielle overlap i forhold til andre grænseoverskridende programmer kan der være behov for samarbejde med andre sekretariater, udvalg og forvaltningsmyndigheder. Afgrænsningen i forhold til disse programmer ligger dog først og fremmest i, at disse programmer har krav om deltagelse fra flere lande.

Selvom prioriteterne i det ovennævnte program om konkurrenceevne og beskæftigelse på en del områder ligner prioriteterne i programmet "Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N." adskiller det grænseoverskridende program sig altid ved, at projekter kun kan gennemføres på tværs af grænsen.

Dobbeltstøtte til INTERREG-projekter med midler fra andre fonde, f.eks. EFRU / Mål 2, ESF, ELFUL eller EFF, udelukkes ved at de enkelte programmer og foranstaltninger har forskellige målsætninger. Afgrænsningen mellem fondene sikres også ved at der her sker en klar indplacering af projekterne under de enkelte retningslinier for tilskud. Overlap undgås gennem intern koordinering mellem programparterne.

Allerede under projektudvælgelsen sikrer INTERREG-sekretariatet den nødvendige afgrænsning. Desuden skal den ansvarlige projektpart i ansøgningen afgive en erklæring om at der ikke samtidig søges støtte til projektet gennem andre fonde eller andre EU-programmer eller nationale statslige programmer. På dansk såvel som på tysk side holdes jævnlige koordinationsmøder med andre interventioners administrationer. For så vidt angår Mål 2, Zukunftsprogramm Wirtschaft og delvis ELFUL befinder disse administrationer sig under samme institutionelle tag (Region Syddanmark i Vejle, Region Schleswig / EANord i Flensborg og K.E.R.N.-regionen i Rendsburg). Muligheden for overlap i forhold til EFF og ESF er yderst ringe; forvaltningsmyndighederne – Ministerium für Landwirtschaft, Umwelt und Ländliche Räume S-H (ELFUL, EFF), Europa- und Arbeitsministerium S-H (EFRU og ESF), Region Syddanmark – har til enhver tid mulighed for at foretage afstemninger og sådanne bliver efter behov straks iværksat af sekretariatet.

4. Støtteberettigede områder

I Kommissionens beslutning af 31. oktober 2006 oplystes i bilag 1 de regioner og områder, som er berettigede til at modtage støtte fra Den Europæiske Regionalfond under målet "Grænseoverskridende samarbejde".

Det foreliggende program omfatter følgende områder:

- DK008 tidligere Fyns Amt (i dag Region Syddanmark)
- DK009 tidligere Sønderjyllands Amt (i dag Region Syddanmark)
- DK00A tidligere Ribe Amt (i dag Region Syddanmark)
- DEF01 Kreisfreie Stadt Flensburg
- DEF02 Kreisfreie Stadt Kiel
- DEF0B Kreis Rendsburg-Eckernförde
- DEF07 Kreis Nordfriesland
- DEF0C Kreis Schleswig-Flensburg

Følgende tilstødende områder på NUTS-3 niveau deltager i programmet som 20 %-områder, jf. artikel 21 (1) i forordning nr. 1080/2006

I K.E.R.N.:

- Stadt Neumünster

I Region Syddanmark:

Følgende dele af DK00B tidligere Vejle Amt:

- Vejle Kommune
- Fredericia Kommune
- Kolding Kommune minus område fra tidligere Christiansfeld Kommune
- Vejen kommune minus område fra tidligere Rødding kommune

Ved at inddrage disse områder opretholdes deres funktionelle sammenhæng med det øvrige programområde og de betragtes således som en integreret del af programmet.

Figur 2 Kort over programområdet

5. Prioriteter

5.1 Overordnede mål, regionale prioriteter og tildeling af midler

Det kommende INTERREG IV A-program skal på lige fod med øvrige strukturfondsprogrammer understøtte Lissabon-processen og Gøteborg-målsætningerne, der har til hensigt at gøre EU til den mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi i 2010, herunder sikre økonomisk, social og miljømæssig bæredygtighed. Særligt for INTERREG IV A gælder, at dette skal ske med henblik på at sikre fortsat udvikling i grænseregionerne på basis af disses særlige vilkår. På den baggrund skal det kommende INTERREG IV A-program betragtes som både en videreførelse og en videreudvikling af det nuværende INTERREG III A-program¹⁴.

For dette programområdes vedkommende drejer videreførelsen af aktiviteterne sig om at bygge videre på de bestående velfungerende netværk og samarbejder samt gennem konkrete aktiviteter at bidrage til, at integrationen mellem de grænsenære områder kan fortsættes og videreudvikles. I den sammenhæng er det vigtigt – inden for mulighederne i de gældende forordninger - at udnytte hele paletten af grænseoverskridende aktiviteter på alle samfundslivets områder.

Videreudviklingen omfatter øget fokus på innovation, teknologi, iværksætteri, bæredygtighed og menneskelige ressourcer. Dette gør det oplagt at sikre samspil mellem INTERREG IV A-programmet og de nationale, regionale og lokale strategier for bæredygtig vækst i det omfang, målet er at skabe sammenhæng og synergi mellem de forskellige aktiviteter.

Dette kræver, at indsatsen målrettes og profileres, og at der fokuseres på regionens stærke sider og rammebetingelser, så regionen som aktør bliver i stand til at udnytte mulighederne, der ligger i globaliseringen. Evnen til at udvikle potentialet i det grænseoverskridende samarbejde med partnere i nabolandet får således stor betydning for grænseregionens samlede præstation i den globale konkurrence.

Programmets regionale identitet og særkende i forhold til øvrige grænseoverskridende programmer skal blandt andet findes i SWOT-analysen og den socioøkonomiske analyse. Målsætning, prioriteter og indsatsområder i dette program er udviklet i tæt sammenhæng med og som svar på den socioøkonomiske udvikling og de muligheder, styrker, udfordringer og trusler som kendetegner programområdet. Den valgte indsats i programmet sigter således på, med udgangspunkt i områdets nuværende rammebetingelser, at understøtte den regionale udvikling ved at fokusere på programområdets styrker og muligheder.

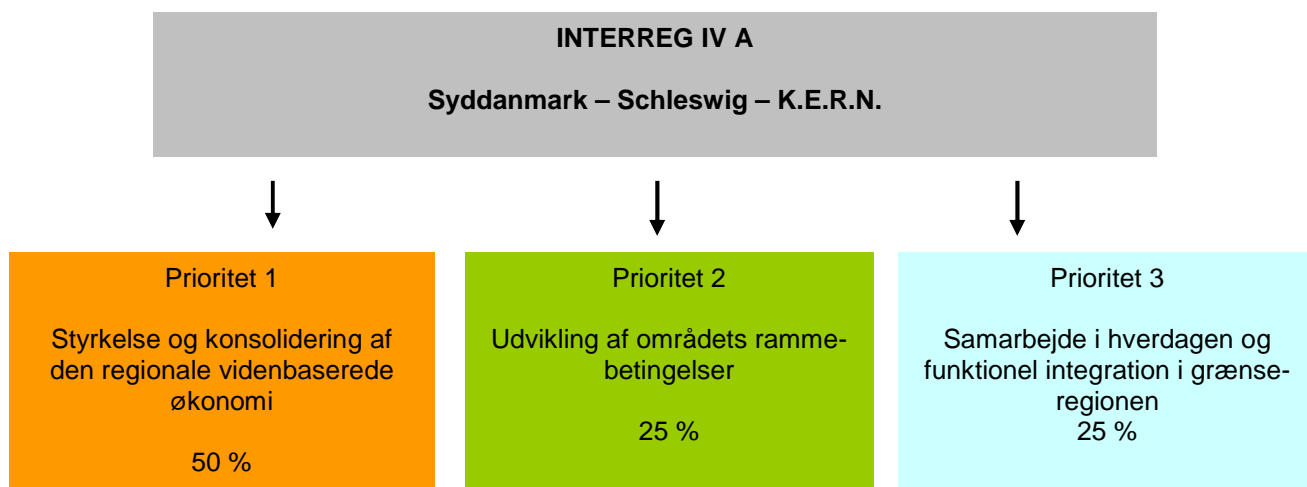
Intentionen med programmets målsætning, prioriter og indsatsområder er at udgøre en rummelig og fleksibel ramme for forskelligartede aktiviteter og tage højde for ændringer i den økonomiske udvikling og præferencer i regionale og lokale udviklingsplaner mv. i programmets løbetid.

Heraf afledes programmets strategiske mål, som beskrevet og anskueliggjort i kapitel 3.1. Med baggrund heri koncentrerer INTERREG IV A-programmet sin støtte på 3 tematiske prioriteter:

---

¹⁴ Indplaceringen af programmets strategi fremgår af kapitel 3

Figur 3 Tematiske programprioriteter

For hele programmet forventes der et **EU-tilskud** på 44.311.398 euro. De programbærende parter er enige om at anvende en gennemsnitlig tilskudssats på 65 %. Den nationale medfinansiering på 35 % beløber sig til 24.603.671 euro og vil blive tilvejebragt af offentlig-retlige og offentliglignende samt i begrænset omfang private projektparter. Det samlede budget for INTERREG IV A-programmet beløber sig således til 68.915.069 euro (se endvidere kapitel 10 "Finansieringsplan").

Til gennemførelsen af prioriteterne, der er afledt af foranstående analyser og på grundlag af et forudgående skøn over de ansøgninger der kan forventes, er der foretaget følgende vægtning:

94 % af EFRU-midlerne anvendes til projekter, heraf

- 50 % til prioritet 1
- 25 % til prioritet 2
- 25 % til prioritet 3

Udgangspunktet for denne opdeling mellem prioriteterne er en systematisk vurdering af alle projekter i de to tidligere III A programregioner efter prioriteter. Det fiktive resultat viser, hvordan projekttilskuddene ville fordele sig, hvis disse var tildelt under de nye prioriteter for INTERREG IV A-programmet. Herefter fulgte detaljerede drøftelser mellem programparterne og der blev foretaget en vægtning. Resultatet af ovenstående fordeling af midlerne mellem de tre prioriteter svarer til den vægt, som de forskellige prioriteter har i parternes strategier for den fremtidige udvikling af de enkelte områder i den samlede grænseoverskridende kontekst.

Til teknisk bistand står der 6 % af EFRU-midlerne til rådighed.

5.2 Prioritet 1: Styrkelse og konsolidering af den regionale videnbaserede økonomi

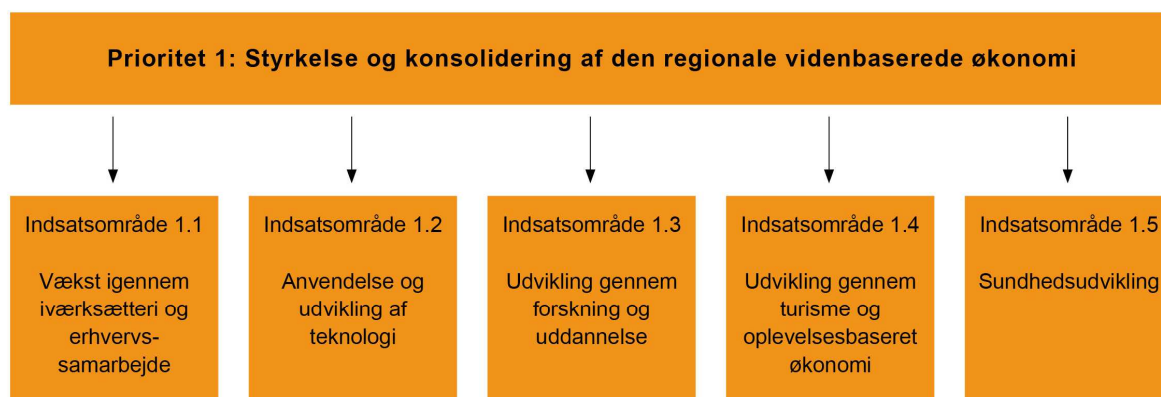
Vision:

Prioriteten skal gennem understøttelse af regionens potentielle stærke sider ruste den til at udnytte mulighederne i det globale videnssamfund.

Baggrund:

Prioritet 1 skal forstærke både det eksisterende og det potentielle vækstpotentiale i området for at understøtte Lissabon- og Göteborg-målsætningerne, såvel som de nationale, regionale og lokale strategier. Omdrejningspunktet for prioritet 1 er de såkaldte vækstkilder som iværksætteri, ny teknologi og innovation, som flere analyser peger på som værende drivende for væksten i den regionale økonomi. Dertil kommer to indsatsområder, som er udpeget som programområdets potentielle styrkeområder: Turisme og sundhedsområdet. Understøttelse og udviklingen af eksisterende og potentielle stærke sider skal blandt andet baseres på grænseoverskridende klyngedannelse og/eller klyngesamarbejde.

Figur 4. Indsatsområder under prioritet 1:

5.2.1 Indsatsområde 1.1: Vækst igennem iværksætteri og erhvervs-samarbejde

Iværksætteri er en væsentlig forudsætning for fornyelse og udvikling. Det skyldes, at iværksætteri er med til at skabe en iderigdom og dynamik i erhvervsudviklingen, der generer økonomisk vækst. Det er oftest gennem nye virksomheder, at nye ideer og nye måde at gøre tingene afprøves. Gode ideer er grundlaget for den velstand vi har i dag – og i fremtiden. Men væksten sker ikke kun gennem etablering af nye virksomheder. De nye iværksættere er også med til at holde de mere etablerede virksomheder til ilden ved at tænke nyt og anderledes.

Grænseoverskridende samarbejde og netværk af eksisterende virksomheder kan styrke erhvervs-livets sammenhængskraft og erhvervsstruktur samt understøtte markedsføringen af regionen som fælles forretningsområde.

1.1 Vækst igennem iværksætteri og erhvervssamarbejde

Mål	Øge etablering af nye virksomheder samt styrke samarbejde og netværksdannelse mellem eksisterende virksomheder i programområdet. Desuden skal vækstpotentialet blandt eksisterende virksomheder og iværksættervirksomheder udnyttes bedre, og deres overlevelsesrater hæves.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Udvikling af nye modeller/værktøjer for rådgivning om etablering af nye virksomheder eller udvikling af eksisterende virksomheder ➤ Dannelse af iværksætternetværk ➤ Understøtte virksomhedssamarbejde og netværksopbygning ➤ Analyser af muligheder for grænseoverskridende virksomhedssamarbejde ➤ Kurser/informationsforløb i de etablerede uddannelser med henblik på at fremme iværksætteri ➤ Udvikling af fælles iværksætterstrategier ➤ Initiativer til støtte af iværksætteri baseret på økologi og andre landbrugstilknnyttede områder.
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige eller offentlig-lignende institutioner samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	7 projekter

5.2.2 Indsatsområde 1.2: Anvendelse og udvikling af ny teknologi

Anvendelse, udvikling og udbredelse af nye teknologier er centralt i vidensamfundet og et vigtigt element i virksomhedernes innovationsprocesser. Investering i og nyttiggørelse af nye teknologier kan styrke programområdet i den globale konkurrence.

En af de teknologier der vurderes at have den største effekt på produktiviteten er informations- og kommunikationsteknologi (IKT). Det skal dog understreges, at indsatsområdet favner bredt og omfatter også f. eks. materialeteknologi, energiteknologi, sensorteknologi, bioteknologi og fødevareteknologi, samt tilknyttede processer og metoder.

1.2 Anvendelse og udvikling af ny teknologi

Mål	Øge intelligent udvikling og anvendelse af nye teknologier hos virksomheder, institutioner, myndigheder mv., samt styrke områdets IKT-infrastruktur.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Opbygning af teknologiske servicecentre/videnmiljøer ➤ Forbedring af virksomheders, institutioners og myndigheders adgang til og brug af IKT gennem deltagelse i netværk og rådgivning ➤ Udvikling af nye metoder/værktøjer/koncepter, f. eks. i forbindelse med teknologioverførsel ➤ Øge udbredelsen/anvendelsen af bredbåndsteknologi ➤ Projekter til udvikling af nye markedsføringsteknikker og processer til fremme af eksempelvis regionale produkter
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f.eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, herunder videninstitutioner, samt visse private parter (kapitel 10).
Kvantitative mål	8 projekter

5.2.3 Indsatsområde 1.3: Udvikling gennem forskning og uddannelse

Den globale udvikling åbner nye muligheder og nye markeder, som giver grundlag for øget vækst og velstand. Globalisering indebærer imidlertid også udfordringer, idet den tillige medfører en skarp konkurrence på hjemmemarkedene og de internationale markeder. Billigere produkter, lave transportomkostninger og hurtig kommunikation hen over grænserne er en stor udfordring for erhvervslivets konkurrenceevne.

Universiteterne og samarbejde mellem disse har stor betydning for videndannelsen og videnoverførsel i programområdet og for dets attraktivitet for studerende og forskere. Samarbejde mellem programområdets universiteter, f.eks. om forskningsopgaver, fælles uddannelser, forskeruddannelse, sommeruniversitet, konferencer, markedsføring og internetpræsentation er vigtigt for at skabe internationalt set fremragende resultater og for at bidrage til programområdets selvforståelse og markedsføring

I kampen for at fastholde og styrke regionernes position i den internationale konkurrence spiller forskning, udvikling og samarbejde en central rolle. En af de vigtigste konkurrenceparametre er viden og nytænkning. Anvendelse, deling og forbedring af ny viden og forskning får dermed større og større betydning for fremtidig vækst og udvikling. Det bliver derfor af stor betydning, at virksomheder/videninstitutioner løbende udvikler nye produkter og ydelser - og at den viden der skabes i offentlige videninstitutioner kommer ud og bliver anvendt og skaber grundlag for vækst og udvikling i virksomhederne.

1.3 Udvikling gennem forskning og uddannelse

Mål	Understøtte forskning og uddannelsesprojekter som i særlig grad kan få betydning for regionens økonomiske og beskæftigelsesmæssige udvikling.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Netværksdannelse, videnoverførsel og samarbejde mellem videninstitutioner, videnmiljøer, virksomheder og erhvervsfremmeaktører m. fl. ➤ Fælles uddannelser som øger regionens attraktivitet og udbuddet af kandidater ➤ Forskning der har særlige forudsætninger i regionen, som i særlig grad bidrager til den regionale selvforståelse eller som styrker internationalt fremragende miljøer. ➤ Forbedring af innovationssystemer og –metoder. ➤ Udvikling af samarbejde og netværker inden for forsknings- og uddannelsesområdet, inkl. Landbrugssektoren.
Støttemodtagere	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, videninstitutioner, højere læreanstalter, akademier, voksenuddannelse, fonde, samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	9 projekter

5.2.4 Indsatsområde 1.4: Udvikling gennem turisme og oplevelsesbaseret økonomi

Turisme og oplevelsesøkonomien er et vigtigt indsatsområde og et af de hurtigst voksende erhverv i Europa. Flere og flere får mulighed for at rejse og interessen for kultur, kunst, underholdning og aktivitetsferier har været støt stigende de senere år.

Programområdet har et stort potentiale inden for områderne turisme, oplevelsesøkonomi og kulturaktiviteter, som også udgør en erhvervsmæssig styrke. Det skyldes ikke mindst områdets spændende og lange historie, et rigt kunst- og kulturliv, mange forlystelser og attraktioner samt en smuk og varieret natur med lange kystlinier.

Turisme, oplevelsesøkonomi og kulturaktiviteter defineres her bredt som værende turisme, kunst, kultur, sport, design, arkitektur, medier, film, musik, events, underholdning og image/branding. Markedsføringen af regionen retter sig ikke kun mod turister, men skal både indadtil og udadtil tegne et skarpere billede af regionens attraktivitet og identitet på alle områder.

1.4 Udvikling gennem turisme og oplevelsesbaseret økonomi

Mål	Styrke regionens position inden for områderne turisme, oplevelsesøkonomi og kultur, herunder profilering af regionen, dens attraktivitet og tilbud.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Udvikling af nye produkter, metoder, koncepter og strategier ➤ Øget uddannelsesnivea inden for turisme, kultur og oplevelseserhvervet ➤ Oprettelse af partnerskaber mellem turisme- og naturbeskyttelsesaktører ➤ Øget profilering af regionen som turisme/oplevelsesregion, herunder forbedret markedsføring af regionale fødevarer ➤ Generelle såvel som målrettede kampagner og initiativer for at øge regionens attraktivitet ➤ Generelle informationssystemer, som ikke er knyttet til øvrig projektaktivitet ➤ Udvikle by-netværk til fastholdelse og videreudvikling af fælles oplevelsesmæssige initiativer ➤ Grænseoverskridende markedsføring og IT-bookingsystemer ➤ Udvikling af test- og rådgivningskoncepter for turismeprodukter. ➤ Udvikling af maritim turisme
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, herunder turismeorganisationer, samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	8 projekter

5.2.5 Indsatsområde 1.5: Sundhedsudvikling

"Det sunde liv" - måske bedre kendt som sundhed, helse, velvære og livskvalitet - er et område i stigende vækst med gode muligheder for etablering af nye virksomheder og opnåelse af beskæftigelsesmæssige effekter. Det skyldes bl.a. en stor og fortsat stigende efterspørgsel efter sundhedsrelaterede oplevelser. Denne situation åbner døren for udvikling af nye produkter, koncepter og services inden for generel sundhed og velvære. Og her har programområdet med de mange naturskønne områder, uspoleret natur og rekreative tilbud meget at tilbyde.

Sundhed defineres her bredt som værende velvære, pleje, helse, forebyggelse, genoptræning, kost/ernæring og idræt/sport.

1.5 Sundhedsudvikling	
Mål	Understøtte initiativer på sundheds- og wellnessområdet. Fremme innovative spin-offs og videreudviklinger fra de etablerede segmenter af sundhedssektoren.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Udvikling af nye metoder/produkter/koncepter/strategier ➤ Styrke videngrundlaget for områdets potentiale for sundhedserhvervet ➤ Koordinering, udvikling og markedsføring af nye uddannelses tilbud og produkter inden for området "det sunde liv" ➤ Bidrage til en forbedret koordination og fælles udnyttelse af ressourcer ➤ Generelt samarbejde imellem institutioner, herunder benchmarking med nabolandets systemer med henblik på at forfine egne ydelser ➤ Forsøg, der skal afprøve virkningen af nye tilgange til forebyggelse af folke- og livsstilssygdomme ➤ Benchmarking af livsstilssygdomme og deres behandling i forhold til situationen i metropolerne ➤ Udvikling inden for alternativ medicin ➤ Udvikling af fælles arbejdsmarked og uddannelsesfaciliteter inden for sundhedssektoren.
Støttemodtagere	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, herunder sygehuse og sundhedsorganisationer samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	5 projekter

5.3 Prioritet 2: Udvikling af områdets rammebetingelser

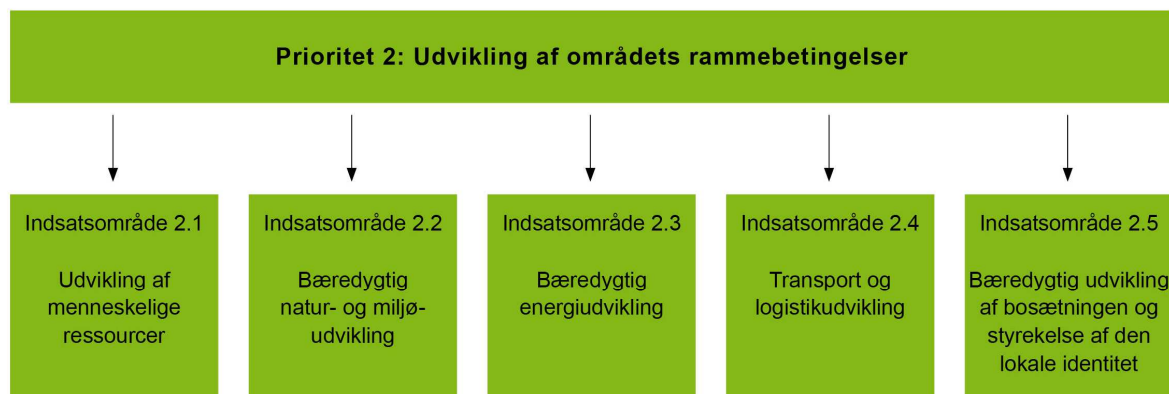
Vision:

Prioriteten skal styrke områdets generelle rammebetingelser samt sikre en bæredygtig udvikling af områdets natur, miljø og energi.

Baggrund:

For at kunne ruste sig til den globale videnskøkonomi kræver det, at de grundlæggende rammer er i orden. Eller sagt med andre ord kræver det at kunne agere som "højdespringer" i den globale verden, at "fundamentet" er tilstrækkeligt stabilt til at kunne tage det fornødne afsæt. Prioritetens indsatser, der omfatter menneskelige ressourcer, bæredygtig natur- og miljøudvikling, bæredygtig energiforsyning, transport og logistik samt bosætningsmønstre og kulturarv, anses som værende grundlæggende herfor - og dermed afgørende for at kunne indfri målsætninger under prioritet 1. Som under prioritet 1 skal udvikling af områdets rammebetingelser blandt andet baseres på grænseoverskridende klynge dannelse og/eller klynge samarbejde.

Figur 5 Indsatsområder under prioritet 2:

5.3.1 Indsatsområde 2.1: Udvikling af menneskelige ressourcer

Et af programområdets vigtigste ressourcer er dets humankapital. Det er gennem investering i de menneskelige ressourcer, at der skabes en viden, dynamik og energi, som kan danne grundlaget for områdets fremtidige udvikling og vækst. Det er derfor af afgørende betydning, at der sikres optimale rammer for udvikling af programområdets menneskelige ressourcer i bred forstand. Uddannelse er også vigtig for den fulde udfoldelse af det enkelte menneske, dets levevilkår og kreativitet. Veluddannede borgere er forudsætningen for at udviklingen på alle samfundslivets områder drives fremad.

Fremtidens konkurrence, der vil udspilles på innovationsområdet, kræver motiverede medarbejdere med høje kompetencer og sætter programområdets videnbase under pres. Det er derfor et centralt anliggende at udstyre de rigtige menneskelige ressourcer med passende kompetencer og at fastholde og udvikle dem. En vigtig forudsætning herfor er styrkelse af arbejdskraftens kvalifikationer og viden på såvel arbejdsmarkedet som på uddannelsesinstitutionerne. Livslang læring og højnelse af uddannelsesniveaet kommer dermed i centrum.

Til styrkelse af programområdets humankapital hører en organisering af arbejdsmarkedet på begge sider af grænsen, der i højere grad er afstemt med hinanden og som både uddannelsesmæssigt og på anden vis støtter op om og motiverer til gensidig udnyttelse af nabolandenes ressourcer og nedbringer flaskehalse, der hvor de måtte findes. Hertil hører en videreudvikling af samarbejdet på erhvervsskoleområdet og øvrige institutioner på arbejdsmarkedsområdet.

Desuden kræver en fortsat høj konkurrenceevne, at fremtidens arbejdskraft sikres og at den nuværende arbejdskraft udnyttes bedre, herunder tillige at socialt svage grupper som f.eks. indvandrere, handicappede og ældre integreres på arbejdsmarkedet.

2.1 Udvikling af menneskelige ressourcer

Mål	Højne uddannelsesniveautet i programområdet og sikre de bedst mulige betingelser for livslang læring og kontinuerlig kompetenceudvikling tilpasset arbejdsmarkedets behov.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Udvikling af koncepter/metoder/strategi i efter og videreuddannelsessektoren ➤ Udbredelse af metoder til fleksibel organisering af arbejdet ➤ Udvikling af innovative tiltag inden for ældre- og handicapområdet ➤ Samarbejde mellem uddannelsesinstitutioner og/eller mellem uddannelsesinstitutioner og erhvervslivet ➤ Udvikling af metoder/strategier til forbedret arbejdsmarkedsintegration for socialt udsatte grupper ➤ Iværksættelse af initiativer til gensidig anerkendelse af faglige kompetencer, herunder samarbejde imellem erhvervsskolerne ➤ Grænseoverskridende praktik i erhvervsuddannelserne.
Støttemodtagere	Støttemodtagerne er offentlige aktører i hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, herunder skoler / uddannelsesinstitutioner / voksenuddannelse, samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	8 projekter

5.3.2 Indsatsområde 2.2: Bæredygtig natur og miljøudvikling

Programområdet råder over et anseeligt antal km kystlinie med mange forskelligartede kystlandskaber - herunder et i Europa enestående Vadehavsområde. Desuden byder regionen på et rigt udbud af afvekslende søområder og naturlige vandløbssystemer i indlandet. Behovet for såvel land- og havbaserede natur- og miljøprojekter vil også i fremtiden være stort, ikke mindst i det grænsenære område. Udover at udgøre grundlaget for en række bevaringsværdige dyre- og planteforekomster, forventes bl.a. de kystnære områder med sikringen af et rent vandmiljø samt deres særegne kulturmiljøer fortsat at spille en stor rolle i udviklingen af et friluftsliv og en turisme-sektor med bred appeal til befolkningens forskelligartede krav og ønsker.

Bevarelsen og udviklingen af områdernes attraktivitet og bæredygtige anvendelse - samt befolkningens forståelse og selvstændige indsats herfor - er derfor centralt i denne prioritets målsætning. Opfyldelse kræver dog en stor og koordineret indsats på begge sider af grænsen. INTERREG III A-programmet har skabt et godt grundlag for et sådant samarbejde, hvorfor det vil være naturligt at bygge videre herpå i den kommende programperiode.

Indsatsområdet skal også ses i sammenhæng med prioritet 1, særlig relevant er mulighederne for samspil med indsatsområde 1.4 "Udvikling gennem turisme og oplevelsesbaseret økonomi". Fremme af miljøledelse og -styring samt nyskabende initiativer til fremme af genbrug og affaldsminimering samt ny teknologi udviklet med baggrund i arbejdet med og for bæredygtig natur og miljø, vil kunne udgøre potentielle nye styrkeområder for regionen.

2.2 Bæredygtig natur- og miljøudvikling

Mål	Fastholde og videreudvikle områdets grænseoverskridende natur- og miljømæssige kvaliteter og attraktivitet, samt øge borgernes forståelse og aktive indsats herfor, samt understøtte de erhvervmæssige potentialer der ligger heri.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Projekter til beskyttelse og bæredygtig udnyttelse af grundvand og kystområder ➤ Projekter til bevarelse og benyttelse af grænseoverskridende naturområder og levesteder. ➤ Projekter til udvikling og fremme af typiske lokale/regionale og bæredygtige produkter ➤ Naturbeskyttelsesinitiativer, der fremmer den biologiske mangfoldighed. ➤ Projekter til fremme af forskelligartede befolkningsgruppers oplevelser i naturområder (handicappede, skoleklasser, lystfiskere) ➤ Projekter til fremme af økologisk turisme ➤ Projekter der fremmer befolkningens bevidstgørelse om fornuftig udnyttelse af natur og miljø. ➤ Projekter til udvikling af nye miljøbeskyttelsesredskaber og teknologier. ➤ Projekter, som vedrører tilpasning til udfordringerne i forbindelse med klimaforandring.
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, herunder miljømyndigheder, turismeorganisationer og højere læreanstalter samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	6 projekter

5.3.3 Indsatsområde 2.3: Bæredygtig energiudvikling

Klimaforandringer med øget havspejlsstigning og stormfrekvens som skyldes en øget CO₂-mængde samt øvrige u hensigtsmæssige virkninger fra anvendelse af konventionelle energikilder såsom olie, kul mv. nødvendiggør større opmærksomhed mod udvikling af en mere bæredygtig energiforsyning.

Af hensyn til beskyttelse og planlægning af regionens mange lavtliggende øer og øvrige kystområder kræves øget fokus på planlægning i de kommende årtier som følge af den øgede havspejlsstigning. De menneskeskabte årsager hertil er globale, men det er EU's intention at gå foran i klimabeskyttelsen ved blandt andet at stræbe efter den bredest mulige internationale indsats. I den proces er afkobling af den økonomiske vækst fra stigning i energiforbruget central og indsatsen drejer sig især om energieffektivitet og fremme af vedvarende energi.

Set i lyset af de strategiske satsninger under prioritet 1 - især indsatsområde 1.2 anvendelse og udvikling af ny teknologi - er det endvidere oplagt at fokusere på de beskæftigelsesmæssige potentialer, som energieffektivitet samt produktion og udnyttelse af vedvarende energi og anvendelse af miljørigtige materialer og processer rummer.

2.3 Bæredygtig energiudvikling

Mål	Fremme videreudvikling og anvendelse af mere bæredygtige og CO₂-neutrale energiformer med henblik på energibesparelser og klimaforbedringer, samt tillige understøtte de erhvervsmæssige potentialer der ligger heri.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Projekter der fremmer befolkningens bevidstgørelse ved udnyttelse af alternative energikilder ➤ Projekter (kampagner) til stimulering af energieffektivitet ➤ Projekter til nedbringelse af energiforbruget og udledningen af CO₂ ➤ Projekter til imødegåelse af de samfundsmæssige virkninger og omkostninger som følge af havspejlsstigningen ➤ Udvikling af projekter og metoder til fremme af bæredygtig energiforsyning.
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, herunder miljømyndigheder, turismeorganisationer og højere læreanstalter, samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	4 projekter

5.3.4 Indsatsområde 2.4: Transport og logistikudvikling

Transport og logistik udgør en stadig vigtigere faktor i udviklingen af en vedvarende global konkurrenceevne, og er af stor betydning for såvel den nationale og internationale samhandel som i forhold til, hvor virksomhederne vælger at placere sig. Stigende kompleksitet og dynamik i leverandørkæden medfører et stort potentiale for at udbyde ydelser, der ligger ud over trafik, transport, omlastning og lagerfaciliteter. Trafik og logistik er således ikke blot en konkurrencemæssig faktor for øget handel og stærkere produktionsvirksomheder, men udgør tilmed et potentielt vækstmarked for nye servicevirksomheder.

Såvel i Schleswig-K.E.R.N. som i Region Syddanmark eksisterer der i dag et betydeligt potentiale for en styrket udvikling indenfor transport og logistik. Den nuværende situation er kendetegnet ved sporadisk og begrænset samarbejde hen over grænsen, ligesom der findes en stærkt begrænset viden om aktiviteterne i det umiddelbare naboland. Det vil derfor være naturligt at kombinere de forskellige logistiske kompetencer i delområderne samt i efterspørgselsituationen og distributionsbehovet, ligesom der er klart behov for et øget uddannelsesniveau og nye uddannelses tilbud i branchen.

Den geografiske flytning af varer og råvarer er en stadig mere integreret del af den ydelse, som brugeren efterspørger. Det er f.eks. afgørende at finde effektiviseringer af logistikken for varer som skifter mellem forskellige transportformer i havne eller ved kombiterminaler. Forbedring af transportforholdene har været et varigt emne i det dansk-tyske samarbejde. Programområdet udgør en transportkorridor især for lastbiltrafik, men også for banetransport.

2.4 Transport og logistikudvikling	
Mål	Styrkelse af programområdets profil som central logistikregion.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analyser af den logistiske udgangssituation, herunder vurdering af kapacitet, kompetencer og erhvervslivets efterspørgsel ➤ Udvikling af nye modeller for grænseoverskridende servicetilbud (pilot-karakter) ➤ Gennemførelse af seminarer og møder om logistiske emner. ➤ Udvikling af en model for et Kompetencecenter for logistik. ➤ Udvikling af fælles strategisk koncept for logistikregionen Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N. ➤ Etablering af tilpassede uddannelsesforanstaltninger til logistikområdet. ➤ Udvikling af den grænseoverskridende dimension som samlet lokaliseringsfaktor i regionen.
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, herunder højere lærestudier, Institut for Transportstudier, erhvervs- og regionaludviklingsselskaber, Industri- og handelskamre, organisationer og brancheforeninger, samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	4 projekter

5.3.5 Indsatsområde 2.5: Bæredygtig udvikling af bosætningen og styrkelse af den lokale identitet

Regionen er kendetegnet ved at rumme såvel bymæssige områder som landdistrikter. Som følge af forskellige tendenser i bosætningsmønstret, samfundsudviklingen og især den demografiske udvikling, er både byerne og landdistrikterne kommet under pres i forhold til at kunne matche borgernes fremtidige ønsker.

Udkantområderne konfronteres med, at mange unge og ældre mennesker flytter til byerne, med deraf følgende tab af købekraft og skatteindtægter. En negativ udvikling i infrastrukturen går hånd i hånd med nedskæringer inden for de sundhedsrelaterede ydelser og bidrager derved til at borgerne flytter fra landdistrikterne ind til byerne.

Landområder der ligger i byernes umiddelbare opland har p.t. en ret stabil befolkningssammensætning og er kendetegnet ved en positiv udvikling. Mens der løbende sker en tilpasning af infrastrukturen til den øgede efterspørgsel fra familierne vil den demografiske ændring også i disse regioner udløse bestræbelser for ændringer.

I byerne sker ændringen i befolknings- og social struktur i takt med befolkningstilbagegangen. Unge singles, indvandrere og ældre mennesker har andre behov end familier. De negative tendenser kan mildnes med store integrationsbestræbelser og en positiv udvikling af beskæftigelsen.

Nye måder at udnytte boliger, anlæg og bygninger på, en mere fleksibel infrastruktur og højere fleksibilitet på serviceområdet er centrale emner i udviklingen af landsbyer, byer og regioner. Den

regionale identitet og kvalitativt gode boligomgivelser har en vigtig funktion, når det drejer sig om at skabe en stabil lokalitet for bosætning. Byggekulturen er et centralt referencepunkt for livskvalitet hos de lokale og samtidig en vigtig image- og velværefaktor for turister. Netop i tilstedeværelsen af forskellige fysiske løsninger ligger der potentialer og udviklingsmuligheder for det grænseoverskridende arbejde.

På begge sider af landegrænsen rummer regionen forskelligartede kulturlandskaber og en (fælles) kulturarv, som er enestående i såvel national som i europæisk sammenhæng. En styrkelse af disse vil på mange måder kunne udløse udviklingsimpulser. En understøtning og videreudvikling af kulturarven kan bidrage til at opnå en ny identitet i regionen og større offentlig deltagelse i og ansvar for den fælles arv på tværs af landegrænserne - også til gavn for de kommende generationer.

2.5 Bæredygtig udvikling af bosætningen og styrkelse af den lokale identitet	
Mål	Bæredygtig udvikling af den samlede region, samarbejde mellem by og land. Sikre attraktive bo- og arbejdsmæssige vilkår i et ansvarsfællesskab, skærpe regionens profil ved at understøtte bevaring af vigtige identitetskabende lokaliteter og fund med hensyn til regionens kulturarv.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Projekter, der udvikler og afprøver koncepter og tiltag med relation til den demografiske udvikling ➤ Projekter, der videreudvikler egnede modeller til sikring og tilpasning af bestående infrastrukturelle tilbud ➤ Projekter, der viser nye perspektiver for udviklingen af landdistrikterne eller bydele. ➤ Nyt samarbejde mellem by og land ➤ Udvikling af nye metoder i udviklingen af planer for lokaliteter, byer og regioner - analyser, konkurrencer, fremtidsværksteder og offentlige høringer, brug af medier ➤ Udvikling og afprøvning af nye metoder for samarbejde mellem kommunernes planlægning på overordnet niveau mellem den faglige planlægning og lægfolk ➤ Projekter som fokuserer på kulturarv, som lokaliseringsfaktor for bosætning, arbejde og turisme ➤ Projekter der sikrer bygningsmæssig fornyelse, der fokuserer på egnstypiske byggekultur, håndværk og arkitektur ➤ Uddannelse, træning og udveksling af byggehåndværkere og knowhow inden for bygningsbevaring og restaurering. ➤ Projekter til udvikling af bosætningsstrategier ➤ Projekter der styrker den regionale identitet via markedsføring indadtil og udadtil, netværksdannelse mellem små projekter så de udvikles til modelprojekter.
Støttemodtagere	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner (inkl. offentligretlige fonde) byplanlægningsmyndigheder, håndværks- og arkitekammer, fredningsmyndigheder, kulturmyndigheder, højere læreanstalter, akademier og turismeorganisationer samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	5 projekter

5.4 Prioritet 3: Samarbejde i hverdagen og funktionel integration i den nære grænseregion

Vision:

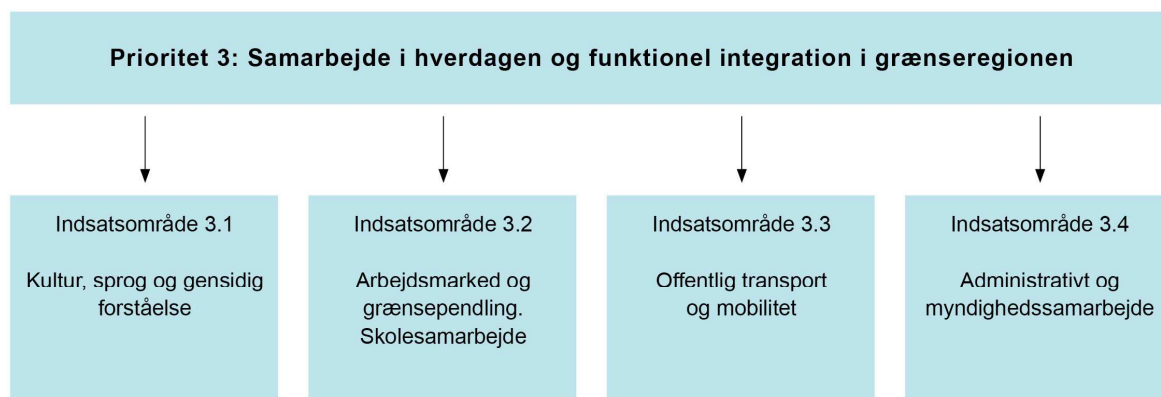
Prioriteten skal sikre den nære grænseregions fortsatte konkurrencekraft igennem fokusering på de udfordringer, som særlig denne del af programområdet står over for. På baggrund af dens mangeårige erfaringer med grænseoverskridende aktiviteter skal grænseregionen endvidere udgøre spydspidsen i en systematisk udbredelse af de bedste af disse erfaringer til resten af programområdet, hvorved der opnås større indholdsmæssig og regional sammenhæng mellem de initiativer, der iværksættes under alle prioriteter.

Baggrund:

Dele af programområdet er kendetegnet ved at ligge tæt på den dansk-tyske landegrænse. Selv om grænsen udgør en funktionel barriere på grund af forskelligheder i sprog, kultur og informationssystemer, er den samtidig principielt åben, hvilket giver det grænsenære område mulighed for at nyde gavn af at kunne agere som én region. Muligheden for at skabe direkte kontakt imellem borgerne, virksomhederne og institutionerne på begge sider af grænsen udgør ikke kun et udviklingspotentiale for den grænsenære region, men skal endvidere inspirere hele programområdet til at se sig selv i et grænseoverskridende perspektiv med deraf følgende mulighed for at skabe en større sammenhængskraft mellem de iværksatte initiativer.

Erfaringerne fra tidligere programperioder peger på, at kultur, sprog og foreningsarbejde, grænsependling og arbejdsmarked, offentlig trafik samt administrativt og myndigheds samarbejde er de mest egnede temaer for et succesrigt grænseoverskridende samarbejde. Disse temaer vil i den kommende programperiode derfor være udgangspunktet for iværksættelse af initiativer inden for 4 indsatsområder.

Figur 6 Indsatsområder under prioritet 3:

5.4.1 Indsatsområde 3.1: Kultur, sprog og gensidig forståelse

De grænsenære områder er kendetegnet ved at have en fælles sproglig, kulturel og historisk arv. Sammenholdt med korte fysiske afstande, giver dette et godt afsæt for en naturlig integration, der på længere sigt kan bidrage til at nedbryde mentale grænser i forhold til at agere frit på begge sider af grænsen, herunder på begge landes arbejdsmarkeder. En sådan udvikling sker imidlertid ikke automatisk, hvorfor den skal sikres nogle gode betingelser for at opstå og udvikle sig. Kulturområdet har lange traditioner for at agere grænseoverskridende, hvorfor der vil være meget at lære herfra. Foreningsarbejdet er karakteriseret ved at være mere nationalt anlagt og finder typisk sted på hver sin side af grænsen. Taget i betragtning af, hvor mange kræfter opbygningen af livsduelige foreninger fordrer, og hvor vigtigt vidtforgrænsede netværk er for den moderne borgers succes på såvel arbejdsmarkedet som i samfundet generelt, indeholder et grænseoverskridende forenings-samarbejde store uudnyttede potentialer. Det samme gør sig gældende for dansk og tysk som sprog. Sprog er en vigtig del af den enkelte borgers identitet, og selv om det globale marked i stor udstrækning betjener sig af engelsk som fælles sprog, vil der forsat – og i særlig grad på nicheområder og i hverdagen f.eks. på grænsependleres arbejdspladser – være brug for indgående kendskab til både dansk og tysk som fremmedsprog.

Den grænsenære region har mange kulturelle facetter og aktuelle kulturaktiviteter som også er en væsentlig del af kulturarven og det fremtidige kulturelle miljø. Afklaring, præsentation og fokusering på sådanne hidtil mere oversete elementer er en vigtig del af attraktiviteten ved det flerkulturelle miljø i netop denne grænseregion.

3.1 Kultur, sprog og gensidig forståelse	
Mål	Styrke dansk og tysk sprog, kultur, sociale forhold, ungdom, idræt mv. som omdrejningspunkt for en fælles identitet og gensidig forståelse som fundament for den økonomiske, kulturelle og historiske udvikling.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dannelse af kunstnernetværk og gennemførelse af workshops om emner såsom markedsføring, iværksætteri og fundraising ➤ Etablering af et fælles dansk-tysk "idrætssamvirke", der har til formål at definere bredde-sportsgrene, der er særligt egnede for et grænseoverskridende samarbejde imellem eksisterende eller nye foreninger, herunder evt. etablering af fælles turneringer ➤ Finansiering af grænseoverskridende mikroprojekter med fokus på at rekruttere flere børn og unge til sunde sports- og friluftaktiviteter ➤ Udredning af kulturelle emneområder, som spiller en rolle for den grænsenære regions attraktivitet ➤ Styrkelse af informationssystemer, medier og museer, der øger forståelsen for naboregionens kultur, historie, samfundssystem og udvikling samt letter adgangen til nabolandets tilbud ➤ Samarbejde mellem kulturforvaltninger om metodeudvikling og servicering af det grænseoverskridende foreningsarbejde ➤ Støtte til bredt anlagte tilbud om sprogundervisning og udvikling af nye metoder og undervisningsmidler ➤ Udvikling af fælles tysk-dansk medieprojekter f.eks. presse, radio, tv-udsendelser.
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er foreninger, enkeltaktører og offentlige aktører fra hele programområdet, f.eks. kommuner, Region Syddanmark, offentlige eller offentlig-lignende institutioner, Region Sønderjylland-Schleswig, samt visse private (kapitel 10).

Kvantitative mål	15 projekter
-------------------------	--------------

5.4.2 Indsatsområde 3.2: Arbejdsmarked, grænsependling og skolesamarbejde

Den manglende sammenhæng mellem de to arbejdsmarkeder tydeliggøres ved, at pendlingen fra Flensborg over grænsen til Danmark er meget mindre end pendlingen ind i tyske byer af samme størrelse. Visionen om et fælles arbejdsmarked hindres først og fremmest af sproglige, kulturelle samt uddannelses- og informationsmæssige barrierer.

Grænsependling er en afgørende faktor for de grænseregionale relationer og et symbol på nedbrydningen af ovennævnte barrierer. En stor del af pendlingen baserer sig på valg af partner og bolig samtidig med, at forholdet til det oprindelige arbejdsmarked opretholdes. Pendlingen afspejler både den daglige sammenbinding mellem to befolkningsgrupper på tværs af grænsen, men den viser også hvorvidt integration på tværs af grænsen fører til en fælles udnyttelse af ressourcer. Med en grænseregion, hvor den ene side er karakteriseret ved en stadig mere tydelig mangel på arbejdskraft, og den anden side ved en historisk høj arbejdsløshed, er der et stort potentiale for en fortsat udvikling i ikke blot grænsependlingen, men tillige i den arbejdsrelaterede pendling i hele programområdet. En effektiv udnyttelse af potentialet kræver en tilpasning af arbejdskraftens mulighed for efter- og videreuddannelse og en organisation af arbejdsmarkedet på begge sider af grænsen, der i højere grad er afstemt efter hinanden samt understøtter og motiverer til en gensidig udnyttelse af nabolandets ressourcer og overvindelse af eventuelle flaskehalse. Dertil hører en videreudvikling af samarbejdet mellem erhvervsskolerne og andre organisationer.

3.2 Arbejdsmarked, grænsependling og skolesamarbejde	
Mål	Skabe et åbent arbejdsmarked på begge sider af grænsen – specielt indenfor programrådets erhvervmæssige styrkeområder. Understøtte grænsependling og udbygge skolesamarbejdet.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analyser af det grænseoverskridende arbejdsmarked, herunder jævnlige opdateringer heraf ➤ Styrket rådgivning af arbejdstagere om arbejdsforhold og lovbestemmelser vedrørende pendling og konsekvensen for sociale ydelser, pension mv. Rådgivningen kan være såvel internetbaseret som ske igennem personlig betjening ➤ Dannelse af netværk og samarbejdsfora mellem arbejdsmarkedets parter og institutioner, herunder arbejdsformidlinger med henblik på at øge den gensidige viden samt nedbryde barrierer ➤ Initiativer til gensidig anerkendelse af faglige kompetencer og eksaminer samt etablering af efteruddannelses tilbud, der tager højde for den aktuelle efterspørgsel, herunder etablerer samarbejde mellem erhvervsskolerne ➤ Fremme samarbejdet mellem virksomheders personaleafdelinger for at sikre den fornødne arbejdskraftrelaterede dynamik i grænseregionen ➤ Udvikling af fælles uddannelseselementer, eksempelvis etablering af fælles klasser, fælles udbud af fag eller fælles undervisning ➤ Udarbejdelse af fælles undervisningsmaterialer om tværnationale emner.
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, herunder beskæftigelsescentre, jobcentre, skoler samt Region Sønderjylland-Schleswig's parter samt visse private (kapitel 10).

Kvantitative mål	10 projekter
-------------------------	--------------

5.4.3 Indsatsområde 3.3: Offentlig transport og mobilitet

Der eksisterer betydelige historiske og praktiske forhindringer for en offentlig grænseoverskridende trafik med bus eller tog. En styrkelse af infrastrukturen og forbedring af tilgængeligheden anses at være en af grundstenene i en længerevarende proces for at skabe en funktionel integreret grænseoverskridende region.

En prisgunstig og miljøbevidst offentlig trafik spiller således en vigtig rolle til understøttelse af de satsninger, der gøres under prioritet 1 og 2, samt også til sikring af en succesrig grænseoverskridende arbejdsmæssig grænsependling.

3.3 Offentlig transport og mobilitet	
Mål	Forbedret tilgængelighed inden for det grænsenære område samt forbindelserne udadtil
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Iværksættelse af trafikanalyser på kort og lang sigt ➤ Skabelse af en trafikplanlægningskomité over grænsen til sikring af uformelle drøftelser og en løbende dialog om den trafikpolitiske udvikling i fremtiden. ➤ Etablering af en dansk-tysk trafikinformation ➤ Fjernelse af reelle barrierer for grænseoverskridende trafik ➤ Udvikle mere kundevenlige takstsystemer mellem de forskelligartede operatører inden for regionen.
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er offentlige aktører fra hele programområdet, f. eks. kommuner, regionen, offentlige institutioner, herunder beskæftigelsescentre, jobcentre og trafikselskaber, Region Sønderjylland-Schleswig's parter samt visse private parter (kapitel 10).
Kvantitative mål	4 projekter

5.4.4 Indsatsområde 3.4: Aktør- og myndighedssamarbejde

Mens der i de enkelte lande efterhånden er opbygget en praksis for samarbejde og koordination mellem offentlige myndigheder og andre administrationer på tværs af opgavefordeling, er dette – selv inden for sammenlignelige områder - stadig et særsyn, når det skal ske på tværs af landegrænsen. Den stigende internationalisering og ikke mindst INTERREG IV A programmets intention og prioriteter, gør et sådant samarbejde både hensigtsmæssigt og nødvendigt inden for den offentlige forvaltning, men i lige så høj grad mellem alle andre former for ensartede aktører, der ser en fordel i at samarbejde grænseoverskridende.

I første omgang drejer det sig om at styrke kendskabet i begge lande til hinandens praksis og regler, mens det på længere sigt handler om i videst muligt omfang at harmonisere eller tilpasse love, regler, praksis og adfærd til hinanden med henblik på at gøre interaktionen i programområdet så smidig som mulig. Det gælder også for områder som skatter og afgifter, arbejdsmarkedet og socia-

le ydelser og pensioner i det omfang det er muligt inden for den nationale ramme. Da dele af programområdet er udkantsområde, kan også privatiserede tjenesteydelser komme på tale.

3.4 Aktør- og myndighedssamarbejde	
Mål	Styrke dialogen mellem aktører i regionen og afprøve nye felter for fremtidigt samarbejde. Nedbryde eksisterende barrierer for at reducere den administrative kompleksitet og øge synligheden
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Netværker mellem potentielle aktører ➤ Forum for udveksling af ideer og best-practise ➤ Videreudvikling af fælles servicetilbud ➤ Analyse af eksisterende myndighedssamarbejder og identificering af best practice. ➤ Etablering af et dansk-tysk netværk inden for udvalgte områder, herunder videreudvikling af fælles udbud af serviceydelser med ambulance-samarbejdet mellem Sønderjylland og tysk side som forbillede
Støttemodtagere:	Støttemodtagerne er aktører og myndigheder fra hele programområdet, f. eks. institutioner, kommuner, regionen, offentlige institutioner, Region Sønderjylland-Schleswig's parter samt visse private (kapitel 10).
Kvantitative mål	7 projekter

5.5 Prioritet 4: Gennemførelse og administration af programmet

Vision:

Prioriteten skal sikre en succesrig gennemførelse og forvaltning af programmet, hvortil hører en effektiv anvendelse af EU-midlerne, høj synlighed om programmets muligheder og resultater samt stor brugertilfredshed.

Baggrund:

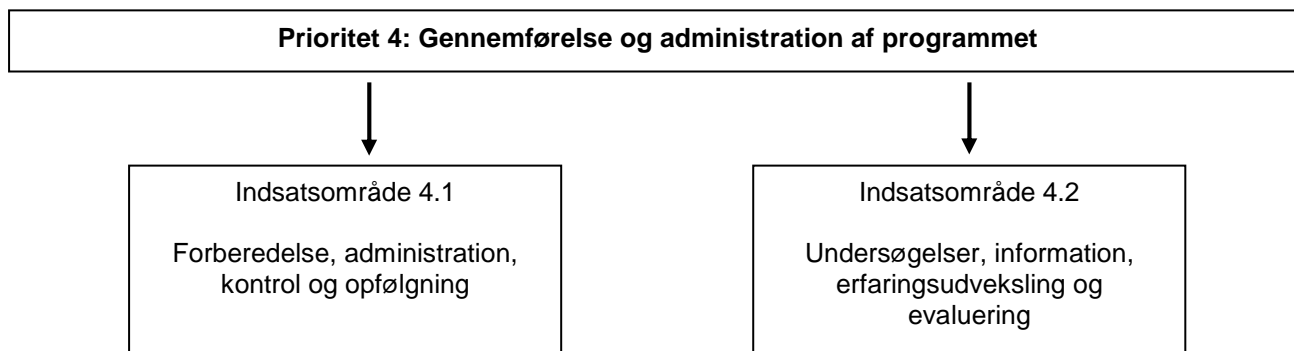
Det fremgår af artikel 46 i Kommissionens Forordning nr. 1083/2006, at der skal afsættes midler til teknisk bistand for det operationelle program i forbindelse med forberedelse, forvaltning, overvågning, evaluering, kontrol, information m.v. Der kan anvendes op til 6 % af programmets EU-midler til dette formål.

Erfaringerne fra INTERREG III A-programmerne viser, at et fælles dansk-tysk sekretariat til varetagelse af de til programgennemførelsen knyttede opgaver er en optimal katalysator for en effektiv og gnidningsløs gennemførelse. Således er det fælles tekniske sekretariat fortrolig med såvel nationale forvaltnings- og retsfor skrifter som nationale/regionale strukturer og støtteordninger, hvilket giver et godt grundlag for, at programmet bliver multiplikator for den grænseoverskridende regionale udvikling.

De til denne prioritet hørende opgaver er af praktiske årsager opdelt i 2 indsatsområder, hvor det ene omhandler forberedelse, administration, kontrol og opfølgning, og det andet drejer sig om undersøgelser, information, erfaringsudveksling og evaluering. Fastlæggelsen af de enkelte aktiviteter under de to indsatsområder baserer sig på dels erfaringer fra gennemførelse af tidligere INTERREG -programmer, dels resultaterne af en on-line undersøgelse gennemført blandt erfarne In-

terreg III A-aktører som en del af ex-ante-evalueringen af nærværende INTERREG IV A-program (se nærmere information herom i ex-ante-rapporten).

Figur 7 Indsatsområder under prioritet 4:

5.5.1 Indsatsområde 4.1: Forberedelse, administration, kontrol og opfølgning

Formålet med dette indsatsområde er at bidrage til succesfuld gennemførelse af programmet ved støtte til forberedelse, udvælgelse og vurdering af indkomne projektansøgninger samt til løbende kontrol og opfølgning på de forventede resultater af de enkelte projekter og programmet. Indholdet i de administrative procedurer fastlægges i tæt samarbejde med INTERREG-udvalget, forvaltningsmyndigheden og andre myndigheder. Den tekniske bistand inden for dette indsatsområde anvendes til bl.a. programparternes lønomkostninger, IT-omkostninger, opbygning af en database, personalets efteruddannelse samt besøg udefra og deltagelse i seminarer og andre arrangementer i forbindelse med national og international erfaringsudveksling.

4.1 Forberedelse, administration, kontrol og opfølgning	
Mål	Sikring af programmets succesrige gennemførelse ved bistand til forberedelse, udvælgelse og vurdering samt effektiv opfølgning og kontrol.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Indledende vejledning af potentielle projektpartnere for at målrette og kvalificere projektidéer ➤ Rådgivning i ansøgningsfasen om støttebetingelser, finansiering, princippet om ledende projektpartner og andre emner der relaterer sig til projekternes gennemførelse ➤ Koordination, videreudvikling, administration og opfølgning af programmet og projekterne ➤ Revision og kontrol ➤ Møder i INTERREG-udvalget og andre relevante fora i forbindelse med gennemførelsen af programmet ➤ Deltagelse i national og international erfaringsudveksling.
Støttemodtagere:	De programbærende parter.
Kvantitative mål	Realisering af 100 projekter

5.5.2 Indsatsområde 4.2: Undersøgelser, information, erfaringsudveksling og evaluering

Formålet med denne indsats er at sikre et højt informationsniveau om mulighederne for at søge støtte fra programmet samt om dets fremdrift og resultater. Hertil oprettes der en hjemmeside. Desuden afholdes informationsmøder og der udarbejdes skriftligt informationsmateriale. Det nærmere indhold af og målgrupper for informationsstrategien fremgår af kapital 9. Endvidere skal indsatsområdet sikre, at projekterne i deres gennemførelse i videst muligt omfang bygger på best practise, bl.a. via seminarer og andre fora for erfaringsudveksling. Sluttelig indebærer indsatsen gennemførelsen af løbende målinger og evalueringer på såvel projekt-, indsatsområde-, prioritets- og programniveau. Nærmere information herom findes i kapitel 8.

4.2 Undersøgelser, information, erfaringsudveksling og evaluering	
Mål	Sikring af et højt informationsniveau om mulighederne for at modtage støtte fra programmet samt stor synlighed om dets fremdrift og resultater.
Eks. på aktiviteter	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Løbende evaluering af programmet, herunder anskaffelse og opbygning af afrapporteringssystem inkl. dataindsamling ➤ Undersøgelser, rapporter og rådgivningsaktiviteter ➤ Information til offentligheden, herunder opbygning og vedligeholdelse af en hjemmeside, gennemførelse af informationsmøder samt udgivelse af diverse trykt materiale ➤ Gennemførelse af målrettede kvalificerings- og erfaringsudvekslingsarrangementer for og med programmets brugere.
Støttemodtagere	De programbærende parter.
Kvantitative mål	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mindst 2 evalueringsrapporter på programniveau (ud over årsberetninger) ▪ Etablering og vedligeholdelse af en hjemmeside ▪ 2 fælles indledende informationsarrangementer om programmet samt et antal mindre informationsmøder, hvor parterne måtte ønske det ▪ Mindst 5 grænseoverskridende erfaringsudvekslingsarrangementer for relevante projektaktører.

6. Organisering og gennemførelse af det operationelle program

Grundlaget for samarbejdet mellem regionerne Syddanmark, Schleswig og K.E.R.N. er en trilateral INTERREG-aftale.

Der udpeges en forvaltningsmyndighed, en attesteringsmyndighed og en revisionsmyndighed. Derudover indsættes der en revisorgruppe.

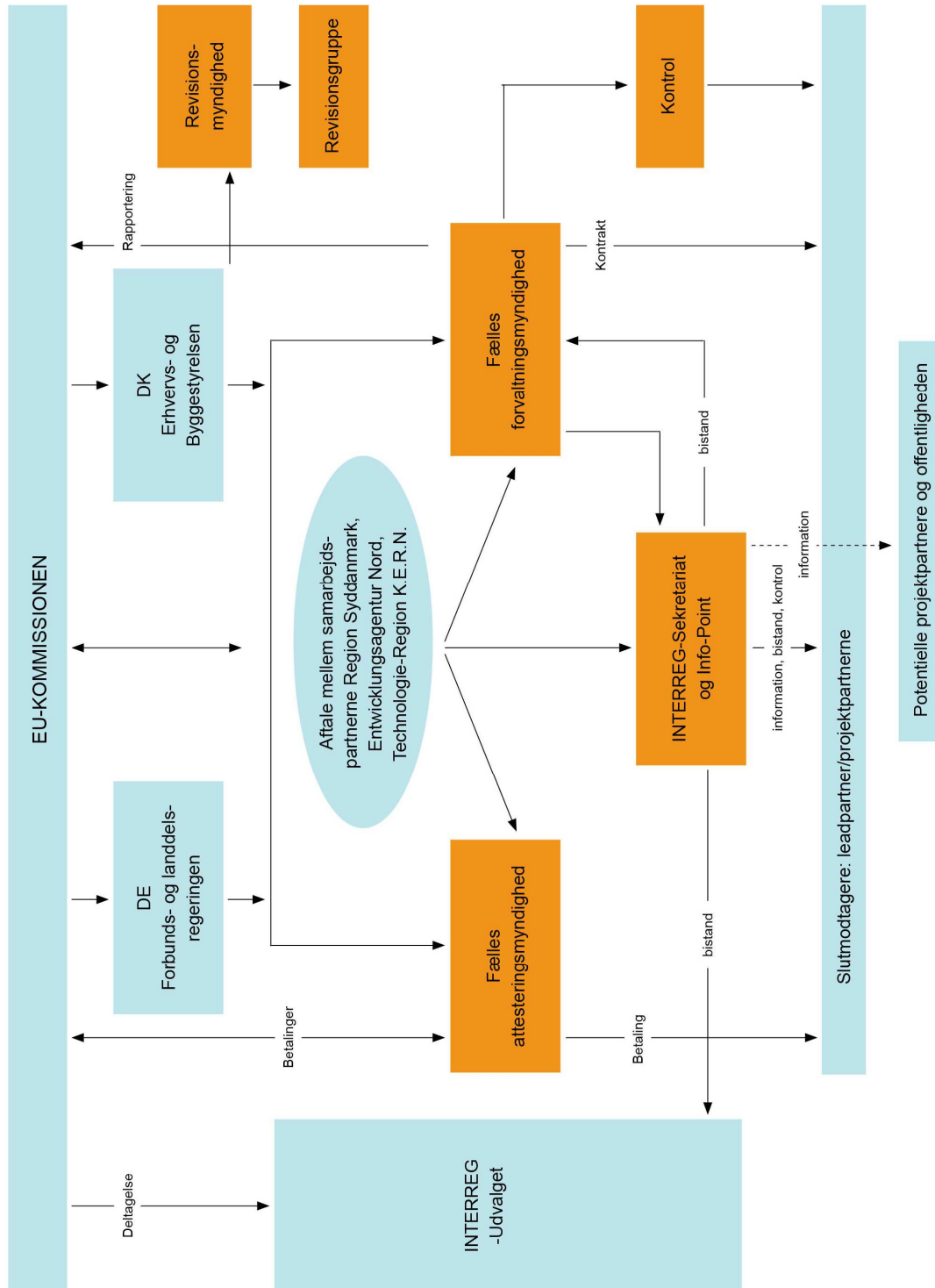
Til gennemførelse af programmet nedsættes der et INTERREG-udvalg samt et fælles teknisk sekretariat og et Info-point. De enkelte organer og funktioner er beskrevet i det følgende.

Til varetagelse af funktionerne som forvaltningsmyndighed, attesteringsmyndighed, INTERREG-sekretariatet og Info-point ansættes der danske og tyske medarbejdere, der er kvalificerede inden for strukturfondsadministration, regional udvikling og til grænseoverskridende samarbejde. Der påregnes 8,5 årsværk, der varetages af op til 12 medarbejdere i fuldtids- og deltidsstillinger.

Sammenhængen mellem de forskellige organer er vist i nedenstående grafiske fremstilling:

Figur 8 Organisationsdiagram over programgennemførelsen

Syddanmark - Schleswig - K.E.R.N. Organisationsdiagram

6.1 INTERREG-aftale

Der indgås en trilateral aftale om den fælles programforvaltning mellem regionerne Syddanmark, Schleswig og K.E.R.N.

Heri fastlægges bl.a.

- programmets parter;
- programmets geografi;
- fastsættelse af forvaltningsmyndighed, attesteringsmyndighed og revisionsmyndighed;
- fælles tekniske sekretariat
- personale og finansiering af programmets gennemførelse
- INTERREG-udvalget som fælles overvågnings- og styringsudvalg: Medlemmer og opgaver;
- ansvarsfordeling: Hver part hæfter for de EU-midler, der udbetales til tilskudsmodtagere (ledende støttemodtagere og andre støttemodtagere) inden for dennes geografiske område
- bestemmelser om revision og kontrol;
- vedtagelse af forretningsorden for INTERREG-udvalget;
- fastlæggelse af arbejdssprog;
- gældende ret;
- voldgiftsklausul / klageadgang;
- ikrafttræden og varighed;

6.2 Fælles forvaltningsmyndighed og attesteringsmyndighed/ betalingsmyndighed

Forvaltningsmyndigheds- og attesteringsmyndighedsopgaverne kan varetages af én og samme myndighed, såfremt der sikres en entydig indbyrdes opgavefordeling mellem hver af de afdelinger der forestår administration, attestering af udgifter og kontrol.

Det er mellem programparterne aftalt, at Region Syddanmark, der har hovedsæde i Vejle, skal varetage foranstående funktioner med den nødvendige adskillelse af opgaverne og i samarbejde med de tyske programparter.

6.2.1 Forvaltningsmyndighed

Medlemsstaterne udpeger én forvaltningsmyndighed for programmet. Programmets forvaltningsmyndighed er:

Region Syddanmark
Regional Udvikling
7100 Vejle
Kontakt@regionsyddanmark.dk
www.regionsyddanmark.dk

Forvaltningsmyndighedens opgaver og ansvarsområder fremgår af artikel 60 i forordning (EF) 1083/2006, artikel 15 i forordning 1080/2006 og forordning 1828/2006 og er især:

- at tilsi­kre, at udvælgelse, gennemførelse og finansiering af projekterne sker i overensstemmelse med de fastlagte kriterier og gældende lovbestemmelser;
- påse at projekternes økonomiske transaktioner er korrekte og at foranledige kontrol på stedet

- at sikre elektronisk registrering og lagring af de nødvendige gennemførelsesdata for økonomisk forvaltning, overvågning, revision og evaluering
- at sikre, at de udgifter der afholdes af alle deltagere i et projekt bekræftes af den autoriserede revisor;
- sørge for procedurer, der sikrer et tilstrækkeligt revisionsspor og kontrol (forvaltnings- og kontrolsystemer);
- at levere data til attesteringsmyndigheden;
- at iværksætte kontrolbesøg hos projekterne og stille data til rådighed for revisionsmyndighed og revisorgruppe
- at rådgive INTERREG-udvalget i forbindelse med dets arbejde og forsyne udvalget med bilag, der er nødvendige for at overvåge programmet
- efter afgørelsen i INTERREG-udvalget at udarbejde tilsagn eller meddele afslag
- påtage sig ansvaret for den årlige gennemførelsesberetning på projektniveau
- sikre information af offentligheden
- foranledige evaluering af programmet
- udarbejde eventuelle forslag til indholdsmæssig og økonomisk omlægning af programmet inden for programmets rammer
- varetage kontakten til Europa-Kommission

Forvaltningsmyndigheden skal inden for 12 måneder efter godkendelsen af programmet forelægge Kommissionen en beskrivelse af forvaltnings- og kontrolsystemerne, hvoraf opbygningen og procedurerne for forvaltnings- og attesteringsmyndigheden samt revisionssystemet fremgår (artikel 71 Rådets Forordning (EF) nr. 1083/2006).

Ved varetagelse af sine funktioner gør forvaltningsmyndigheden brug af INTERREG-sekretariatet.

6.2.2 Attesteringsmyndighed

Programparterne udpeger én attesteringsmyndighed for programmet. Programmets attesteringsmyndighed er:

Region Syddanmark

Regnskab og Finans

DK-7100 Vejle

kontakt@regionsyddanmark.dk

www.regionsyddanmark.dk

Attesteringsmyndighedens opgaver er at:

- udarbejde udgiftserklæringer og udbetalingsanmodninger i elektronisk form og fremsende dem til Kommissionen;
- bekræfte at udgiftserklæringen er nøjagtig, følger af pålidelige regnskabssystemer og er baseret på kontrollerbare bilag;
- bekræfte, at udgifterne er afholdt og er i overensstemmelse med fællesskabsreglerne og de nationale regler;
- sikre at forvaltningsmyndigheden har modtaget tilstrækkelige oplysninger om de fulgte procedurer og de afholdte udgifter;
- inddrage resultaterne fra revisionsmyndigheden;
- regnskaber i elektronisk form;
- sikre tilbagebetaling af uretmæssigt udbetalte tilskudsmidler hos den ledende støttemodtager (andre støttemodtagere betaler de uretmæssigt udbetalte midler tilbage til den ledende støttemodtager efter bestemmelserne i den kontrakt, de har indgået. Hvis den ledende støttemodtager ikke kan inddrive midlerne, skal den medlemsstat, inden for hvilken tilskudsmodtageren har sæde, betale beløbet til attesteringsmyndigheden);
- modtage betalinger fra Kommissionen. Regionalfondsmidlerne indbetales på én fælles bankkonto uden nationale underkonti;

- sikre, at EU-tilskudsmidlerne udbetales straks og ubeskåret til tilskudsmodtager.

6.3 INTERREG-udvalget

Fælles overvågnings- og styringsudvalg

Til overvågning af programmet nedsætter medlemsstaterne efter aftale med forvaltningsmyndigheden og programmets parter et udvalg senest 3 måneder efter meddelelsen om, at det operationelle program er godkendt (forordning 1083/2006, art. 63).

Der nedsættes kun ét udvalg for dette program, idet dette er såvel overvågningsudvalg (korrekt gennemførelse af programmet) som styringsudvalg (godkendelse af projekter), jf. forordning 1080/2006 art. 19 stk. 3. Det benævnes INTERREG-udvalget.

Udvalget udarbejder sin egen forretningsorden inden for medlemsstaternes institutionelle, retlige og finansielle rammer og vedtager denne efter aftale med forvaltningsmyndigheden.

INTERREG-udvalgets opgaver

Følgende er især udvalgets opgaver:

- behandling og godkendelse af kriterierne for udvælgelse af projekter
- vurdering af programmets fremskridt
- gennemgang af resultaterne i forhold til de fastlagte mål samt evalueringer
- behandling og godkendelse af den årlige beretning om gennemførelsen
- orientering om den årlige kontrolrapport og Kommissionens bemærkninger hertil
- forslag til forvaltningsmyndigheden om ændringer til forbedret gennemførelse af det operationelle program
- behandling og godkendelse af forslag til ændring af Kommissionens beslutning (budget)
- sikring af kvaliteten af gennemførelsen af programmet sammen med forvaltningsmyndigheden
- overvågning ved hjælp af indikatorer
- godkendelse af projekter
- stillingtagen til principielle spørgsmål i forbindelse med programmets gennemførelse.

Beslutningstagning

INTERREG-udvalget træffer sine beslutninger in konsensus. Udvalget kan bestå af stemmeberettigede og ikke-stemmeberettigede medlemmer. Bestemmelserne om afstemning reguleres nærmere i forretningsordenen.

Udvalgets sammensætning

Udvalgets sammensætning fastsættes af medlemsstaterne i overensstemmelse med forvaltningsmyndigheden.

Hver medlemsstat udpeger de mest repræsentative partnere på nationalt, regionalt og lokalt plan samt inden for erhvervsfremmeområdet, arbejdsmarkedet, miljø og ligestilling m.v.

En repræsentant for Kommissionen deltager på Kommissionens eget initiativ eller efter anmodning fra udvalget med rådgivende funktion.

Programpartnerne påregner følgende sammensætning af udvalget:

Tysk side	Dansk side
Repræsentanter for de økonomisk og juridisk ansvarlige regionale offentlige myndigheder/organisationer	
Technologie-Region K.E.R.N. (Stadt Kiel, Kreis Rendsburg-Eckernförde, Stadt Neumünster) EANord GmbH (Kreis Nordfriesland, Kreis Schleswig-Flensburg, Stadt Flensburg)	Region Syddanmark
Yderligere repræsentanter for partnerskabet	
Arbejdsmarkedet	
Erhvervsfremme	
Universiteter / Hochschulen	
Miljø	
Ligestilling	
	Kommuner i Region Syddanmark
Nationale mindretal	
Statslige og delstatsrepræsentanter	
Delstatsregeringen og forbundsregeringen	Erhvervs- og Byggestyrelsen (EBST)
Europa-Kommissionen	

Der tilstræbes et medlemstal på ca. 26.

Formandskabet varetages på skift af repræsentanter for de ansvarlige programparter. Yderligere repræsentanter kan inviteres som observatører.

Projektforslag kan forinden behandlingen i udvalget forelægges regionale faggrupper eller eksperter, hvis inddragelse på forhånd er aftalt med programparterne, til gennemsyn og drøftelse. Udtalelserne fra faggrupperne eller eksperterne kan forelægges INTERREG-udvalget sammen med indstillingerne til beslutning.

6.4 Fælles teknisk sekretariat

Til udførelse af de administrative opgaver i forbindelse med programmets gennemførelse etablerer forvaltningsmyndigheden efter aftale med medlemsstaten og programparterne et fælles dansk-tysk sekretariat, der er beliggende i Flensburg (INTERREG-sekretariatet) og et Info-point i Rendsburg.

Opgaver, organisering og arbejdsform

Da forvaltningsmyndigheden er beliggende i den nordligste del af programområdet på dansk side og nærhed ved grænsen og rimelige afstande er nødvendige for at kunne gennemføre programmet succesfuldt, må forvaltningsmyndighedens og INTERREG-sekretariatets aktiviteter organisatorisk og teknisk-kommunikativt opbygges hensigtsmæssigt fleksibelt.

Derved skal der opnås en slank programforvaltning samtidig med en effektiv og kommunikativ rådgivning og servicering af projektparterne lokalt.

Følgende opgaver varetages af INTERREG-sekretariat:

- Bistand til forvaltningsmyndigheden
- Bistand til INTERREG-udvalget
- Bistand til potentielle projektparter i forbindelse med partnersøgning, projektudvikling og ansøgning
- Løbende opfølgning og servicering af projektparterne inklusive projektkontrol
- Kontrol af projektpartneres årsberetninger og slutberetning
- Information af offentligheden
- Deltagelse i arrangementer, eksempelvis erfaringsudveksling, best practice, videreuddannelse
- Udførelse af øvrigt sekretariatsarbejde, f.eks. organisering af møder, mødeindkaldelser, koordination af datoer, udarbejdelse af referater

Følgende opgaver varetages af Info-point

- At udbrede kendskabet til støttemuligheden gennem INTERREG
- Rådgivning af potentielle projektpartnere
- Rådgivning og støtte af partnere i igangværende projekter
- Deltagelse i arrangementer f.eks. til erfaringsudveksling

Sekretariaternes arbejdssprog er principielt dansk og tysk. Officielle dokumenter, ansøgningsmateriale, bilag til INTERREG-udvalget, officiel afrapportering og informationsmateriale skal affattes på begge sprog. Oversættelser udføres principielt af dansk og tysk side selv eller eksternt og medtages i personaleudgifterne under teknisk bistand. Der bestilles en tolk til udvalgmøderne.

6.5 Revisionsmyndighed, revisionsgruppe og kontrol

Revisionsmyndigheden arbejder uafhængigt af forvaltningsmyndigheden og attesteringsmyndigheden. Den nedsættes af den danske medlemsstat, idet forvaltningsmyndigheden har sæde på dansk side.

Programmets revisionsmyndighed er i dette program:

Erhvervs- og Byggestyrelsen
DK-2100 København
Kontaktperson: Controller Ole Folkmann

Revisionsmyndighedens opgaver og ansvarsområder omfatter, hvad der er fastlagt i forordningerne (EF) 1083/2006, 1080/2006 og 1828/2006 og er især at:

- indsende en revisionsstrategi til Kommissionen inden for 6 måneder efter godkendelse af det operationelle program;
- gennemgå effektiviteten af forvaltnings- og kontrolsystemet;
- foretage revision af projekterne på grundlag af en stikprøve;
- udarbejde årlig kontrolberetning;

- bekræfte, at de afholdte udgifter er korrekte. Hver tilskudsmodtager der deltager i et projekt bærer ansvaret i tilfælde af uregelmæssigheder i forbindelse med de udgifter, der anmeldes;
- afgive erklæring ved programmets afslutning.

Revisionsmyndigheden bistås af en revisionsgruppe, der nedsættes af dansk og tysk side i fællesskab. Gruppen består som minimum af 1 revisor fra dansk side og 1 revisor fra tysk side. Revisionsgruppen nedsættes senest tre måneder efter, at det operationelle program er godkendt. Den udarbejder sin egen forretningsorden. Gruppen ledes af revisionsmyndigheden.

Kontrolsystem

I henhold til artikel 16 (1) i forordning 1080/2006 fastlægger hver medlemsstat et kontrolsystem, der efter behov kan inddrage administrative, økonomiske, tekniske og fysiske aspekter. Kontrollen udføres som følger

1. Efterprøvning af lovmæssighed og korrekthed af de af støttemodtagerne anmeldte udgifter

Dertil udpeger Region Syddanmark på dansk side en eller flere tilsynsførende (statsautoriserede eller registrerede revisorer), jfr. Bekendtgørelse fra Erhvervs- og Bygestyrelsen herom. De tyske programparter udpeger ligeledes én eller flere revisorer som tilsynsførende.

Kontrollen gennemføres af en tilsynsførende i den medlemsstat, hvor projektets støttemodtager har sæde. Den tilsynsførende for den ledende støttemodtager kontrollerer, at andre støttemodtageres udgiftsanmeldelser er kontrolleret af en tilsynsførende.

I samarbejde med de tyske partnere udstikker forvaltningsmyndigheden retningslinier for de tilsynsførendes arbejde, og programparterne er endvidere ansvarlige for at kontrollere kvaliteten af de tilsynsførendes arbejde.

2. Administrativ kontrol af alle indgående udbetalingsanmodninger før disse gives videre til udbetalingsmyndigheden.

6.6 Elektronisk dataudveksling

Til brug ved økonomiske transaktioner, afrapporteringer og øvrig dataoverførsel i forbindelse med programmets gennemførelse i overensstemmelse med artikel 66 og 76 i forordning 1083/2006 etablerer forvaltningsmyndigheden i samarbejde med medlemsstaten et elektronisk system for dataudveksling med strukturfondsdatabase SFC-2007 hos Europa-Kommissionen.

De væsentligste data, der overføres, er

- Det operationelle program med årsbudgetter og finansieringsplan
- Beskrivelse af forvaltnings- og kontrolsystemer
- Revisionsstrategi
- Kommunikationsplan
- Udgiftserklæringer og udbetalingsanmodninger samt årlige overslag
- Årlige beretninger om gennemførelsen

Forvaltningsmyndigheden og attesteringsmyndigheden lægger alle de dokumenter, de er ansvarlige for samt opdateringer, ind i det elektroniske datasystem i det foreskrevne format.

7. Ansøgningsprocedure og finansiel administration

Fra ansøgning til bevilling

- Ansøgningen indsendes til Forvaltningsmyndigheden, og herefter behandles den af INTERREG-administrationen på baggrund af fastlagte procedurer og tjeklister. Projektet gennemgås med henblik på sikring af dets overensstemmelse med såvel programmet som med de europæiske og nationale regler, ligesom udgifternes støtteberettigelse kontrolleres. Eventuelle nødvendige ændringer foretages efter at være blevet afstemt med ansøger
- Afhængig af projekttype kan ansøgningen forelægges for eksterne eksperter eller for et i rammerne af programmet nedsat udvalg til høring hhv. faglig udtalelse
- Afslutningsvis behandles ansøgningen i sekretariatet, der udarbejder et beslutningsforslag for INTERREG-udvalget
- INTERREG-udvalgets stillingtagen sker på baggrund af fastlagte kriterier, der er vedtaget i udvalget
- Forvaltningsmyndigheden udsteder tilsagn eller afslag efter INTERREG-udvalgets beslutning.

Udvælgelseskriterier

De formelle, indholdsmæssige og kvalitative kriterier for udvælgelse af projekter fastlægges af INTERREG-administrationen i detaljer. Kriterierne skal godkendes af INTERREG-udvalget. Følgende kan grundlæggende indgå:

Formelle kriterier

- Ansøgningen skal foreligge komplet på INTERREG's ansøgningsskema
- Overholdelse af EU's regler for tilskud fra Den Europæiske Regionalfond og reglerne i det operationelle program for Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.
- Overholdelse af nationale danske og tyske regler
- Medfinansieringen sikret fra ansøgers/ansøgernes side
- Projektet skal emnemæssigt relatere sig til én af programmets prioriteter
- Projektet skal være grænseoverskridende og gennemføres af parter fra begge sider af grænsen
- Aktiviteterne skal finde sted inden for den støtteberettigede region inkl. 20 % områder
- Projektet skal sigte på et samarbejde af længere varighed, der videreføres efter at projektstøtten er ophørt
- Projektet må ikke være en opgave, der udføres som følge af lovkrav
- Projektet skal være additionelt
- Parterne skal bidrage med mindst 25 % medfinansiering, der skal være offentligretlige eller offentliglignende midler. Private midler kan også i begrænset omfang indgå i medfinansieringen som beskrevet i kapitel 10.

Projektet

- fremmer ligestilling mellem kvinder og mænd
- har en varig positiv virkning på miljøet
- har innovativ karakter
- tilfører samarbejdet nye impulser
- fremmer gensidigt kendskab og forståelse
- fremmer tosprogheden

Forløb af den finansielle administration

- Den nationale revisor, der er udpeget for projektet, foretager kontrol af de anmeldte udgifter. Kontrollen påhviler principielt den medlemsstat, hvor den pågældende projektpart hhv. ledende projektpart har sæde (artikel 16 i forordning 1080/2006)

- Betalingsanmodninger sendes til forvaltningsmyndigheden i Vejle gennem INTERREG-sekretariatet. Forvaltningsmyndigheden skal i h.t INTERREG-artikel 60 i forordning 1083/2006 og artikel 13 i forordning 1828/2006 kontrollere, at de anmeldte udgifter overholder EU's regler og de nationale regler.
- Efter kontrollen videresendes til attesteringsmyndigheden, der foretager en formel kontrol.
- Udbetaling via udbetalingsfunktionen hos attesteringsmyndigheden.
- Ansøgning om og modtagelse af betalinger fra EU:
  - attesteringsmyndigheden sammenfatter de indgåede udbetalingsanmodninger og indsender dem til Bruxelles via strukturfondsdata-basen (SFC-databasen)
  - attesteringsmyndigheden modtager udbetalingerne fra Bruxelles

8. Overvågnings- og evalueringssystemer

8.1. Indikatorer

8.1.1. Målbarhed

Programmet indeholder (ud over prioriteten til teknisk assistance) 3 prioriteter og 14 indsatsområder. Ansøger til INTERREG-midler målretter sin ansøgning mod én prioritet. Der fastsættes mål (kvalitative og kvantificerede) på såvel indsatsområde-, prioritets- og programniveau. Disse fremgår af beskrivelsen i kapitel 5. De enkelte projekter skal bidrage til opfyldelsen af målene for det respektive indsatsområde og den pågældende prioritet. Hertil kommer individuelle mål, som kun gælder for det enkelte projekt.

8.1.2 Indikatorernes formål

Med henblik på at kunne foretage den fornødne kontrol, monitorering og justering skal man kunne følge op på, hvorvidt man når de ovenfor nævnte mål. Dertil er der brug for et sæt af indikatorer. Ud over at kunne anvendes til dette formål, har indikatorsystemet for nærværende program ydermere det formål at kunne anvendes i forbindelse med spredning af information til offentligheden om programmets resultater. Hertil kommer, at indikatorsystemet skal opfylde følgende kriterier:

- kunne bidrage til at måle "added value" for så vidt angår den funktionelle integration på tværs af grænsen
- tillade sammenligning af projekter på tværs af indsatsområder og prioriteter
- i videst muligt omfang basere sig på informationer, som er tilgængelige på begge sider af grænsen
- være tilgængelige ved anvendelse af rimelige ressourcer
- leve op til anbefalinger i EU's arbejdsdokument vedr. indikative retningslinier for evaluering og definition af indikatorer for programperioden 2007 – 2013.

8.1.3 Indikator typer

I forlængelse af erfaringer fra gennemførelsen af INTERREG III A-programmet samt kommissionens anbefalinger herom, består grundelementerne i indikatorsystemet for nærværende program af følgende tre typer:

Outputindikatorer: Denne indikator type bruges til registrering og opfølgning på de umiddelbare output af de iværksatte aktiviteter. På projekt- og indsatsområdeniveau vil der i dette program være særlig fokus på at registrere de aktiviteter og dimensioner af de netværk, som finder sted i de enkelte projekter. Disse indikatorer er rettet sig efter de af DG REGIO foreslåede syv outputindikatorer.

rer (se beskrivelsen i kap. 8.1.4, 8.1.5 og 8.1.6) og bliver målt såvel som rapporteret i forbindelse med programmets årlige gennemførelsesberetning. Det antages, at en bæredygtig videre udvikling af det grænseoverskridende samarbejde forudsætter skabelsen af nye og bredt sammensatte netværk. På indsatsområdeniveau skal aktiviteterne registreres i form af antal projekter, der iværksættes under det pågældende tema og med fokus på det grænseoverskridende samarbejde.

Resultatindikatorer: Denne indikatorstype, der betragtes som en nyttig supplement af de obligatoriske indikatorer i dette program, muliggør udtalelser om resultater og umiddelbar nytte for slutbrugeren, der entydigt kan føres tilbage til gennemførelsen af et eller flere projekter og som ikke ville være blevet opnået, hvis de berørte projekter ikke var blevet gennemført. I dette program angives resultatindikatorer kun på prioritetsniveau.

Impactindikatorer: Denne indikatorstype refererer til den virkning, som ikke umiddelbart (tidsmæssigt) og entydigt kan tilskrives gennemførelsen af programmet, men hvor det kan sandsynliggøres, at programmet har bidraget til opnåelsen af et givet mål. I dette program anvendes impactindikatorer udelukkende på programniveau.

I tillæg til de nævnte indikator typer, findes der en række finansielle indikatorer, der primært relaterer sig til de budgettal, der opstilles på henholdsvis projekt-, prioritets- og programniveau. Denne type indikatorer spiller en særlig rolle i forbindelse med allokering af midler til nye projekter samt i forbindelse med opfølgning af projekternes gennemførelse. Dertil kommer, at de enkelte projekter skal opstille kvantitative indikatorer, der kan anvendes til at måle, hvorvidt de har opnået deres mål.

Med få undtagelser er indikatorer operationaliserede igennem fastsættelse af kvantificerbare mål. Disse mål er angivet på såvel projekt-, indsatsområde-, prioritets- og programniveau. Som primære kilder til belysning af, hvorvidt målene opnås, tjener projektansøgningsmateriale, projekternes års- og afslutningsrapporter samt regelmæssige statusmøder mellem projekterne og sekretariatet.

For så vidt angår effektmålinger på programniveau forudsættes der anvendt 2 kilder til information; dels løbende indsamling og analyse af overordnede socioøkonomiske og miljømæssige data i forhold til disses betydning for programmets gennemførelse, dels iværksættelse af et grænseoverskridende panel af borgere, der 2-3 gange i løbet af programperioden adspørges om forskellige forhold med særlig relation til programmets grænseoverskridende karakter.

For så vidt angår de socioøkonomiske data drejer det sig om arbejdsløshedstal, investeringskvote m.v., mens det på miljøområdet kunne være niveauet af udbygningen af alternative energikilder, herunder hav-vindmølleparker, udmøntningen af EU's vandmiljødirektiver i Vand- og Natura 2000-områder m.v.

Eksempler på temaområder for grænsepanelet er: hvorvidt forskellige befolkningsgrupper vurderer, at der sker ændringer i programområdets attraktivitet, i hvilket omfang man er bekendt med naboområdet på den anden side af grænsen og hvorvidt man benytter sig af de tilbud, der findes i nabo-regionen. Et sådant panel vil gøre det muligt at måle på nogle parametre vedrørende integration og samhørighed, som vanskeligt lader sig måle igennem traditionelle, statistiske informationer. Idet det nævnte grænsepanel ikke er iværksat endnu, vil målene for de angivne parametre først kunne fastlægges på et senere tidspunkt. Derudover forventes netop denne type resultatmål at være særligt egnede til brug for den løbende information til offentligheden om programmet samt for de involverede regioner.

For så vidt angår fastsættelsen af målene på prioritetsniveau, er der tale om aggregerede tal (se kap. 8.1.4). Disse bygger på en antagelse om, at de angivne mål vil fordele sig nogenlunde ligeligt imellem de 3 prioriteter – dog med undtagelse af målet vedrørende skabelse af interkulturelle begivenheder, som primært forudsættes at finde sted under prioritet 3. Af målsætningen herfor samt for udviklingen af grænseoverskridende strategier er så forholdsvis højt (hver med 25 gennemførte

projekter) baserer sig på en antagelse om, at disse i særlig grad forventes at bidrage til etableringen af bæredygtige netværk, og således give programmet en virkning, der strækker sig ud over dets varighed.

8.1.4 Oversigt over indikatorsystemet

	Projektniveau	Indsatsområde-niveau	Prioritetsniveau	Programniveau
Indikator-type	Netværksaktiviteter og dimensioner (output) Finansielle indikatorer (input)	Aktiviteter (output)	Resultater (result) Finansielle indikatorer (input)	Virkning (impact) Finansielle indikatorer (input)
Primære funktion	<ul style="list-style-type: none"> • Styringsredskab for sekretariatet 	<ul style="list-style-type: none"> • Styringsredskab for INTERREG-udvalget • Redskab for sekretariatets opfølgning på beslutninger 	<ul style="list-style-type: none"> • Styringsredskab for INTERREG-udvalget • Redskab for sekretariatets opfølgning på beslutninger • Information til offentligheden 	<ul style="list-style-type: none"> • Information til offentligheden, beslutningstagere og EU
Eksempler på indikatorer	<ul style="list-style-type: none"> • Antal deltagende partnere i projektet • Antal medvirkende parter fra offentlige myndigheder, erhvervsliv, uddannelsessektor, regionalpolitik • Antal afholdte møder og workshops • Antal deltagere i arrangementer • Antal netværk, der har aftalt et videre samarbejde efter projektets ophør 	<ul style="list-style-type: none"> • Antal projekter indenfor de enkelte indsatsområder • Antal samarbejdsprojekter, hvori højere læreanstalter deltager • Antal samarbejdsprojekter for virksomheder • Antal samarbejdsaktioner, hvori teknologiske institutter og SMV'er deltager • Antal samarbejdsprojekter til forbedring af transportforbindelserne over landegrænsen • Antal samarbejdsprojekter til forbedring af affaldsfunktioner • Antal samarbejdsprojekter for risikoforebyggelse • Antal samarbejdsaktioner mellem redningstjenester 	<ul style="list-style-type: none"> • Antal nye arbejdspladser • Antal bevarede arbejdspladser • Antal nye studier og analyser • Antal nye fælles grænseoverskridende strategier • Antal nye fælles produkter og serviceydelser • Antal nye fælles informations- og markedsføringstiltag • Antal støttede virksomhedsnetværk inden for området handel og service 	<ul style="list-style-type: none"> • Kendskabsniveauet i programområdet til nabo-regionen på den anden side af grænsen • Forskellige gruppers bevidsthed om regionens attraktivitet • Graden af benyttelse af naboregionens tilbud • Centrale socio-økonomiske og økologiske data og kontekstindikatorer registreres og analyseres jævnlige
Kilde til information	<ul style="list-style-type: none"> • Projektansøgning • Gennemførelsesrapporter • Slutrapporter • Statusmøder 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektansøgning • Gennemførelsesrapporter • Slutrapporter 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektansøgning • Gennemførelsesrapporter 	<ul style="list-style-type: none"> • Databaser/statistik • Undersøgelser/grænsepaneler

Hyppighed af måling	1-2 gange årligt	1 gang årligt	1-2 gange årligt	2 gange i løbet af programperioden

I tillæg til de nævnte indikatorer, vil der ske en måling af aktiviteter, resultater og virkning inden for tværgående områder som ligestilling af mænd og kvinder, miljø samt informationstiltag.

8.1.5. Oversigt over kvantitative mål

Indikator	Mål
På projektniveau (aggregeret)	
Antal projekter i alt	100
Antal deltagende organisationer opført i ansøgningskemaet	
- I alt / pr. projekt i gennemsnit	300 / 3
Antal samarbejdsprojekter, hvori højere læreanstalter deltager	25
Antal samarbejdsprojekter for virksomheder	20
Antal samarbejdsaktioner, hvori teknologiske institutter og SMV'er deltager	15
Antal samarbejdsprojekter til forbedring af transportforbindelserne over landegrænsen	5
Antal samarbejdsprojekter til forbedring af renovationstjenester	2
Antal samarbejdsprojekter med henblik på risikoforebyggelse	1
Antal samarbejdsaktioner mellem redningstjenester	2
Antal afholdte workshops og møder	
- I alt / pr. projekt i gennemsnit	900 / 9
Antal deltagere i arrangementer	
- I alt / pr. projekt i gennemsnit	5000 / 50
- heraf kvinder	2000 / 20
Antal skabte netværk med virkning ud over projektperioden på baggrund af aftale	
- I alt / i procent af alle projekter	50 / 50 %
På indsatsområdeniveau	
Antal projekter inden for 1.1. (Vækst igennem iværksætteri og erhvervsamarbejde)	7
Antal projekter inden for 1.2. (Anvendelse og udvikling af ny teknologi)	8
Antal projekter inden for 1.3. (Udvikling gennem forskning og uddannelse)	9
Antal projekter inden for 1.4. (Udvikling gennemturisme og oplevelsesøkonomi)	8
Antal projekter inden for 1.5 (Sundhedsudvikling)	5
<i>Antal projekter under prioritet 1 i alt</i>	<i>37</i>
Antal projekter inden for 2.1. (Udvikling af menneskelige ressourcer)	8
Antal projekter inden for 2.2. (Bæredygtig natur- og miljøudvikling)	6
Antal projekter inden for 2.3. (Bæredygtig energiudvikling)	4
Antal projekter inden for 2.4. (Transport og logistikudvikling)	4
Antal projekter inden for 2.5. (Bæredygtig bosætning og styrkelse af lokal identitet)	5
<i>Antal projekter under prioritet 2 i alt</i>	<i>27</i>
Antal projekter inden for 3.1. (Kultur, sprog og gensidig forståelse)	15
Antal projekter inden for 3.2. (Arbejdsmarked, grænsependling og skolesamarbejde)	10
Antal projekter inden for 3.3. (Offentlig transport og mobilitet)	4
Antal projekter inden for 3.4 (Administrativt og myndighedssamarbejde)	7
<i>Antal projekter under prioritet 3 i alt</i>	<i>36</i>
På prioritetsniveau	
Antal nye arbejdspladser	100
- heraf kvinder	30
Antal bevarede arbejdspladser	100
- heraf kvinder	30
Antal nye studier og analyser	20

Antal fælles grænseoverskridende strategier	25
Antal nye fælles produkter og serviceydelser ¹⁵	10
Antal nye fælles informations og markedsføringstiltag	10
Antal støttede virksomhedsnetværk indenfor grænseoverskridende produkter	10
Antal nye interkulturelle tilbud	25
På programniveau	
Kendskabsniveauet i programområdet til naboregionen på den anden side af grænsen	Fastlægges ved interview af et grænsepanel
Forskellige gruppers bevidsthed om regionens attraktivitet	
Graden af benyttelse af naboregionens tilbud	
Centrale socio-økonomiske og miljømæssige data samt kontekstindikatorer registreres og analyseres regelmæssigt i løbet af programmet	

¹⁵ Projekter inden for denne kategori vil blive bedt om at registrere antal brugere og kunder af de etablerede produkter og serviceydelser. Det konkrete indhold i begreberne "produkter og serviceydelser" vil blive defineret ud fra, hvad der vil være relevant under det enkelte indsatsområde.

8.1.6 Kvantificerede mål – fordeling på år

Indikator	Base-line	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Mål 2015
På projektniveau (aggregeret)										
Antal projekter i alt	0	5	25	50	70	80	90	100	100	100
Antal deltagende organisationer opført i ansøgningsskemaet										
- I alt / pr. Projekt i gennemsnit	0	15	75	150	210	240	270	300	300	300 / 3
Antal samarbejdsprojekter, hvori højere læreanstalter deltager	0	3	10	15	20	22	25	25	25	25
Antal samarbejdsprojekter for virksomheder	0	2	8	15	17	19	20	20	20	20
Antal samarbejdsaktioner, hvori teknologiske institutter og SMV'er deltager	0	0	1	5	7	10	12	14	15	15
Antal samarbejdsprojekter til forbedring af transportforbindelserne over landegrænsen	0	0	1	2	3	5	5	5	5	5
Antal samarbejdsprojekter til forbedring af renovations-tjenester	0	0	0	1	2	2	2	2	2	2
Antal samarbejdsprojekter med henblik på risikoforebyggelse	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1
Antal samarbejdsaktioner mellem redningstjenester	0	1	1	2	2	2		2	2	2
Antal afholdte workshops og møder										
- I alt / pr. projekt i gennemsnit	0	45	225	450	630	720	810	900	900	900 / 9
Antal deltagere i arrangementer										
- I alt / pr. projekt i gennemsnit	0	250	1250	2500	3500	4000	4500	5000	5000	5000 / 50
- heraf kvinder	0	100	400	800	1200	1500	1700	1900	2000	2000 / 20
Antal skabte netværk med virkning ud over projektperioden på baggrund af aftale										
- I alt / i procent af alle projekter	0	0	2	10	15	20	25	40	50	50 / 50 %
På indsatsområdeniveau (aggregeret)										
Antal projekter inden for 1.1. (Vækst igennem iværksætteri og erhvervssamarbejde)	0	1	3	4	5	6	7	7	7	7
Antal projekter inden for 1.2. (Anvendelse og udvikling af ny teknologi)	0	1	3	5	6	7	8	8	8	8
Antal projekter inden for 1.3. (Udvikling gennem forskning og uddannelse)	0	1	2	5	7	8	9	9	9	9
Antal projekter inden for 1.4. (Udvikling gennem turisme og oplevelsesøkonomi)	0	1	3	4	5	6	7	8	8	8
Antal projekter inden for 1.5 (Sundhedsudvikling)	0	1	2	2	3	4	5	5	5	5

<i>Antal projekter under prioritet 1 i alt</i>	0	5	13	20	25	31	36	37	37	37
Antal projekter inden for 2.1. (Udvikling af menneskelige ressourcer)	0	1	3	5	6	7	8	8	8	8
Antal projekter inden for 2.2. (Bæredygtig natur- og miljøudvikling)	0	1	2	3	4	5	6	6	6	6
Antal projekter inden for 2.3. (Bæredygtig energiudvikling)	0	0	1	2	3	4	4	4	4	4
Antal projekter inden for 2.4. (Transport og logistikudvikling)	0	1	2	3	3	4	4	4	4	4
Antal projekter inden for 2.5. (Bæredygtig bosætning og styrkelse af lokal identitet)	0	1	1	2	3	4	5	5	5	5
<i>Antal projekter under prioritet 2 i alt</i>	0	4	9	15	19	24	27	27	27	27
Antal projekter inden for 3.1. (Kultur, sprog og gensidig forståelse)	0	3	6	10	12	13	14	15	15	15
Antal projekter inden for 3.2. (Arbejdsmarked, grænsependling og skolesamarbejde)	0	1	3	5	7	8	9	10	10	10
Antal projekter inden for 3.3. (Offentlig transport og mobilitet)	0	0	1	2	2	3	4	4	4	4
Antal projekter inden for 3.4. (Administrativt og myndighedssamarbejde)	0	1	2	3	4	5	6	7	7	7
<i>Antal projekter under prioritet 3 i alt</i>	0	5	12	20	25	29	33	36	36	36
På prioritetsniveau										
Antal nye arbejdspladser	0	0	10	25	40	50	75	80	90	100
- heraf kvinder	0	0	4	10	12	15	20	25	30	30
Antal bevarede arbejdspladser	0	0	10	25	40	50	75	80	80	100
- heraf kvinder	0	0	4	10	12	15	20	25	30	30
Antal nye studier og analyser	0	0	5	10	15	17	20	20	20	20
Antal fælles grænseoverskridende strategier	0	0	0	5	10	15	20	22	23	25
Antal nye fælles produkter og serviceydelser ¹⁶	0	0	2	4	6	7	8	9	10	10
Antal nye fælles informations og markedsføringstiltag	0	0	3	5	6	7	8	9	10	10
Antal støttede virksomhedsnetværk indenfor grænseoverskridende produkter	0	0	1	3	5	7	8	9	10	10
Antal nye interkulturelle tilbud	0	2	5	10	15	17	20	22	24	25
På programniveau										
Kendskabsniveauet i programområdet til naboregio-	Fast-									Fastlæg-

¹⁶ Projekter inden for denne kategori vil blive bedt om at registrere antal brugere og kunder af de etablerede produkter og serviceydelser. Det konkrete indhold i begreberne "produkter og serviceydelser" vil blive defineret ud fra, hvad der vil være relevant under det enkelte indsatsområde.

nen på den anden side af grænsen	lægges ved in- terview af græn- sepanel									ges ved interview af græn- sepanel
Forskellige gruppers bevidsthed om regionens attraktivitet										
Graden af benyttelse af naboregionens tilbud										
Centrale socio-økonomiske og miljømæssige data samt kontekstindikatorer registreres og analyseres regelmæssigt i løbet af programmet										

8.2 Evaluering

8.2.1 Overvågningsudvalg

I henhold til artikel 63 i Rådets generalforsamling nr. 1083 af 11. juli 2006, skal der for hvert program nedsættes et overvågningsudvalg. For dette programs vedkommende nedsættes der et fælles overvågnings- og styringsudvalg, kaldet INTERREG-udvalget (se kapitel 6).

8.2.2 Ex ante evaluering

I henhold til artiklerne 48 og 60 i Rådets forordning (EF) nr. 1083/2006 af 11. juli 2006 er forvaltningsmyndigheden bl.a. ansvarlig for at sikre, at der foretages den fornødne kontrol og evaluering af programmet.

Formålet hermed er at optimere kvalitet, effektivitet og kohærens mellem Fondens interventioner samt at forbedre strategien for og gennemførelsen af de operationelle programmer for så vidt angår specifikke strukturproblemer i de respektive medlemsstater.

Forud herfor er der blevet gennemført en ex ante evaluering af et konsortium bestående af et tysk og 2 danske konsulentfirmaer med erfaring inden for dette område (se kap 2.5). Ex ante evalueringens resultater fremgår af særskilt rapport herom.

8.2.3 Evaluering af erfaringer fra INTERREG III A-programmet

Et succesrigt program afhænger i høj grad af, hvorvidt det lykkes at inddrage regionens væsentligste aktører i programmets gennemførelse som projektbærere, projektpartnere og medfinansieringskilder. Det er derfor vigtigt, at deres synspunkter og idéer tilgodeses i såvel programindhold som i udformning og tilrettelæggelse af ansøgningsmateriale og andre formalia i forbindelse med programmets gennemførelse. Med henblik på at optimere informationsmaterialer, procedurer og arbejdsformer under INTERREG IV A, har der som element i ex ante evalueringen været gennemført en online undersøgelse blandt de i INTERREG III A-programmet ansvarlige projektpartnere.

Resultatet af denne undersøgelse har i relevant omfang dannet baggrund for udviklingen af nærværende programdokument, herunder for udformningen af og planer for sekretariatets fremtidige støtte til projektgenerering, ansøgningsprocedure og projektgennemførelse. Også fremtidige projektpartnere vil løbende blive hørt med henblik på en yderligere optimering af procedurer og arbejdsgange samt programindhold, herunder spredning af best practise indenfor forskellige områder. Dette vil bl.a. ske i forbindelse med individuelle statusmøder med projekterne samt via fælles workshops om udvalgte temaer.

8.2.4 Løbende målinger og evalueringer under INTERREG IV A

Udover ex ante evalueringen vil der i løbet af programperioden finde målinger og evalueringer sted med henblik på at sikre, at programmet når sine mål. Disse målinger vil ske på baggrund af et antal opstillede indikatorer på hhv. projekt-, indsatsområde, prioritets- og programniveau. Afhængigt af, på hvilket niveau man befinder sig, vil de umiddelbare og mere langfristede virkninger af programmet blive målt. Målingerne vil finde sted mere eller mindre hyppigt. Således vil den hyppigste måling og opfølgning ske på projektniveau, mens måling på prioritets og programniveau blot vil finde sted 1-2 gange i programmets løbetid. Til gengæld vil måling på sidstnævnte niveau typisk have karakter af en evaluering, hvor der måles på flere parametre af såvel kvalitativ som kvantitativ karakter.

For så vidt angår den kvalitative måling, overvejes det i dette program at tage en panelundersøgelse i anvendelse, som i starten, midtvejs og til slut i programmet skal dokumentere udviklingen på en række områder i den nære grænseregion. For en nærmere beskrivelse af indikatorsystemet henvises til kapitel 8.1.

8.2.5 Særlige målinger og evalueringer

Udover kontrol og opfølgning skal målingerne også gøre det muligt på et tidligt tidspunkt at revidere og justere opstillede mål samt budgetterede midler mellem de 3 indholdsmæssige prioriteter. Således påregnes der i 2009 at ske en undersøgelse af, hvorvidt den procentvise fordeling imellem prioriteterne på 50, 25 og 25 og de tilhørende indsatsområder afspejler det fremtidige behov for at allokere midler til de forskellige indsatser.

Supplerende hertil vil der i 2010 finde en måling sted af informationsindsatsens foreløbige resultater, som foreskrevet i artikel 4 i Kommissionens gennemførelsesforordning nr. 1828/2006.

8.2.6 Hensyntagen til initiativet ”Regions for Change”

I løbet af programgennemførelsen skal erfaringsudveksling og best practice i forbindelse med initiativet ”Regions for Change” muliggøres, f.eks. kan repræsentanter fra relevante regionale netværk som gæster i INTERREG-udvalget berette om deres aktiviteter. I de årlige gennemførelsesberetninger vil der blive rapporteret tilsvarende.

9. Kommunikation

Forvaltningsmyndigheden har ansvar for PR-indsatsen vedrørende INTERREG IV A, jævnfør Kommissionens gennemførelsesforordning. Det endelige indhold fastlægges i en kommunikations-handlingsplan, der indsendes senest 4 måneder efter programmets godkendelse, jævnfør gennemførelsesforordningens artikel 2 og 3.

9.1. Målet med kommunikationsindsatsen

Informationsindsatsen har til formål at udbrede kendskabet til INTERREG-programmet som middel til at opnå øget regional vækst igennem bl.a. innovation, teknologi, iværksætteri og udvikling af de menneskelige ressourcer. For nærværende programs vedkommende vil informationsindsatsen have særlig fokus på at formidle viden om, hvorledes væksten sikres i de involverede grænseregioner i syddanmark og Nordtyskland. Målet er ydermere at synliggøre sammenhængen mellem de forskellige aktiviteter på regionalt, nationalt og europæisk plan, så flest mulige trækker i samme retning og der opnås den størst mulige synergi.

9.2 Målgrupper

Målgrupperne for informationsindsatsen er dels potentielle projektansøgere og fremtidige tilskudsmodtagere/projektpartnere, dels den brede offentlighed, herunder pressen, arbejdsmarkedets parter, interesseorganisationer, regionalpolitiske aktører, miljøorganisationer samt relevante ikke-offentlige organisationer.

Afhængig af målgruppe og sammenhæng vil informationerne blive vinklet og formidlet, så de afspejler forskellige temaer i programgennemførelsen. Væsentlige elementer i indsatsen vil bestå af formidling af viden om programindhold, regelgrundlag og ansøgningsformalia, god administrativ praksis samt udbredelse af vigtige resultater og erfaringer fra projekterne med henblik på implementering og mainstreaming heraf.

Specielt vil der over for fremtidige støttemodtagere blive gjort en indsats for at formidle en helhedsforståelse, så det enkelte projekt forstår sig selv som en del af hhv. bidrager til såvel regionale, nationale og europæiske udviklingsstrategier.

9.3 Formidlingsformer

Hjørnестenen i informationsindsatsen vil være den webbaserede formidling via programmets hjemmeside. Formidlingen vil spænde lige fra ekspertise udmøntet i velfungerende vejledninger og værktøjer til en aktuel, engageret og idégenererende formidling af regionalpolitiske temaer og indsatser. Ligeledes vil hjemmesiden naturligvis indeholde oversigter over støttede projekter med angivelse af støttemodtagerne navne, projekternes formål og resultater samt deres budget, støttebeløb og medfinansiering.

Aktuelle og potentielle ansøgere samt pressen forventes at være de primære brugere af webportalen, der vil blive forsynet med nyttige links til andre hjemmesider, herunder bl.a. til EU-kommissionen, INTERACT og relevante fonde. Den webbaserede formidling vil blive suppleret med bl.a. trykte materialer, en aktiv presseindsats, muligheder for projekterne at mødes indbyrdes samt jævnlige events om temaer med relevans for programmets gennemførelse. Til disse events hører et større arrangement i forbindelse med programmets lancering medio 2007. Supplerende til de af forvaltningsmyndigheden initierede formidlingsinitiativer vil de enkelte projekter blive forpligtet til at yde deres specifikke bidrag.

9.4 Opfølgning og evaluering

Programmets informationsformidling vil blive målt løbende på baggrund af en række kriterier. Til de kvalitative kriterier hører undersøgelser blandt aktører og befolkningen om kendskabet til INTERREG IV A-programmet, mens de kvantitative kriterier omhandler antal unikke hits på programmets hjemmeside, antal producerede informationsmaterialer, antal deltagende personer i informationsarrangementer, antal artikler og øvrige indslag i diverse medier. Evaluering vil ske i forbindelse med udarbejdelse af programmets årlige gennemførelsesrapporter og i form af en uddybende evaluering i 2010, som foreskrevet i gennemførelsesforordningen.

9.5 INTERACT

Speciel opmærksomhed skal henledes på den service som INTERACT II programmet tilbyder. Dette EU-program fokuserer på god ledelse af det territoriale samarbejde og yder behovsafhængig støtte til de aktører som er ansvarlige for implementeringen af programmer og mål under det europæiske territoriale samarbejde.

Målgruppen for INTERACT er primært de myndigheder der etableres i overensstemmelse med Rådets forordning 1083/2006 og 1080/2006 og øvrige aktører som er involveret i programimplementering. For at sikre det maksimale udbytte af INTERACT programmet i forhold til de aktører der har ansvaret for implementeringen af dette program anbefales det at anvende INTERACT service, dokumentation, samt deltagelse i INTERACT seminarer. Omkostninger i forbindelse med dette er støtteberettigede under teknisk assistance.

10. National medfinansiering og indikativ finansieringsplan

Den generelle støttesats for projekter under prioritet 1, 2 og 3 udgør 65 %.

INTERREG-udvalget tager endelig stilling til størrelsen af tilskud til projekter. De programbærende parter er enige om, udvalget kan fravige den generelle støttesats og i enkeltstående tilfælde kan fastlægge tilskud inden for en ramme på 50 - 75 %. INTERREG-udvalget fastlægger de nærmere enkeltheder om anvendelse af forskellige støttesatser i forbindelse med forretningsordenen.

Den nationale medfinansiering beløber sig til 35 % af programmets samlede volumen for prioritet 1, 2 og 3. Medfinansieringen heraf består af dels offentligretlige og offentlig-lignende midler (30 %-point) og private midler (5 %-point).

Den offentligretlige medfinansiering forventes at komme fra statslige midler (DK), delstaten (DE), regionale og kommunale offentlige organisationer, offentliglignende organisationer, fonde samt institutioner med almennyttigt formål.

Det forventes, at de private midler fortrinsvis kommer fra organisationer (f.eks. naturbeskyttelse, fagforbund), foreninger (f.eks. støtteforeninger, sports- og kulturforeninger), fonde (f.eks. kulturelle fonde), almennyttige organisationer og i begrænset omfang fra virksomheder. Private virksomheder kan ikke være ledende støttemodtager.

For så vidt angår virksomheders medvirken gælder dog, at de INTERREG-midler der udløses af virksomheders tilskud, ikke udbetales til disse, men at virksomhederne i en erklæring frasiger sig retten til disse midler og overdrager dem til projektets ledende partner, som skal anvende midlerne direkte til gennemførelse af projektet. Herved opstår der ingen ændringer i virksomhedernes indbyrdes konkurrencemæssige forhold.

Dette er en afspejling af, at der under programmet ikke ydes tilskud til konkurrenceforvridende aktiviteter. Der ydes således ikke støtte til aktiviteter, der indebærer statsstøtte, jfr. EF-traktens art. 87 og 88, herunder statsstøtte omfattet af de minimis reglerne.

Årlig fordeling af EFRU-midlerne

År	EFRU
2007	5.778.845 €
2008	5.923.691 €
2009	6.101.881 €
2010	6.315.284 €
2011	6.534.784 €
2012	6.728.849 €
2013	6.928.064 €
	44.311.398 €

Indikativ finansieringsplan INTERREG IV A Syddanmark-Schleswig-K.E.R.N.

Prioriteter	EFRU bidrag	Nationalt bidrag	Indikativ fordeling af nationalt bidrag		Finansiering i alt	Støttesats	Øvrige bidrag
			Offentlig midler	Private midler			
	EURO	EURO	EURO	EURO	EURO		
Prioritet 1 Styrkelse og konsolidering af den regionale videnbase-rede økonomi	20.826.358	11.214.192	9.612.165	1.602.027	32.040.550	65 %	0
Prioritet 2 Udvikling af områdets rammebetin-gelser	10.413.178	5.607.096	4.806.082	801.014	16.020.274	65 %	0
Prioritet 3 Samarbejde i hverdagen og funktionel integration i græn-seregionen	10.413.178	5.607.096	4.806.082	801.014	16.020.274	65 %	0
Prioritet 4 Teknisk bi-stand	2.658.684	2.175.287	2.175.287		4.833.971	55 %	0
	44.311.398	24.603.671	21.399.616	3.204.055	68.915.069		

Fordeling på omkostningskategorier, finansieringsform og territorium

Udgiftskategori			Finansieringsform			Område		
Kode	Andel	Beløb	Kode	Andel	Beløb	Kode	Andel	Beløb
03	14,00 %	6.203.596 €	01	100 %	44.311.397 €	08	100 %	44.311.397 €
09	5,00 %	2.215.570 €						
13	5,00 %	2.215.570 €						
14	5,00 %	2.215.570 €						
26	5,00 %	2.215.570 €						
51	7,00 %	3.101.798 €						
54	3,00 %	1.329.342 €						
55	3,00 %	1.329.342 €						
62	5,00 %	2.215.570 €						
66	5,00 %	2.215.570 €						
68	3,00 %	1.329.342 €						
71	3,00 %	1.329.342 €						
74	5,00 %	2.215.570 €						
75	3,00 %	1.329.342 €						
76	3,00 %	1.329.342 €						
80	15,00 %	6.646.708 €						
81	5,00 %	2.215.570 €						
85	4,50 %	1.994.013 €						
86	1,50 %	664.671 €						
	100,00 %	44.311.398 €			44.311.398 €			44.311.398 €